

PATVIRTINTA

Klaipėdos „Varpelio“ mokyklos-darželio direktoriaus
2025 m. liepos 30 d. įsakymu Nr. V-24

PRITARTA

Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos
Švietimo ir sveikatos departamento
Švietimo skyriaus vedėjo
2025 m. liepos 21 d. įsakymu Nr. ŠV1-154

KLAIPĖDOS „VARPELIO“ MOKYKLOS-DARŽELIO IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Klaipėdos „Varpelio“ mokykla-darželis (toliau – Mokykla) – Klaipėdos miesto savivaldybės biudžetinė įstaiga, veikianti adresu Kretingos g. 67, 92304, Klaipėdoje, tel. +37046313798, +37065043029; elektroninis paštas: varpelis38@gmail.com; internetinės svetainės adresas www.varpelismokykla.lt. Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 190428311.

2. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą(si). Mokyklos Ikimokyklinio ugdymo programa (toliau – Programa) grindžiama filosofiniu humanistiniu požiūriu, akcentuojant pagarbą kiekvieno vaiko individualumui, jo unikaliems gebėjimams ir poreikiams. Vaikas laikomas aktyviu savo raidos dalyviu, turinčiu prigimtinių smalsumą ir saviraiškos siekį. Ugdymo procese siekiama kurti saugią, palaikančią aplinką, kurioje vaikas gali augti emociškai, socialiai ir intelektualiai. Veikla grindžiama įsitikinimu, kad vaikai geriausiai vystosi, kai patys renkasi patirties kaupimo būdą, o ugdytojai gerai išmano vaiko raidos dėsningumus ir sudaro sąlygas jiems atsiskleisti. Mokykloje vaikas – svarbiausias ugdymo proceso dalyvis, inicijuojantis ugdymosi sąveiką – sėkmingai besiuogdantis, siekiantis veikimo įvairovės bei reflektuojantis kartu su bendraamžiais ir suaugusiais.

3. Ugdymą(si) grindžiančios vertybės. Programos turinys grindžiamas pamatinėmis vertybėmis:

3.1. vaiko orumas – kiekvieno vaiko nelygstamos vertės, autentiškumo, unikalumo pripažinimas ir puoselėjimas;

3.2. vaiko gerovė – vaikų gerovės pirmumo pripažinimas, puoselėjant vaiko saugumą, sveikatą, darną su savimi ir kultūriniu, socialiniu bei fiziniu aplinka;

3.3. saviraiškos laisvė – kiekvieno vaiko kūrybinio potencialo ir laisvės išreikšti save pripažinimas, palaikymas ir skatinimas;

3.4. lygiavertis dalyvavimas – lygiavertėmis sąveikomis grindžiamo ugdymo(si) vertės pripažinimas, sudarant maksimalias sąlygas kiekvienam vaikui dalyvauti bendrame ugdymosi procese ir pašalinant ugdymosi kliūtis;

3.5. lygiateisiškumas ir teisingumas – vienodų teisių augti ir ugdytis visiems pripažinimas, užtikrinant galimybes kiekvienam vaikui optimaliai vystyti ir reikšti savo potencines galias nepriklausomai nuo priežasčių, susijusių su lytimi, sveikata, socialine ir kultūriniu padėtimi. Minimizuojamos atskirties ir diskriminavimo galimybės, atstovaujama vaikų teisėms Mokykloje ir už jos ribų;

3.6. pagarba, tolerancija ir atvirumas įvairovei – atviros, pagarba, empatija ir tolerancija grindžiamos ugdymo(si) aplinkos kūrimas, pripažįstant įvairovę kaip vertybę ir sudarant sąlygas visiems vaikams sėkmingai dalyvauti, natūraliai priimant prigimtinius ir kultūrinius skirtumus;

3.7. bendruomeniškumas, demokratija ir pilietiškumas – pagarba asmeniui grindžiamos demokratinės aplinkos kūrimas, priklausymo bendruomenei jausmo puoselėjimas, atsakomybės už save ir kitus ugdymasis;

3.8. kultūrinis tapatumas – pagarbos savo šalies kultūrai (gimtajai kalbai, etninei kultūrai, tautos istorijai) puoselėjimas, padedant vaikui išreikšti save kaip savo šalies kultūros dalyvį ir kūrėją ir pozityviai priimti kitų kultūrų savitumą.

4. Vaikai ir jų poreikiai. Mokyklos Programa sukuria prielaidas užtikrinti pagrindinių, kiekvienam vaikui aktualių poreikių tenkinimą ir turtinimą:

4.1. žaidimo poreikis – turėti laisvę, pakankamai laiko, erdvės, žaidimo partnerių ir galimybę per bendrus žaidimus kurti vaikų kultūrą. Pripažįstama žaidimo, kaip savarankiškos vaikų veiklos, nelygstama vertė. Nuolat stebėdami ir tinkamoje situacijoje jautriai įsitraukdami į žaidimus, suaugusieji padeda vaikams augintis žaidimo gebėjimus;

4.2. saugumo poreikis – jaustis saugiam, gerbiamam, matomam, girdimam, tinkamai globojamam, sulaukti paramos ir pagalbos, kai jos reikia. Ugdant vaikus rūpinamasi ne tik užtikrinti jų saugumą, bet ir juos pačius pagal jų galias įtraukti į rūpinimąsi savo bei kitų saugumu;

4.3. draugysčių poreikis – jaustis priimamam, jausti bendrumą, lygiavertiškumą su kitais, kitų paramą, artimumą, turėti vieną ar keletą artimesnių draugų. Sukuriama ugdymo(si) aplinka, skatinanti vaikus tyrinėti ir atrasti, kaip būti, gyventi ir veikti drauge;

4.4. komunikavimo poreikis – dalintis su kitais emocijomis, mintimis, idėjomis žodžiu ir nežodinėmis priemonėmis (mimika, judesiu, piešiniu, muzikos kūriniais ir pan.). Vaikams sudaromos sąlygos išbandyti įvairias komunikavimo su vaikais ir suaugusiais priemonės ir atrasti pagarbaus, veiksmingo bendravimo būdus;

4.5. pažinimo džiaugsmo poreikis – smalsauti, tyrinėti, klausinėti, aiškinti(s), kurti ir išbandyti, džiaugiantis naujais atradimais ir gebėjimu pažinti. Taikydami ugdymo(si) procese įgytas patirtis vaikai kuria ir perkuria savo teorijas apie pasaulį;

4.6. kūrybinės saviraiškos poreikis – tyrinėti ir atrasti unikalios savo kūrybinės galios per įvairias veiklas. Kuriamos ir spontaniškų, ir kryptingų veiklų galimybės, palankios atsiskleisti vaikų interesams, gabumams ir auginti savitą raiškos stilių;

4.7. programa taip pat sukuria prielaidas atliepti ir tenkinti unikalios kiekvieno vaiko poreikius, tarp jų ir specialiuosius ugdymosi poreikius.

5. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai. Mokyklos veiklos pamatas – bendradarbiavimu grįsti santykiai su tėvais (globėjais), vietos bendruomene, kurie aprėpia įvairią partnerystę. Programa parengta bendradarbiaujant su šeima (globėjais), užtikrinant ugdymo(si) tęstinumą ir dermę. Siekiama užtikrinti abipusę pagarbą, pasitikėjimą, partnerystę ir konfidencialumą grįstą sąveiką tarp Mokyklos, vaiko ir šeimos. Norint pažinti ir atliepti Mokyklą lankančių šeimų poreikius, vykdomos tėvų nuomonės ir lūkesčių apklausa, organizuojami tėvų susitikimai, apvalaus stalo diskusijos, individualūs pokalbiai, tradiciniai Mokyklos renginiai, bendri edukaciniai projektai. Tėvai (globėjai) aktyviai įtraukiami į Mokyklos veiklą, svarbiausių sprendimų priėmimą, įsijungia į ugdomąją ir projektinę veiklą, tradicinių ir netradicinių renginių organizavimą, inicijuoja ir rengia vaikų gimtadienius, išvykas ir ekskursijas.

6. Regiono ypatumai. Mokykla yra šiaurinėje miesto dalyje netoli Girulių miško ir Baltijos jūros. Geografinė Mokyklos padėtis sudaro palankias sąlygas tenkinant vaiko poreikį pažinti artimiausią aplinką, nuvykti prie jūros, stebėti gamtos reiškinius, augmeniją ir gyvūniją visais metų laikais, tyrinėti bei eksperimentuoti. Naudodami netradicinius ugdymo metodus, mokytojai dažnai organizuoja edukacines veiklas mikrorajone esančios Klaipėdos miesto savivaldybės Imanuelio Kanto viešosios bibliotekos Miško padalinyje, Klaipėdos universiteto Botanikos sode, vyksta į Mažosios Lietuvos istorijos, Laikrodžių, Lietuvos Jūrų muziejus, Prano Domšaičio paveikslų galeriją, Skulptūrų parką.

7. Mokyklos savitumas. Mokykla yra bendrojo ugdymo įstaiga, kurioje įgyvendinamos pradinio, priešmokyklinio ir ikimokyklinio ugdymo programos. Šių programų vykdymas užtikrina nuoseklų ir tęstinį vaikų ugdymą(si). Nuo 1996 metų visose Mokyklos ugdomosiose programose yra taikoma tarptautinės vaikų ugdymo programos „Gera pradžia“ metodika. Mokykloje ikimokyklinio

ugdymo grupės komplektuojamos atsižvelgiant į vaikų amžiaus tarpsnius. Šiuo metu veikia ikimokyklinio ugdymo grupės 3–6 metų vaikams, priešmokyklinio ugdymo grupės 6–7 metų vaikams ir pradinės klasės. Ikimokyklinių vaikų ugdymo grupių modelis – 10,5 val. trukmės grupių veikla per dieną, 5 dienų darbo savaitė. Mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai kompetentingi, nuolat besimokantys ir tobulinantys kompetencijas apie šiuolaikišką ugdymo sampratą, inovatyvius pedagoginius metodus ir būdus, ugdymo(si) strategijas, įtraukiojo ugdymo organizavimą. Vaikus ugdo ikimokyklinio ir priešmokyklinio, meninio ugdymo pedagogai, švietimo pagalbos specialistai bei mokinio padėjėjai, teikiantys pagalbą specialiųjų poreikių turintiems vaikams.

8. Programa parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. rugsėjo 4 d. įsakymu Nr. V-1142 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų gairių patvirtinimo“ bei teisininiais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo(si) veiklą.

II SKYRIUS IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

9. Mokykloje ugdymas(is) grindžiamas svarbiausiais ikimokyklinio ugdymo principais, užtikrinančiais ugdymo(si) kryptingumą, integralumą, veiksmingas ugdomasias sąveikas ir ugdymo(si) kokybę. Programoje pateiktais principais grindžiamas visas Programos turinys. Atsižvelgiant į numatytą programos tikslą bei uždavinius, Mokykla vaikų ugdymą(si) organizuoja vadovaujantis šiais principais:

9.1. vaiko raidos ir ugdymo(si) dermės principas. Ugdymo(si) procese atsižvelgiama į raidos nulemtą vaikų poreikių, patirties ir gebėjimų įvairovę ir skatinama visapusiška vaiko raida – fizinė, emocinė, socialinė, pažinimo, komunikavimo, meninės raiškos;

9.2. žaismės principas. Žaismingumas yra viso ikimokyklinio vaikų ugdymo(si) pagrindinis bruožas, neatsiejama tyrinėjimo, eksperimentavimo, fantazavimo, kūrybos dalis, o žaidimas – svarbiausia savarankiška vaiko veikla;

9.3. kontekstualumo principas. Vaikų ugdymas(is) vyksta estetiškuose, į veiklą įtraukiančiuose, vaikų iniciatyvoms atvirose artimiausios socialinės, kultūrinės, kalbinės ir gamtinės aplinkos kontekstuose, siekiama vaikų ugdymo(si) patirčių aktualumo, prasmingumo;

9.4. integralumo principas. Siekiama visuminės vaikų raidos, užtikrinamas darnus visų pasiekimų sričių gebėjimų plėtojimas, ugdymo(si) sričių tarpusavio ryšiai, vidinės turinio sąsajos kiekvienoje ugdymo(si) srityje, vaikų veiklos integralumas;

9.5. įtraukties principas. Sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui ugdytis, plėtoti savo galias, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę, atsižvelgiant į ugdymosi poreikių įvairovę;

9.6. vaiko ir mokytojo bendro veikimo principas. Aplinkos, sąveikos, bendros prasmės kuriamos įsiklausant ir atliepiančioms vaikų poreikius, interesus, iniciatyvas, nuomonę, drauge priimančioms sprendimus;

9.7. lėtojo ugdymo(si), užtikrinančio gilų įsitraukimą, principas. Vaikai giliai išgyvena ir pajaučia kiekvieną *čia ir dabar* momentą, kai skiriama pakankamai laiko kasdienei rutinai, tyrinėjimo ar kūrybos procesui, nuostabai ir atradimo džiaugsmui;

9.8. sociokultūrinio kryptingumo principas. Ugdymas(is) yra grindžiamas žmogiškosiomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybėmis, padedančiomis vaikams įsitraukti į supančią kultūrinę aplinką ir didinančiomis atvirumą kultūrinei bei kalbinei įvairovei;

9.9. reflektivaus ugdymo(si) principas. Mokytojas drauge su vaiku emocijomis ir veiksmais atspindi vaiko veikimo patirtis. Su vaikais drauge pagal jų gebėjimus apmąstomos vaikų emocijos, veiklos ir jų rezultatai, numatomas tolesnis veikimas. Mokytojai apsvaisto autentiškas vaikų patirtis, veiklos kokybę ir savo pedagoginių sprendimų poveikį vaikų ugdymui(si);

9.10. ugdymo(si) ir priežiūros vienybės principas. Ikimokyklinio ugdymo(si) procesui būdinga ugdymo(si) ir priežiūros vienybė. Kiekviena suplanuota ir nesuplanuota sąveika bei kasdienė rutina yra ugdanti, turtinanti vaiko patirtį. Ilgalakis, nuolatinis, saugus vaiko emocinis ryšys su mokytoju sukuria prielaidas visavertei vaiko raidai ir ugdymui(si);

9.11. šeimos ir mokyklos partnerystės principas. Mokykla ir šeima (globėjai) bendradarbiauja rengiant Programą, užtikrinant ugdymo(si) tęstinumą ir dermę, kuriant susitelkusią, kartu besimokančią bendruomenę. Tėvai ir mokyklos darbuotojai pasitiki vieni kitais ir veikia dėl vaikų interesų.

III SKYRIUS TIKSLAS, UŽDAVINIAI, UGDYMO(SI) REZULTATAI

10. Ikimokyklinio ugdymo tikslas – atsižvelgiant į vaikų prigimtines galias, patirtį, poreikius, šeimos ir bendruomenės susitarimus, kurti lanksčius edukacinius kontekstus, įgalinančius vaikus išsiugdyti pasitikėjimo, rūpinimosi savimi ir kitais, kultūrinio ir socialinio jautrumo, komunikavimo, lankstaus mąstymo, kūrybiškumo, mokėjimo mokytis pradmenis.

11. Uždaviniai:

11.1. sudaryti sąlygas vaikams savarankiškai veikti, rinktis, klysti ir bandyti dar kartą, stiprinant pozityvų grįžtamąjį ryšį ir pripažįstant kiekvieno vaiko pastangas bei pasiekimus;

11.2. mokyti vaikus atpažinti jausmus, spręsti konfliktus taikiai, rūpintis savo sveikata ir padėti kitiems saugioje, empatiškoje ir bendruomeniškoje aplinkoje;

11.3. padėti vaikams suprasti ir priimti žmonių įvairovę, supažindinant su skirtingomis kultūromis, šeimų gyvenimo būdais, ugdant pagarbą kitokiems žmonėms ir skatinant smalsumą pažinti pasaulį;

11.4. kurti stimuliuojančią aplinką aktyviam bendravimui su bendraamžiais ir suaugusiais, puoselėjant dialogo kultūrą;

11.5. organizuoti ugdymo procesą derinant vaiko spontanišką ir kryptingą mokytojo veiklą, taikant patirtinio mokymosi metodus – projektinę veiklą, tyrinėjimus, eksperimentavimą, pažintines išvykas, diskusijas ir kt., pripažįstant žaidimą ir kasdienės vaikų patirtis grupėje kaip neatsiejamą ugdymo(si) dalį;

11.6. užtikrinti laisvę saviraiškai, suteikiant priemonių meninei, vaizduotės, kalbinei ir kitoms raiškom, vertinant ne rezultatą, o procesą, drąsinant unikalumą ir netikėtas idėjas;

11.7. sudaryti galimybę vaikams skirtingais būdais demonstruoti pasiekimus bei daromą individualią pažangą, juos sistemingai fiksuoti, dokumentuoti, analizuoti, vertinti ir aptarti su tėvais (globėjais).

12. Programa apima šias vaiko raidą skatinančio visuminio ikimokyklinio ugdymo(si) sritis: „Mūsų sveikata ir gerovė“, „Aš ir bendruomenė“, „Aš kalbų pasaulyje“, „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“, „Kuriu ir išreiškiu“.

13. Ikimokyklinio ugdymo rezultatai yra vaikų raidos ir ugdymosi procese nuosekliai įgyjami bei plėtojami jų pasiekimai: vertybinės nuostatos, žinios bei supratimas ir gebėjimai. Pasiekimai suskirstyti į 18 pasiekimų sričių, kurių visuma laiduoja optimalią vaiko galių – pasitikėjimo, rūpinimosi savimi ir kitais, kultūrinio ir socialinio jautrumo, komunikavimo, lankstaus mąstymo, kūrybiškumo ir mokėjimo mokytis – ūgtį. Programoje vaikų ugdymo(si) rezultatus nusako šios pasiekimų sritys:

13.1. kasdienio gyvenimo įgūdžiai;

13.2. fizinis aktyvumas;

13.3. emocijų suvokimas ir raiška;

13.4. savireguliacija ir savikontrolė;

13.5. savivoka ir savigarba;

13.6. santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais;

13.7. aplinkos pažinimas;

13.8. matematinis mąstymas;

13.9. skaitmeninis sumanumas;

13.10. kalbų supratimas;

13.11. kalbinė raiška;

13.12. estetiškas suvokimas;

- 13.13. meninė raiška;
- 13.14. kūrybiškumas;
- 13.15. tyrinėjimas;
- 13.16. problemų sprendimas;
- 13.17. gebėjimas žaisti;
- 13.18. mokėjimas mokytis.

IV SKYRIUS

UGDymo(SI) TURINYS, PROCESAS IR APLINKOS

14. Ikimokyklinio ugdymo(si) pagrindas yra grindžiamas *visuminiu ugdymu* – ugdymo(si) procesas siekia užtikrinti subalansuotą visų 18 pasiekimų sričių pasiekimų plėtotę, atskirų ugdymosi sričių dermę, ugdymo ir ugdymosi procesų balansą; *universalium dizainu mokymuisi* – siekiama užtikrinti vaikų skirtybių pripažinimą ir priėmimą, sukuriant sąlygas kiekvienam visavertiškai įsitraukti į bendrą ugdymo(si) procesą; pagrindine vaikų veikla *žaidimu* ir kita *patirtine* veikla (pajausti, tyrinėti, kurti, dalintis). Šie elementai sudaro tvirtą pagrindą vaikų visapusiškam ugdymui(si), siekiant harmoningo emocinių, socialinių, fizinių, pažinimo, kalbos ir kūrybos galių vystymosi.

15. Vaikų ugdymas(is) vyksta Mokyklos vidaus ir lauko aplinkose, taip pat aplinkose už mokyklos ribų (parkai, muziejai, gamtos ir kultūriniai objektai ir kt.). Mokyklos aplinkoje kuriami vaikų emocinį ir fizinį saugumą užtikrinantys ugdymo(si) kontekstai, kurių bendrakūrėjai yra vaikai.

16. Programa suteikia vaikams galimybę rinktis veiklą atitinkamai suplanuotoje ir įrengtoje grupėje. Kiekvienoje grupėje yra centrai, skatinantys vaikus žaisti ir veikti juose. Veiklos centrai įvairaus amžiaus grupėse nebūtinai turi būti tie patys, bet pagrindiniai yra šie: Dailės; Kalbos ugdymo; Statybinių žaidimų; Matematikos ir konstravimo; Vaidmeninių žaidimų; Aplinkos pažinimo ir gamtos tyrinėjimų; Smėlio ir vandens. Kiekviename veiklos centre sukauptos priemonės, kurias vaikai gali kūrybingai naudoti. Priemonių kaupimas vyksta nuolat, centrai pastoviai atnaujinami pagal poreikį. Skirtinguose centruose gali būti panaudotos tos pačios priemonės ir medžiagos. Visomis priemonėmis vaikai skatinami naudotis savarankiškai.

17. Planuodami ir įrenginėdami veiklos centrus, mokytojai žaidimo priemones derina su vaikų smalsumu ir noru sužinoti, kaip tas ar kitas daiktas veikia. Rekomenduojama veiklos centrus ir grupės aplinką kurti dinamišką, nuolat kintančią, pilną priemonių ir veiklos, atitinkančios individualius vaiko poreikius ir vystymosi stadijas:

17.1. Dailės centre vaikai skatinami ugdyti išradingumą, išbandyti kūrybinius gebėjimus, patirti darbo su naujomis medžiagomis ir lytėjimo potyrių džiugesį. Šio centro priemonės – tai dažai, popierius, žirklys, pieštukai, kreidelės, audiniai, įvairių medžiagų, tinkančių klijavimui ir lipdymui, likučiai bei skiautės. Be to, galima naudoti daug natūralių medžiagų: lapus, medį, smėlį. Šiame centre skatinamas kūrybinis bendravimas (žodinis ir nežodinis), savo vertės jautimas, vystomi pirštų ir riešo bei viso kūno judesiai, protiniai gebėjimai;

17.2. Kalbos ugdymo centre yra sukaupta knygų ir kitų rašymui bei skaitymui skirtų medžiagų. Tai – „ramus“ centras, kuriame vaikai gali sklaidyti knygas, skaityti vieni kitiems, klausytis, kaip skaito mokytojas arba svečias. Literatūra naudojama grupės veikloje visą dieną. Vaikai gali patys kurti knygas, pasakas, inscenizuoti jas arba tiesiog klausyti pasakojimų;

17.3. Statybinių žaidimų centre pilna įvairių dydžių ir formų kaladėlių, kad vaikai galėtų statyti įsivaizduojamus ar ką nors primenančius statinius. Žaisdami kaladėlėmis vaikai daug išmoka: ištobulėja jų matematiniai įgūdžiai, išauga gebėjimas mąstyti, padidėja bendravimo patirtis, lengviau randami sprendimai. Šis centras papildomas ir kitais daiktais: pavyzdžiui, automobiliais, sunkvežimiais, lėktuvais, gyvulėlių ir žmonių figūrėlėmis;

17.4. Matematikos ir konstravimo centras – tai veiklos centras su skirtingo sudėtingumo dėlionėmis, įvairiausios paskirties ir lygio konstruktoriais, kaladėlėmis ir kitais dėliojamais žaislais, priemonėmis vėrimui, mozaikų ir geometrinių figūrų rinkiniais, įvairios tematikos ir lygių loto, įvairių dydžių ir medžiagų skaičių rinkiniais. Centre yra žaidimų, padedančių vaikams derinti,

skaičiuoti, skirstyti kategorijomis ir kurti savo žaidimus. Veikla šiame centre ugdo protinius gebėjimus, lavina pirštų ir riešo raumenis, padeda suderinti akies ir rankos veikimą;

17.5. Vaidmeninių žaidimų centras skatina vaikus įsijausti ir mėgdžioti vaidmenis, kuriuos jis pastebi suaugusiųjų gyvenime: kaip jie gamina maistą, tvarkosi, apsirengia eidami į darbą ar poilsiui, rūpinasi mažesniais šeimos nariais. Šis centras ypatingai svarbus vaiko socialiniam ir emociniam tobulėjimui, o taip pat padeda intelektualiai vystytis. Įsidėmėdamas, kaip ir kur daiktai yra sudėti, vaikai įgyja skirstymo ir grupavimo įgūdžių;

17.6. Aplinkos pažinimo ir gamtos tyrinėjimų centras patenkina įgimtą vaikų domėjimąsi gamtos reiškinių ir objektais. Tai vieta stebėjimams, tyrinėjimams, atradimams, kai kurių gamtos dėsnių išmėginimams. Šiame veiklos centre, – atsižvelgiant į tai, kas vaikams įdomu priklausomai nuo metų laiko bei nagrinėjamų temų, – vyksta nepalaujama kaita. Patirtis kaupiama vaikams tiriant aplinką, augalus, medžius ir gyvūnus, stebint orus. Mokytojo uždavinys – pabrėžti mokslinį šių tyrinėjimų aspektą;

17.7. Smėlio ir vandens žaidimai – tiek uždaroje patalpoje prie smėlio ir vandens stalo, tiek lauke, smėlio dėžėje – puikus būdas vaikams aktyviai lavinti visus pojūčius. Tirdami smėlį ir vandenį, jie kuria, mąsto, lavina pirštų ir riešo judesius. Šio centro priemonės – tai kastuvėliai, rėčiai, piltuvėliai, kibirėliai, matavimo indai. Čia formuojamos matematikos sąvokos, vystosi kūrybingumas.

18. Programoje pateikti aktualūs Mokyklos ugdymo aplinkai ugdymo(si) kontekstai: universalaus dizaino mokymuisi, žaismės, judraus patirtinio ugdymosi, kultūrinių dialogų, kalbų įvairovės, tyrinėjimo ir gilaus mokymosi, realių ir virtualių aplinkų bei kūrybinių dialogų kontekstas.

19. Ugdymo turinys:

19.1. Ikimokyklinio ugdymo (si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“. Ugdymo(si) srities „Mūsų sveikata ir gerovė“ paskirtis yra plėtoti kasdienius gyvenimo įgūdžius, fizinį aktyvumą, savivoką ir savigarbą, savireguliaciją ir savikontrolę. Ugdymosi veiklos skatina ugdytis emocijų suvokimo ir raiškos, tyrinėjimo, problemų sprendimo, kūrybiškumo, žaidimo, mokėjimo mokytis gebėjimus. Šią ugdymo(si) sritį sudaro šios pasiekimų sritys: kasdienio gyvenimo įgūdžiai, fizinis aktyvumas. Ugdymas besirūpinantis savimi ir kitais, sėkmingai besimokantis vaikas.

19.1.1. Pasiekimų sritis – kasdienio gyvenimo įgūdžiai.		
Vertybinė nuostata. Domisi, kas padeda augti sveikam ir saugiam.		
Esminiai gebėjimai. Esant galimybei renkasi sveikatai palankų maistą, savarankiškai pavalgo, pasirūpina savo kūno švara, prisideda prie aplinkos tvarkos palaikymo, rodo pradinius saugaus elgesio mokykloje įgūdžius, pasako, kaip saugiai elgtis gatvėje, buityje, gamtoje ir su nepažįstamais žmonėmis.		
Pasiekimų srities dėmenys: vaiko asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai; kūno švaros ir aplinkos tvarkos palaikymo įgūdžiai; saugaus elgesio įgūdžiai.		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
3-asis žingsnis	Savarankiškai valgo ir geria, pradeda tinkamai naudotis stalo įrankiais. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Suaugusiojo padedamas ruošia maistą – tepa, laužo, mirko. Suaugusiojo padedamas naudojami tualetu, prausiasi ir šluostosi veidą, apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Padeda į vietą vieną kitą daiktą. Pradeda laikytis susitarimų ir saugiai elgtis lauko aikštelėse	Ragauja įvairų maistą, bando naujus skonius ir pasakoja, kas skanu. Klausoma skaitomų tekstų, komentarų apie sveiko maisto naudą, sužino, ką valgyti yra naudingiau. Tyrinėja sveiko maisto piramidę, dėlioja mąstymo žemėlapius (sveika – nesveika). Valgo šaukštu, šaukšteliu ar šakute taip, kaip moka. Nuo stalo keliai tik pabaigęs valgyti. Grupėje žaidžia su indeliais – verda, maišo, dalina „maistą“ draugams. Priminus arba pats eina į tualetą, mokosi juo naudotis taisyklingai. Prisipila vandens iš čiaupo, plauna rankas, prausia veidą, nusišluosto. Mėgina apsiauti batus, sagstyti sagas, bando varstyti batų raištelius. Žaidžia žaidimus „Kuo apsirengsiu eidamas į lauką?“ ar „Aprenk draugą“ – taip mokosi rengtis savarankiškai. Pažaidęs stengiasi sudėti žaislus ir priemones į jiems skirtas vietas. Laikosi susitarimų, saugiai elgiasi lauko aikštelėse
4-asis žingsnis	Įvardija kelis sveikus maisto produktus ir kelis, kuriuos reikėtų vartoti saikingai. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Pjausto, gamina užkandžius, salotas, suaugusiojo padedamas serviuoja stalą ir po valgio jį sutvarko. Stengiasi laikytis elgesio prie stalo taisyklių, valgo gana tvarkingai. Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia, nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus ar savarankiškai plauna rankas, prausiasi, nusišluosto veidą ir rankas. Čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Sutvarko žaislus, su kuriais žaidė. pažįsta šviesoforo spalvas ir jų reikšmes, pasako, kad gatvę reikia pereiti su suaugusiuoju. Stebint suaugusiajam, saugiai naudojami aštriais daiktais (žirkklėmis, pieštukais,	Pusryčius, pietus ir vakarienę valgo tuo pačiu metu – žino, kad tai svarbu sveikatai. Žaidžia „kavinę“, „restoraną“, kuria mėgstamų ir netikėtų patiekalų receptus, sudaro meniu, imituoja maisto gamintojo procesus. Su mokytojo pagalba eina į parduotuvę, išrenka ir perka reikalingus maisto produktus. Ištraukia į sveikų ir skanių gėrimų bei užkandžių gamybą, kuria receptus. Prieš valgį padeda padengti stalą – deda lėkštes, šaukštus, puodelius. Žino, kad svarbu tausoti ir branginti maistą, nešvaistyti. Prieš valgydamas plauna vaisius, daržoves, uogas – žino, kad taip apsaugo nuo nešvarumų. Rengiasi patogiai – bando pats apsirengti ir nusirengti, prisimena, kokia turi būti tvarka. Tvarkingai deda drabužius į vietą. Plauna rankas, prausiasi ir nusišluosto veidą. Čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį, naudojami nosinaite. Pažaidęs susitvarko žaislus ir priemones – nori, kad grupėje būtų tvarka. Klausosi istorijų, varto knygeles apie (ne)saugų elgesį. Naudoja specialias saugumo priemones –

	mentelėmis). Žino, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų. Žino, į ką kreiptis pagalbos ištikus nelaimei	atšvaitus, saugos diržus, šalmsus, liemenes ir kt. Žino į ką kreiptis pagalbos pasiklydus, ištikus nelaimei, patekus į bėdą (policininkai, gaisrininkai, medikai, pardavėjai ir pan.)
5-asis žingsnis	Domisi sveika mityba – aiškinasi, koks maistas yra naudingas, iš kur ir kaip jis atsiranda ant mūsų stalo. Savarankiškai serviruoja stalą, valgo tvarkingai, dažniausiai tinkamai naudojasi stalo įrankiais ir pavalgęs susitvarko. Dažniausiai savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi veidą, čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Savarankiškai ar suaugusiojo padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus, susišukuoja. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Žaisdamas ar ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. Priminus stengiasi taisyklingai sėdėti, stovėti, vaikščioti. Saugaus eismo žaidimų metu ar išvykose siekia laikytis eismo ženklų ir taisyklių, pakomentuoja kelias saugaus elgesio gatvėje ir gamtoje taisykles. Supranta, kodėl nesaugu eiti ar važiuoti su nepažįstamuoju, ar ką nors iš jo paimti. Atpažįsta tinkamus ir netinkamus prisilietimus, suabejojęs pasako suaugusiajam, kuriuo pasitiki. Paaiškina, į ką kreiptis iškilus pavojui namuose, pasimetus parduotuvėje ar pasiklydus	Dažniausiai tinkamai naudojasi stalo įrankiais – teisingai laiko šaukštą, šakutę, žiūri į kitus ir mokosi iš jų. Valgydamas supranta, kad pienas, mėsa, vaisiai ir daržovės padeda augti ir stiprėti, o saldumynų reikia vartoti mažiau, nes jie gali pakenkti sveikatai. Įvardija kelis sveikus produktus, pavyzdžiui, morką, obuolį, pieną, ir kelis nenaudingus – traškučius, guminukus ar kokakolą. Noriai prisideda prie kasdienio ir šventinio stalo dengimo – neša indus, puodelius, stengiasi, kad viskas būtų gražu ir tvarkinga. Pats serviruoja stalą, o pavalgius padeda jį sutvarkyti. Žino, kaip reikia apsirengti pagal orą – šaltu metu apsivelka šiltai, o šiltu – lengviau. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna, tvarkingai pasideda drabužius. Jei drabužiai sušlampa – pasikeičia juos. Suaugusiajam padedant – pasikloja lovą. Pasibaigus veiklai, tvarko žaidimų vietą – sudeda žaislus į vietas, pažiūri, ar nieko neliko po stalu, lova ar spintele. Elgiasi saugiai tiek grupėje, tiek lauko aikštelėje – stengiasi nebėgti per arti kitų, nelipa ant tvorų. Žino, kurie daiktai yra pavojingi sveikatai ir saugumui. Atsakingai elgiasi aplinkoje, kurioje yra gyvūnų, miške (būna šalia suaugusiojo), prie vandens telkinių. Dalyvauja viktorinose ir projektuose apie saugų elgesį – klausosi kitų, atsakinėja į klausimus, dalijasi mintimis. Diskutuoja apie tai, kaip saugiai elgtis įvairiose situacijose. Supranta, kaip reikia elgtis, jei kalbina nepažįstamas žmogus, kviečia pasivaikščioti, siūlo saldumynų
6-asis žingsnis	Valgo savarankiškai ir tvarkingai. Pasako, kad maistas reikalingas augimui ir gerai savijautai, išvardija sveikatai palankius produktus bei tuos, kurių vartojimą reikėtų riboti. Esant galimybei, renkasi sveikesnius maisto produktus. Savarankiškai serviruoja ir tvarko stalą. Taisyklingai plaunasi rankas. Atsižvelgdamas į tai, ar jam šilta, ar šalta, nusirengia ar apsirengia drabužius, apsiauna ir nusiauna batus. Rūpinasi savo asmeniniais ir bendrais grupės daiktais – saugo juos ir padeda į vietą, sutvarko. Savarankiškai arba priminus laikosi susitartų saugaus	Kalba apie tai, kodėl žmogui reikia valgyti – dalinasi savo mintimis, klausosi, ką pasakoja draugai. Papasakoja, ką dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, o kartu su kitais svarsto, kurie patiekalai padeda augti ir gerai jaustis. Domisi maisto produktais – žiūri paveikslėlius, juos rūšiuoja į naudingus ir vengtinus, aptaria, ką jie reiškia. Tyrinėja, matuoja, žymisi, kiek vandens išgeria per dieną. Klausosi skaitomų knygelių, žiūri filmukus, vaidina, žaidžia lotą, kuria darbelius ir inscenizacijas su sveikais produktais bei patiekalais. Valgydamas taisyklingai naudojasi stalo įrankiais – laikosi, kad šakutė būtų kairėje, peilis dešinėje, o šaukštą laiko tarp pirštų. Moka pjaustyti daržoves ir

	elgesio taisyklių grupėje, kieme, išvykose. Paaiškina saugaus elgesio su nepažįstamais žmonėmis, buitinais prietaisais, aštriais daiktais ir sveikatai pavojingomis medžiagomis taisykles, įvardija aplinkoje esančias nesaugias vietas. Paaiškina, kad jo kūnas priklauso tik jam, sako „stop“, „ne“ reaguodamas į jo privatumą pažeidžiantį elgesį. Paaiškina, kokių profesijų žmonės gali padėti ištikus nelaimei. Žino pagalbos telefono numerį	vaisius, bando naudotis peiliu, kai reikia. Savarankiškai apsirengia arba nusirengia megztinį, striukę, pasikeičia sušlapusius rūbus ar avalynę. Jei rūbai sušlampa – pasikabina juos džiuoti. Naudojasi skystu muilu su dozatoriumi – paspaudžia tik tiek, kiek reikia, kad rankos būtų švarios. Atsuka vandens čiaupą tiek, kiek reikia, nes žino, kad vandenį reikia taupyti. Plauna rankas, prausiasi, švarinasi po veiklą. Mėgsta užsiimti veikla, kuri lavina rankas – siuva, siuvinėja, dygsniuoja, kala vinis. Lankosi su grupe įvairiose įstaigose – gaisrinėje, policijoje, ligoninėje, autoservise – stebi, kaip dirba suaugusieji. Žino, kurie daiktai pavojingi sveikatai ir saugumui, kokie pavojai slypi virtuvėje (elektros prietaisai, aštrūs daiktai), vonioje (skalavimo, valymo priemonės) ir kt. Tvirtai pasako „ne“ netinkamam prisilietimui, pasitraukia iš situacijos, kurioje pasijunta nesaugiai. Pasako pagalbos telefono numerį „112“
19.1.2. Pasiekimų sritis – fizinis aktyvumas.		
Vertybinė nuostata. Noriai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus		
Esminiai gebėjimai. Tiksliai ir koordinuotai šliaužia, ropoja, eina, bėga, lipa, išlaiko pusiausvyrą judėdamas, meta, gauda ir spiria kamuolį, spontaniškai ir tikslingai atlieka kasdienius veiksmus, kuriems būtina akių ir rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika, derina judesius poroje, grupėje šokdamas ar žaisdamas.		
Pasiekimų srities dėmenys: stambiosios motorikos įgūdžiai ir fizinės vaiko savybės; smulkiosios motorikos įgūdžiai, rankų ir akių koordinacija.		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
3-iasis žingsnis	Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai skirtingu ritmu eina, apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį, neprarasdamas pusiausvyros. Laikydamasis lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Nušoka nuo laiptelio, atsispirdamas abiem kojomis 1–2 kartus pašoka nuo žemės, peršoka liniją. Meta ir gauda kamuolį abiem rankomis, spiria kamuolį stovėdamas. Derina akies ir rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius todėl tiksliau konstruoja: veria ant virvutės dideles sagas, užsega lipdukais batus, ridena kamuolį abiem rankomis	Vaikas stovi ant vienos kojos (apie 3-4 sekundes), po to pakeičia koją. Vaikšto imituodamas gyvūnus. Imituoja šuoliuojančius gyvūnus. Tyrinėja, kaip juda kūnas ir atskiros jo dalys, improvizuoja, fantazuoja, ieško neįprastų pozų, judesiais perteikia pasakų herojų charakterius, gyvūnų, kitų objektų ypatybes. Žaidžia žaidimą „Vienas, du, trys – pasiruošęs – šok!“ Ant grindų išdėstytomis pėdomis eina paprastai, ant pirštų galų, ant kulnų. Laikomas už rankos šokinėja abiem kojomis, ant vienos kojos. Įmeta sagą, kaštoną, gilę į dėžutę, kurioje padaryta tinkamo dydžio anga ar mėto žiedus (žaidimas „Ring Toss“, lipnūs smiginis, „Numuš skardinę“ ir kt.). Atsuka ir užsuka įvairaus dydžio dangtelius; sudeda daiktus vieną ant kito (pastato 5-6 kubų bokštą). Gauda suaugusiojo metamą kamuolį, kai tik pagauna, kamuolys metamas iš naujo, vis labiau nuo jo tolstant.

	arba pakaitomis dešine ir kaire ranka, įkerpa popieriaus kraštą	Vaikšto įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų (žaidimas „Neužkliudyk“). Laipioja kopėtėlėmis siekiant tikslo: pauostyti, pasiekti, nukabinti. Ridena, gauda, mēto, spardo kamuolius, mētant įvairiu atstumu, visa jėga ar panaudojant reikiamą jėgą tikslui pasiekti. Veria ant siūlo, virvutės makaronus, sagas, karoliukus ir t.t. Žaidžia žaidimus, kuriuose atliekami sukamieji plaštakos judesiai (ridena, meta kamuolį, taiko į kėglius, vartelius, išdėliotus ant žemės). Į išvirkščią pusę išverčia savo kojines. Mokosi saugiai elgtis su žirkklėmis, kirpti (popierinės saulutės spindulėlį, debesėlį, žolytę ir kt.)
4-asis žingsnis	Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, pastovi ant vienos kojos (4–5 sekundes). Sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, nesilaikydamas lipa laiptais aukštyn ir žemyn, nušoka nuo paaukštinimo. Bėga, didindamas ir mažindamas tempą, šokinėja abiem ir ant vienos kojos. Mina ir vairuoja triratuką, balansinį dviratį. Žaisdamas judriuosius žaidimus bando derinti judesius poroje ir grupėje. Dažniausiai taisyklingai laiko rašiklį ar pieštuką. Laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). gana tiksliai atlieka judesius plaštaka ir pirštais bei ranka. Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja. Atkerpa žirkklėmis popieriaus juostelę, atsega ir užsega sagas, atitraukia ir užtraukia užtrauktuką, įpila vandens į piltuvėlį	Juda įvairiais būdais: vaikšto kaip gandras, šokinėja kaip varlytė, įvairiu greičiu mina „dviratį“, eidamas moka atlikti ritminius judesius pečiais, galva. Suglaustomis kojomis šoka į apskritimo vidų, paskui į išorę, šokinėja viena koja, stovėdamas stiebiasi, atsistoja ant kulnų, laipioja laiptais aukštyn ir žemyn. Žaidybinių situacijų metu, vaikšto ant pirštų galų, kulnų (pvz., įsidūriau į pirštelį – einu ant kulno ir kt.). Mokosi atpažinti ženklus, kurie rodo, kad aktyviai judančiam kūnui reikia poilsio (pavargo – kvėpuoja atvira burna, smarkiai plaka širdis). Iš skaitomų pasakojimų, išbandymų žino, kad aktyvi veikla padeda išlieti tiek patirtas malonias emocijas, tiek ir nerimą, įtampą. Atlikdamas atsipalaidavimo, kvėpavimo pratimus, pajaučia, kaip jie nuramina tiek kūną, tiek ir emocijas ar sunkias mintis. Išbando įvairius kūno aktyvumo reguliavimo būdus, pavyzdžiui, judėti pagal greito ir lėto tempo, aktyvumą žadinančią ir raminančią muziką. Pieštuku, teptuku piešia, braižo nesudėtingas figūras, iš plastilino, tešlos, modelino lipdo įvairius daiktus, kerpa žirkklėmis ištisinę juostą, paveikslėlius klijuoja ant popieriaus, glamžo popierių ir formuoja įvairaus dydžio gumuliukus, išveria batų raištelius ir iš naujo suveria, atsega ir užsega sagas
5-asis žingsnis	Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius atlikdamas judesius rankomis. Bėgioja vingiais, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja nuo vienos kojos ant kitos, šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Lipa kopėtėlėmis. Meta	Moka eiti „tip-top“ žingsneliais. Eina atbulas. Šoka į šoną. Neparkrisdamas 10 kartų šokteli į priekį. Greitai laksto, sustoja ir pajuda iš vietos, užlipa ant paaukštinimo ir nušoka ant žemės, meta kamuolį, gniūžtę į taikinį, mēto ir gauda kamuolį, meta į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna, laipioja kopėtėlėmis, bokšteliais, dalyvauja bėgimo estafetėse, žaidžia įvairius šuolių žaidimus, šokinėja per šokdynę, lanką. Žaidžia žaidimą „Raganėlė pamotėlė“. Piešia, rašo pieštuku, bando piešti

	kamuolį iš įvairių padėčių, pagauna jį sulenkdamas rankas per alkūnes. Spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį. Stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai, įsisupa ir supasi sūpynėmis, laipioja lauko įrenginiais. Bando atpažinti ženklus, kurie rodo, kad jo kūnui reikia poilsio ar judėjimo. Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka su smulkiais daiktais (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Pastato aukštą statinį, išlaikantį pusiausvyrą	statinius, gyvūnėlius, pieštuką laiko taisyklingai, piešia įvairias linijas, apveda stiklinę, apverstą lėkštutę, puoduką, žaidžia su pipete, ant siūlo veria sagas, rutuliukus, karolius. Apsirengia ir nusirengia, (už) riša kilpas, pina kasą iš siūlų, veja virveles, dėžutes apsagsto skalbinių segtukais, įsisupa sūpynėse ir supasi. Viską daro ta pačia ranka
6-asis žingsnis	Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Ištvermingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu, kryžminiu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn. Šoka į tolį, į aukštį. Žaisdamas laisvai koordinuotai juda, orientuojasi erdvėje. Dažniausiai vaikščioja, stovi, sėdi taisyklingai. Su kamuoliu atlieka sportinių žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus. Atpažįsta akivaizdžius ženklus, kurie rodo, kad jo kūnui reikia poilsio ar judėjimo. Veiksmus su smulkiais daiktais atlieka vikriai, tiksliai ir kruopščiai. Tiksliai valdo pieštuką ir žirkles kaip nors piešdamas, kirpdamas. Kuria įvairias konstrukcijas, sudėtingus statinius. Važiuoja dviračiu	Įvairiose estafetėse, sportinėse užduotyse juda poroje, ratu. Žaidžia komandinius žaidimus: krepšinį, futbolą, badmintoną, kėglių žaidimus. Žaidžia „klasė“, šokinėja per gumytę. Pasiūlyti piešia įvairias linijas, pieštuku moka apversti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštutę, puoduką. Mokosi atlikti užduotėles su pipete. Savarankiškai įveria siūlą, siuvinėja pagal trafaretą ornamentus, dygsniuoja, lopo, neria vąseliu, dygsniuoja rūbelius lėlėms, maišelius, taisyklingai naudojasi žirkklėmis, kerpa įvairias formas. Mokosi paimti segtuką trimis pirštais, prisegti
Ugdymo kontekstas: judraus patirtinio ugdymo, universalaus dizaino mokymuisi, realių ir virtualių erdvių ir žaismės kontekstai. Mokytojo vaidmuo: mokytojas skatina vaikus dalintis savo kasdieniais įpročiais, diskutuoti ir pasakoti, kaip jie rūpinasi savo sveikata, kad būtų stiprūs ir energingi. Pedagogas plečia vaikų supratimą apie sveikatą ir jos saugojimą: rodo filmus, organizuoja grupinius projektus apie sveiką gyvenseną, ligas ir jų prevenciją, mitybą, sportą, grūdininąsi. Vaikams siūlomos įvairios žaidybinės veiklos – vaikščiojimas ant pirštų galų, kulnų, įvairūs judrieji žaidimai. Mokytojas pasirūpina sportiniu inventoriu, sudaro sąlygas naudotis transporto priemonėmis, organizuoja viktorinas apie saugų elgesį. Atsižvelgdamas į kiekvieno vaiko fizinius gebėjimus, pedagogas padeda pažinti savo kūną, skatina fizinį aktyvumą, žadina judėjimo poreikį. Vaikai dalyvauja estafetėse, mokosi fizinių pratimų, stiprinami jų ištvermės ir judesio koordinacijos įgūdžiai. Ugdomoji aplinka praturtinama smulkiosios motorikos lavinimo priemonėmis – karoliukais, mozaikomis, konstruktoriais. Mokytojas per praktines veiklas kalba su vaikais apie švarą ir higieną. Organizuoja veiklas, kuriose vaikai dėlioja įvairias detales, minko tešlą, lipdo formas, kuria. Stebėdamas vaikų veiklą, pedagogas padeda atrasti daiktų paskirtį, moko asmens		

higienos įgūdžių. Grupėje įrengtas nusiramino kampelis su priemonėmis, padedančiomis vaikui nusiraminti. Mokytojas paaiškina, kokie elgesio būdai yra tinkami ar netinkami, skatina vaikus spręsti konfliktus pozityviai, analizuoja pasakų ar istorijų veikėjų elgesį ir pasekmes.

Veiklos centrai: Kalbos ugdymo, Statybinių žaidimų, Vaidmeninių žaidimų, Lauko žaidimų, Valgio gaminimo, Smėlio ir vandens žaidimų, Dailės, Salė

19.2. Ikimokyklinio ugdymo (si) sritis „Aš ir bendruomenė“. Ugdymo(si) srities „Aš ir bendruomenė“ paskirtis yra plėtoti vaikų savivoką ir savigarbą, emocijų suvokimą ir raišką, savireguliaciją ir kontrolę, santykius su suaugusiais ir vaikais, socialinį ir kultūrinį supratingumą. Ugdymo(si) veiklos skatina plėtoti tyrinėjimo, problemų sprendimo, kūrybiškumo, žaidimo ir mokėjimo mokytis gebėjimus. Šią ugdymo(si) sritį sudaro šios pasiekimų sritys: savireguliacija ir savikontrolė, savivoka ir savigarbą, emocijų suvokimas ir raiška, santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais. Ugdomas pasitikintis, jautrus socialinei ir kultūrinei įvairovei, sėkmingai besimokantis vaikas.

19.2.1. Pasiekimų sritis – savireguliacija ir savikontrolė.		
Vertybinių nuostatų. Nusiteikęs valdyti dėmesį, emocijų raišką ir elgesį.		
Esminiai gebėjimai. Sutelkia dėmesį ir pastangas veiklai, dažniausiai laikosi tvarkos ir susitarimų, bendraudamas su kitais elgiasi mandagiai, stengiasi kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsijaudinęs geba nusiraminti.		
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti; savo dėmesio, jausmų raiškos ir elgesio valdymas; gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių.		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
3-asis žingsnis	Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdien tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos, ieško suaugusiojo pagalbos. Žaisdamas kalba su savimi, kad sutelktų dėmesį, kontroliuotų veiksmus. Padedamas suaugusiojo įprastose kasdienėse situacijose valdo savo emocijų raišką ir elgesį. Pradeda laikytis jam suprantamų suaugusiojo prašymų ir bendrų susitarimų. Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.)	Pats pasirenka žaislus, susiranda žaidimo draugų ir žaidžia. Noriai sėdasi prie stalo atėjus pietų metui. Ramiai sutinka eiti miegoti. Prašo maisto arba norimo žaislo, o ne atima jį iš kito vaiko. Sutinka su suaugusiojo nuomone, kad nuskriaudė kitą vaiką. Pasitraukia iš žaidimo, kai negauna norimo žaislo. Atsisako dalytis žaislu, laikosi jo įsistvėręs, jeigu su juo dar nori žaisti. Sako „aš pats“, kai suaugusysis nori jam padėti. Neskaudžiai užsigavęs bando sulaikyti ašaras, jei auklėtoja šypsosi ir ramina šneka. Pats susiranda žaislų, žaidžia greta kitų ir su kitais. Pasako, kad mašinytė važiuoja „brrr“. Suaugusiojo paprašytas priima atstumtą vaiką į žaidimą. Atiduoda žaislą suaugusiajam pasakius, kad žaislas ne tavo

4-asis žingsnis	Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, supykde, nuvylė, kai jaučia suaugusiojo palaikymą ir girdi komentarus. Trumpam tikslingai sutelkia dėmesį ir pastangas siekdamas įgyvendinti ketinimą. Įprastose kasdienėse situacijose pradeda susilaikyti nuo impulsyvių veiksmų, galinčių išprovokuoti nesutarimus, pakenkti kitiems. Paklaustas pasako galimas istorijų, pasakų ir kitų veikėjų netinkamo elgesio pasekmes. Primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes	Išbando skirtingus nusiramavimo būdus (suskaiciuoja iki 5, pasitraukia į ramybės kampelį). Kalba apie tai, kas jį įskaudino. Tariai dėl norimo žaislo. Žaidžia vaikų vaidmenų žaidimus, kuriuose prisiima bendraamžio vaidmenį įvykusioje konfliktinėje situacijoje ir kartu ieško išeities. Žaidžia žaidimus, skatinančius kontroliuoti emocijų raišką. Įvardina tinkamus emocijų raiškos būdus. Priminus ir padedant susitvarko žaislus, su kuriais žaidė. Kreipiasi į suaugusįjį, norėdamas pasitiksinti taisyklių pažeidimo pasekmes. Stengiasi laikytis žaidimo taisyklių. Atbėga pasitarti su mokytoju, kai jaučiasi įskaudintas ar nežino išeities sudėtingoje situacijoje. Žaidžia vaidmenų žaidimus, kuriuose prisiima bendraamžio vaidmenį įvykusioje konfliktinėje situacijoje ir kartu ieško išeities
5-asis žingsnis	Nusiramina, atsipalaiduoja, išėjęs iš įtampą keliančios situacijos, pabuvęs vienas, klausydamasis ramios muzikos, žaisdamas ar kalbėdamasis su kitais. Žaidžia ir atlieka įdomią veiklą, sutelkia dėmesį ir pastangas, ištvermę, slopina impulsyvius veiksmus. Ramioje situacijoje konfliktą sprendžia žodžiais, o ne veiksmis, siūlo kelis sprendimo būdus, numatydamas jų pasekmes. Nesunkiai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių, supranta lūkesčius savo elgesiui grupėje ir kitoje aplinkoje (per išvykas), pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmis	Nusiramimui klausosi ramios muzikos. Klausosi istorijų arba žaidžia žaidimus, kurių veikėjai pozityviai sprendžia konfliktus. Tariai su draugu žaisti žaislu paeiliui. Atsako į problemų sprendimą skatinančius klausimus: „Kaip galima išspręsti šią problemą? Kas atsitiks, jeigu padarysime taip?“. Sutvarko žaidimų vietą po žaidimo. Pasako mokytojui apie kito vaiko elgesį ir stebėdamas auklėtojos reakciją, susidaro nuomonę apie priimtina elgesį grupėje. Bando sudrausminti išdykaujančius bendraamžius
6-asis žingsnis	Pats taiko įvairius nusiramavimo, atsipalaidavimo būdus, siūlo juos kitiems. Siekdamas tikslo, geba atidėti kai kurių norų patenkinimą. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio	Susipažįsta su įvairesniais nusiramavimo, atsipalaidavimo būdais (pastovėti prie akvariumo su žuvytėmis, klausytis pasakos, naudojant ausines ir kt.). Bendraamžio erzinamas nusišuka ir nueina šalin, susilaiko nuo konflikto. Klausosi kūrinėlių, terapinių pasakų ir kalba

	provokuojančiose situacijose jas ignoruodamas; vienas ir kartu su kitais ieško taikių išeikių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus	apie tinkamas išeitis konfliktinėse situacijose. Įvardina sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą. Žaidžia savireguliaciją plėtojančius žaidimus (sustingti, nekalbėti, nesusijuokti, perkėlinėti dėmesį. Suaugusiojo stebimas žaidžia kovos žaidimus, susivaldo, neužgauna kitų. Aiškinasi skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje. Paprašytas tvarko kitų išmėtytus žaislus, nors ir pyksta bei mano, jog tai neteisinga
19.2.2. Pasiekimų sritis – savivoka ir savigarba.		
Vertybinė nuostata. Pasitiki savimi ir savo gebėjimais, gerbia save ir kitus		
Esminiai gebėjimai. Pažįsta savo kūną, pasako, kad yra berniukas (mergaitė), supranta savo augimą ir gebėjimų tobulėjimą, prisistato kitam, komentuoja, kuo domisi, kas patinka (nepatinka), supranta ir gina savo bei kitų teises būti ir žaisti kartu, priskiria save savo šeimai, grupei, įstaigos bendruomenei, žino savo tautybę, tėvynę		
Pasiekimų srities dėmenys: savo kūno pažinimas; asmeninio tapatumo jausmas ir teigiamas savęs vertinimas; bendrystės su šeima ir grupe jausmas; kalbinio, tautinio ir pilietinio tapatumo jausmas		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
3-iasis žingsnis	Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos, ieško suaugusiojo pagalbos. Žaisdamas kalba su savimi, kad sutelktų dėmesį, kontroliuotų veiksmus. Padedamas suaugusiojo įprastose kasdienėse situacijose valdo savo emocijų raišką ir elgesį. Pradeda laikytis jam suprantamų suaugusiojo prašymų ir bendrų susitarimų	Pasako savo vardą. Nebesako „Gustė eina“, pasako „Aš einu.“ Tarp kitų daiktų atpažįsta savo atsineštą žaislą ir jį parodo. Atpažįsta savo pėdkelnes, megztinį, suknelę. Jei mano, kad kitas ketina atimti jo žaislą, sako „Čia mano“ ir eina prie suaugusiojo pagalbos. Prašo, kad suaugusysis stebėtų tai, ką jis daro ir kaip daro, rodo suaugusiajam savo žaislą, reikalauja, kad jo darbelis būtų matomas. Įvardija ir atpažįsta savo asmeninius daiktus, sako „Čia mano kuprinė“, „Aš imu savo pieštuką“ ar „Mano lėlytė miega“. Įvardija veiksmus esamuju laiku, sako: „Aš dedu“, „Tu dedi“, „Jis deda“, žaisdamas su kitais vaikais ar mokytoju. Džiaugiasi galėdamas įvardyti, ką daro pats ir ką daro kiti. Atpažįsta, kad kalbama apie jį, reaguoja į savo vardą, pasididžiudamas tęsia veiklą. Sako: „Aš piešiu“, „Aš darau“, „Aš klįjuoju“. Džiaugiasi, kai jo veikla pastebima ir įvardijama. Atpažįsta savo darbelius ant sienos, parodo juos draugams ar tėvams, sako: „Čia mano piešinys!“, „Aš čia nupiešiau saulę“. Jaučiasi vertinamas, nori kurti dar daugiau. Džiaugiasi, kai pedagogas pasako tėvams apie jo pasiekimus. Sako: „Aš pastačiau bokštą“, „Aš padariau piešinį“, „Mokytoja sakė mamai“. Jaučiasi pastebėtas ir įvertintas

4-asis žingsnis	Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, supykde, nuvydė, kai jaučia suaugusiojo palaikymą ir girdi komentarus. Trumpam tikslingai sutelkia dėmesį ir pastangas siekdamas įgyvendinti ketinimą. Įprastose kasdienėse situacijose pradeda susilaikyti nuo impulsyvių veiksmų, galinčių išprovokuoti nesutarimus, pakenkti kitiems. Paklaustas pasako galimas istorijų, pasakų ir kitų veikėjų netinkamo elgesio pasekmes. Primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių	Dalyvauja tyrinėjimų veiklose: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“. Supranta, kad jam neskani sriuba gali būti skani kitam vaikui. Pats būdamas linksmas arba ramus, gali suprasti ir paaiškinti, ką jaučia nuskriaustas bendraamžiais. Pasakoja mokytojui, ką veikė per išeigines dienas, o šeimos nariams – ką veikė darželyje. Bando nutylėti savo prasižengimus. Giriasi, kad turi daug draugų, kad mokytoja yra jo draugė. Stebi savo kūną, įvardija jo dalis, sako: „Čia mano ranka“, „Aš šoku kojomis“, „Mano plaukai šviesūs“. Pastebi, kad žmonės skirtingi, bet ir panašūs, sako: „Mes abu turim akinius“, „Aš esu aukštesnis už Miglę“, „Tavo akys rudos, mano – mėlynos.“ Lygina pomėgius, dalijasi savo: „Aš mėgstu konstruktorius“, „Julius mėgsta žaisti su mašinomis“, „Mes kartu žaidžiam, bet patinka skirtingi dalykai“. Įvardija ir atpažįsta savo bei kitų jausmus, sako: „Aš dabar liūdnas“, „Tu linksmas“, „Aš pykstu, kai man atima žaislą“. Ieško ryšio su kitais, džiaugiasi priklausydamas grupei. Girdi, kad yra svarbus, sako: „Aš esu ypatingas“, „Mokytoja sako, kad manęs visiems reikia“. Kartais nuleidžia galvą, pasitraukia nuo kitų, sėdi tyliai. Į klausimą „Kas atsitiko?“ atsako: „Aš noriu būti vienas“, „Man liūdna, nes niekas nežaidžia su manim“
5-asis žingsnis	Nusiramina, atsipalaiduoja, išėjęs iš įtampą keliančios situacijos, pabuvęs vienas, klausydamasis ramios muzikos, žaisdamas ar kalbėdamasis su kitais. Žaisdamas ir atlikdamas sudominusią veiklą, geba sutelkti dėmesį ir pastangas, išvermę, slopinti impulsyvius veiksmus. Ramioje situacijoje konfliktą sprendžia žodžiais, o ne veiksmais, siūlo kelis sprendimo būdus, numatydamas jų pasekmes. Nesunkiai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių, supranta lūkesčius savo elgesiui grupėje ir kitoje aplinkoje (per išvykas), pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles	Parodo save kūdikį iš namų atsinešiose nuotraukose. Pasako, kad jo vardas, akių spalva, mama ir tėtis niekada nepasikeis Dažnai pasakoja, ką veikė namuose su mama, tėčiu ar kitais šeimos nariais. Į grupę atėjusiems tėvams noriai aprodo grupę, pasakoja apie tai, ką joje veikė, apie draugus, auklėtoją. Tyrinėja: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. Žaidžia žaidimus, kuriuose vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje. Vaikas sako, kad jis yra blogas, nes mokytoja ant jo supyko. Kitą dieną jis sako, kad yra geras, nes mokytoja jį pagyrė. Vaikas nenori eiti į darželį, nes kiti su juo nežaidžia (nors iš tiesų su juo nežaidžia tik vienas vaikas, su kuriuo jis nori žaisti). Kalba su pedagogu apie savo praeitį, dabartį ir ateitį. Pasakoja: „Aš buvau mažas, dabar esu didelis“, „Aš galiu bėgti greitai, o prieš metus negalėjau“, „Kai užaugsiu, būsiu daktaras“. Kalba apie savo šeimą ir tėvų darbus. Sako: „Mano mama dirba mokytoja“, „Tėtis dirba statybose“, „Mes šventėm mano gimtadienį, atvažiavo visa šeima“

6-asis žingsnis	Pats taiko įvairius nusiraminimo, atsipalaidavimo būdus, siūlo juos kitiems. Siekdamas tikslo, geba atidėti kai kurių norų patenkinimą. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio provokuojančiose situacijose jas ignoruodamas; vienas ir kartu su kitais ieško taikių išeikių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus	Samprotauja apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ „Nupiešia save ir pakomentuoja, kaip atrodo, ką turi, ką veikia, pasako ką nors apie šeimą, bendruomenę, gimtinę. Vaikas atsisako suduoti kitam, suprasdamas, kad jam skaudės. Vaikas sako, kad prieš pietus nevalgys atsineštų sausainių, juos suvalgys po pietų. Kartais sąmoningai suklysta ir juokiasi iš savo apsirikimų. Juokiasi pamatęs, kad supainiojo batus. Juokiasi netyčia mokytoją pavadinęs mama. Kalba, diskutuoja apie fizines savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, gimtinę. Vardina savo tėvų, seserų, brolių pavardės tapatumą. Iš intonacijų, žodžių, veido išraiškos, pozos supranta, kada kitas palankiai ar nepalankiai nusiteikęs jo atžvilgiu. Pristato savo ir tėvų pomėgius vakaronėse, parodose, kituose renginiuose. Pasirenka veiklas savarankiškai, laikosi saugumo ir elgesio taisyklių. Pastebi juokingą pusę savo klaidose, pozityviai į jas reaguoja. Kalbasi ir diskutuoja apie fizines savybes, pomėgius, elgesio ypatybes, šeimą, grupę, gimtinę. Tyrinėja kitų palankumo ir nepalankumo ženklus, aiškinasi jų priežastis
19.2.3. Pasiekimų sritis – emocijų suvokimas ir raiška.		
Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.		
Esminiai gebėjimai. Atpažįsta, atliepia, įvardija, aptaria savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose ramiose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus.		
Pasiekimų srities dėmenys: savo jausmų raiška, suvokimas ir pavadinimas; kitų žmonių jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos; savo ir kitų žmonių jausmų apmąstymas.		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
3-asis žingsnis	Pradeda atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų ir jausmų raiškos būdus, pradeda vartoti emocijų pavadinimus. Domisi kito vaiko ar suaugusiojo įvairių emocijų ir jausmų raiška, pastebi aiškiai reiškiamas emocijas, į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs)	Supykęs vaikas atpažįsta šį jausmą ir pareiškia: „Aš piktas!“ Jei kitas vaikas šypsodamasis jam tiesia žaislą – pats nusišypso ir pradeda su juo žaisti. Kai kitas vaikas atima žaislą, verkia ir laukia auklėtojo pagalbos. Įvairius jausmus išreiškia veiksmais, žodžiais, grimasomis. Varto „nuotaikų knygeles“. Moka atsiprašymų ir susitaikymų ritualus. Žaidžia žaidimą „Veidelis“. Užsidengia veidą ir atsidengia, demonstruoja vis kitą emocinę išraišką

4-asis žingsnis	Atpažįsta kitų emocijas ir jausmus pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus, jas atliepia, imituoja vaidmenų žaidimuose. Pradedą suprasti, kad jo ir kitų emocijos toje pačioje situacijoje gali skirtis (jam linksmą, o kitam tuo pat metu liūdną). Pradedą suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoją (pvz., stengiasi paguosti, padėti)	Stovėdamas prieš veidrodį paprašytas nutaiso linksmą, liūdną, pikną veido išraišką. Nuotaikų veideliais pažymi savo nuotaiką. Pavadina pagrindines emocijas. Skirtingas emocijas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Klausosi pasakojimų bei grožinės literatūros kūrinių apie jausmus ir jų išraišką. Žaidžia žaidimus, skatinančius tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką. Žymi savo nuotaiką, pasirinkdamas ją atitinkantį nuotaikų veidelį
5-asis žingsnis	Atpažįsta ir pavadina savo emocijas bei jausmus, įvardija situacijas, kuriose jie kyla. Emocijas ir jausmus dažniausiai išreiškia sau ir kitiems priimtinais būdais. Atpažįsta ir komentuoja kitų emocijas, jausmus ir situacijas, kuriose jie kyla, pradeda suprasti, kad kai kurie veiksmai ir žodžiai gali žėisti kitų jausmus. Pradedą įvairiais būdais (žodžiu, piešiniu ar kt.) komunikuoti apie jausmus su kitais. Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). Pradedą kalbėtis apie jausmus su kitais: pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia	Kalba apie jausmus su kitais: pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia. Žaidžia vaidmenų ir naratyvinius žaidimus, tyrinėja ir žymi, kaip jaučiasi, klausosi skaitomų istorijų, žiūri filmukus, patiria, išreiškia, aiškinasi, diskutuoja ir vis geriau atpažįsta bei įvardija įvairias savo ir kitų emocijas, jas sukėlusias situacijas bei priežastis; Tariasi su draugu žaisti žaislu paeiliui. Emocijas reiškia dainuodamas, piešdamas, šokdamas, komentuoja jausmų paveikslėlius. Gamina ir siunčia atvirukus draugams įvairiomis progomis. Žaidžia tikroviškus žaidimus, skatinančius sakyti „komplimentus“ draugams. Žaidžia vaidmenų žaidimus, įsijaučiant į kito savijautą. Kylančius nesutarimus su bendraamžiais sprendžia keisdamasis žaislais, įtikinėdamas arba derėdamasis
6-asis žingsnis	Apibūdina savo emocijas ir jausmus, skirtingus jų raiškos būdus, pakomentuoja emocijas ir jausmus sukėlusias situacijas bei priežastis. Gana tiksliai iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato ir pasako, kaip jaučiasi kitas; pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. Pradedą kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi ir išreiškia jausmus, kokie emocijų ir jausmų raiškos būdai yra tinkami, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. Beveik neklysdamas iš veido	Pasako, kada buvo linksmas, liūdnas ar piktas. Pakviečia kitą vaiką žaisti, jei šis atrodo draugiškai nusiteikęs. Mokytojui praneša, jei kitas vaikas liūdi ar reikia pagalbos. Žino keletą išeičių, ką galima daryti, kai kas nors erzina, atima žaislus, suduoda. Erzinamas nepuola muštis, bet pasako mokytojui. Pasako teigiamą nuomonę apie savo išskirtinumą ir gebėjimus. Pagiria kitą vaiką, palaiko jį

	mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas	
19.3.4. Pasiekimų sritis – santykiai su suaugusiaisiais ir bendraamžiais.		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais ir bendraamžiais.		
Esminis gebėjimas. Pasitiki mokytojais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai dalinasi savo mintimis, žino, kaip elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais. Geranoriškai elgiasi su bendraamžiais, natūraliai priima kitų skirtumus, draugauja bent su vienu vaiku, supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.		
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas užmegzti ir palaikyti geranoriškus, pagarbius santykius su suaugusiaisiais ir kitais vaikais; gebėjimas bendrauti, mokymasis bendradarbiauti; gebėjimas atpažinti ir pripažinti savo ir kitų panašumus bei skirtumus; gebėjimas prisidėti prie grupės gerovės kūrimo.		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
3-iasis žingsnis	Drąsiai išbando ką nors nauja, ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Ieško bendraamžių draugijos. Siekia veikti savarankiškai, tikisi savo iniciatyvų palaikymo, pagyrimo. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Trumpam įsitraukia į bendrą žaidimą, pakaitomis su kitu vaiku žaidžia tuo pačiu žaislu. Pradedą suprasti, kuris daiktas yra jo, kuris – kito, o kuriuo naudojamas bendrai	Dažniau išlieka ramus, kai artimieji atsisveikina ir išeina. Bėgiodamas kieme nutolsta nuo mokytojo, apžiūrinėja aplinką, kitus vaikus, tačiau stengiasi mokytojo neišleisti iš akių. Jei užėjęs už čiuožyklos mokytojo nemato, tuoj pat grįžta atgal. Siužetiniame žaidime mėgdžioja mamos, mokytojo, auklėtojo padėjėjo buitinius veiksmus, savaip juos sudėliodamas į siužetą ir palydėdamas girdėtais žodžiais bei intonacijomis: maitina lėlę, valo stalą, šluoja grindis, tvarko žaislus. Pats susiranda žaislus, naudoja žaislus pakaitalus, nemėgsta, kad suaugusysis siūlytų žaidimo veiksmų seką, bet džiaugiasi pagyrimu. Rodo draugiškumą, dalijasi, džiaugiasi, kai žaidžia drauge ir kviečia kitus prisijungti prie bendros veiklos. Dažnai kartoja „Aš pats“, nesileidžia nurengiamas, aprenngiamas, bando tai padaryti pats. Iš draugo atima žaislą, jei tokį turi namie, ir sako „Mano“, prašo suaugusiojo jam žaislą grąžinti. Smalsiai apžiūrinėja į grupę atėjusius svečius, paima jų duodamą žaislą, jeigu šalia yra mokytojas. Žaidžia su draugais, kartais vaidina, kad yra kažkas kitas, pavyzdžiui, daktaras ar gyvūnas bei naudoja įvairius daiktus kaip kitus dalykus. Dažniau nei su kitais žaidžia su vienu vaiku. Jaučiasi saugus ir drąsiai reiškia nepasitenkinimą, kai kažkas elgiasi netinkamai. Vaikas prašo pagalbos, kai jos reikia, ir priima kitų vaikų jausmus bei norus, planuodamas bendrą veiklą

4-asis žingsnis	Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų, rodo pasitikėjimą mokytojais ir jų padėjėjais: klausia, tariasi, guodžiasi. Kalbasi, ištraukia į veiklą su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia yra mokytojas. Turi vieną ar kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų ir bendrų veiklų partnerius. Įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytas bendras veiklas ir jas plėtoja, pats inicijuoja pokalbius ir bendras veiklas su suaugusiuoju. Geba žaisti, atlikti bendrą veiklą poroje, kelių vaikų grupelėje, siūlo ir priima idėjas, derina norus ir veiksmus, sprendžia nesutarimus. Padedant mokytojui palaukia savo eilės, dalinasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Veikdamas kartu su kitais pastebi vieną kitą akivaizdų savo ir kito (vaiko, suaugusiojo) išvaizdos, pomėgių, kalbos panašumą ar skirtumą ir skirtingais būdais tai parodo. Prisideda prie grupės taisyklių kūrimo	Rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Veikia kartu su suaugusiuoju. Kalba apie šeimą, savo ir šeimos fotografijas. Kartu su tėvais dalyvauja grupės veikloje, stalo žaidimų vakaruose, įvairiuose renginiuose. Įsitraukia į mokytojo pasiūlytą veiklą, tačiau ją plėtoja savitai, kalbasi su mokytoju, ką ir kaip daro, klausia patarimų, prašo priemonių, rodo, ką padarė. Pasako savo norus, sumanymus, idėjas. Žaidžia žaidimus, skatinančius laikytis tvarkos, kontroliuoti savo elgesį, moka nusiraminti. Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus. Duoda žaislą kitam, jei šis jo labai nori. Paklūsta taisyklei palaukti savo eilės (pvz., naudojant smėlio laikrodą). Paaikšina savo veiksmų pasekmes kitam. Mokytojui priminus elgesio taisykles, komentuoja priimtinus ir nepriimtinus veiksmus. Ką nors veikia, kuria su nepažįstamais žmonėmis, kai mokytojas yra šalia jo arba matomas netoliese. Vaikas siūlo veiklas, kuriose kalba apie šeimą
5-asis žingsnis	Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar kieme. Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius, sėkmingai įsitraukia į didesnės vaikų grupės veiklą. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, tariasi. Geranoriškai veikia kartu su kitais vaikais, drauge siekia to paties tikslo, priima bendrus sprendimus; skolina, keičiasi, dalinasi priemonėmis ir žaislais, ruošia ir kitiems dovanoja gimtadienio dovanas. Noriai ką nors veikia su vaikais iš kitos socialinės, kalbinės, kultūrinės aplinkos. Pats ar kartu su kitais randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdus arba prašo suaugusiojo pagalbos. Veikdamas kartu su kitais pastebi ir pasako keletą savo ir kitų vaikų ar suaugusiųjų asmeninių savybių, interesų, gebėjimų panašumų bei skirtumų. Stengiasi atlikti mažus įsipareigojimus grupei, dėl kurių susitariama. Stengiasi elgtis vadovaudamasis įgytu supratimu apie savo ir kitų teises bei pareigas grupėje	Prašo suaugusiojo įsitraukti į jų žaidimus, toliau plėtoja žaidimą. Kalba apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka, kai jos pažeidžiamos. Kalba apie tinkamą bendravimą su tėvais, broliais ir seserimis. Grupės vakaronėse deklamuoja eilėraščių kartu su šeimos nariais. Bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar kieme, sugalvoja jiems klausimų. Vaikas kviečia suaugusįjį įsitraukti į savo žaidimus, paskiria antraeilius vaidmenis, džiaugiasi, kai jo sumanymai palaikomi, ir atsako į klausimus, kurie padeda plėtoti jo žaidimą. Vaikas stebi ir mokosi iš tinkamo elgesio pavyzdžių. Jis kalba apie bendravimą su tėvais, broliais ir seserimis, dalijasi savo patirtimi. Priešindamasis, vaikas atpažįsta savo jausmus ir, padedamas suaugusiojo, ieško būdų, kaip įveikti kilusias problemas. Pasiprašo į žaidimą. Išsiaiškina, kodėl kiti nepriima į žaidimą, ir padeda atstumtiesiems įsitraukti į veiklas. Pats sugalvoja žaidimą ir pakviečia kitus žaisti. Palaiko draugo fantazavimą. Užjaučia, supranta kitą. Siūlo pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Domisi ir kalba apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų

		skirtumus. Dėmesingai klausosi, ką sako kitakalbis vaikas. Kreipiasi į mokytoją, ieškodamas išeičių konfliktinėje situacijoje. Nuolat grupėje žaidžia po du ar kelis. Dalyvauja įvairiose veiklose, kurios praplečia supratimą apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Kartu ieško sprendimų, kai kyla konfliktinės situacijos. Išbando pačių bendraujant atrastus, iš skaitomų knygelių ar suaugusiųjų sužinotus įvairius emocinių ryšių, abipusės simpatijos, draugystės užmezgimo ir palaikymo būdus, aiškinasi, koks draugas yra geras ir koks yra blogas
6-asis žingsnis	Stengiasi geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su pažįstamais ir nepažįstamais suaugusiaisiais bei vaikais. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku. Supranta, koks elgesys yra priimtinas ar nepriimtinas kitiems ir kodėl. Rodo iniciatyvą susikalbėti ir bendradarbiauti su kitais. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo ar kito vaiko nuomonę, aiškinasi, tariasi. Pradedą tarpininkauti kitiems vaikams, jiems sprendžiant tarpusavio nesutarimus. Domisi socialiniais ir kultūriniais skirtumais tarp vaikų, jų šeimų ir natūraliai juos priima. Parodo supratimą ir pagarbą kitokiai išvaizdai, kitokiam požiūriui, kitai kultūrai. Supranta, kad gyvendamas grupėje turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Suvokia savo veiksmų akivaizdžias pasekmes sau, kitiems ir visai grupei	Pasakoja savo rūpesčius ir džiaugsmus. Pasako, kokio elgesio norėtų grupėje ir kartu su auklėtoju suformuluoja taisyklę. Kartu su mokytoju kuria elgesio grupėje taisykles, išsako savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais. Ieško būdų, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų (tėvų, senelių, draugų). Aiškinasi bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisykles ir galimus pavojus. Pasakoja atsitikimus su suaugusiaisiais ir svarsto, kaip kitą kartą panašiose situacijose galėtų elgtis. Pasako, kad pasiklydęs pagalbos kreiptųsi į policininką, pardavėją ar kitą žmogų. Vaikas mokosi keisti netinkamus bendravimo su suaugusiaisiais būdus ir stengiasi bendrauti geranoriškai. Vaikas mokosi pasakyti savo nuomonę taip, kad neįžeistų kitų. Žino, kad tiek jie patys, tiek kiti žmonės priklauso skirtingoms tautoms, kurios gyvena įvairiose pasaulio vietose. Vaikai tyrinėja Lietuvos ir grupėje esančių vaikų, atvykusių iš kitų šalių, kultūrą: domisi jų kalba, simboliais, žemėlapiiais, tradicijomis, maistu, apranga ir gyvenimo būdu. Jie mokosi pagarbiai bendrauti, priimti kitoniškumą ir ieško draugiškų, tolerantiškų bendravimo būdų su žmonėmis iš įvairių socialinių, tautinių bei kultūrinių bendruomenių. Domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. Aiškinasi, kas yra gerai, o kas blogai. Pasako, koks elgesys yra tinkamas, o koks – ne
Ugdymo kontekstas: universalaus dizaino mokymuisi, žaismės, kultūrinio dialogo, kūrybinės raiškos, tyrinėjimo ir gilaus mokymosi kontekstai. Mokytojo vaidmuo: parenka veiklas bei žaidimus, žaidžia, vaidina kartu su vaikais. Išgyvena veikimo laiką drauge, stebi ir leidžia vaikams patiems plėtoti žaidimo eigą. Siūlo aktyvaus judėjimo ir atsipalaidavimo žaidimus bei pratimus, kurie padeda vaikams išreikšti ir suvaldyti neigiamas emocijas. Padeda vaikams pažinti save, suprasti savo augimą ir galimybes, mokosi nukreipti impulsus, rasti sprendimus sudėtingose situacijose, įveikti sunkumus. Naudoja jogos pratimus susikaupti, nusiraminti, geriau koncentruoti dėmesį. Skatina kalbėtis apie jausmus, apie tai, kas yra gera ir bloga. Rengiami pokalbiai tokiomis temomis kaip: „Kai aš laimingas“, „Kai jaučiu pavydą“, „Kai jaučiuosi piktas“, „Koks aš šiandien?“. Aptariamąsias situacijas, kuriose vaikai patyrė		

baimę, pyktį ar džiaugsmą, kalbama apie gėrį ir laimę. Ugdo vaikų bendradarbiavimo įgūdžius, skatindamas veikti daugiakultūroje aplinkoje, moko tolerancijos kitokiai išvaizdai, nuomonei ir gebėjimų įvairovei. Kuria vaikams patrauklią aplinką, parūpina priemonių vaidmenų ir siužetiniams žaidimams. Kartu su vaikais skaito literatūros kūrinius apie žmonių tarpusavio santykius, elgesio skirtumus, vertybes ir emocijas.

Veiklos centrai: Kalbos ugdymo, Statybinių žaidimų, Vaidmeninių žaidimų, Dailės, sporto salė

19.3. Ikimokyklinio ugdymo (si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“. Ugdymo(si) srities „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ paskirtis yra plėtoti daiktinės ir gamtinės aplinkos pažinimą, matematinį mąstymą, skaitmeninį sumanumą, kalbų supratimą, tyrinėjimą, problemų sprendimą, mokėjimą mokytis. Ugdymo(si) veiklos skatina žaidimo, kūrybiškumo, emocijų suvokimo ir raiškos gebėjimus. Šią ugdymo(si) sritį sudaro šios pasiekimų sritys: *aplinkos pažinimas, mokėjimas mokytis, tyrinėjimas, skaitmeninis sumanumas, matematinis mąstymas ir problemų sprendimas*. Ugdomas lanksčiai mąstantis, sėkmingai besimokantis vaikas.

19.3.1. Pasiekimų sritis – aplinkos pažinimas.		
Vertybinė nuostata. Nori pažinti ir suprasti aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.		
Esminiai gebėjimai. Pažįsta jam suprantamus socialinius, kultūrinius ir gamtos objektus bei reiškinius, juos įvardija ir apibūdina, žinojimą pritaikydamas žaidimuose ir kitose veiklose.		
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas pažinti socialinę ir kultūrinę aplinką; gebėjimas pažinti gamtinę aplinką; pagarbus santykis su gyvybe ir aplinka.		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
3-asis žingsnis	Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. Atpažįsta ir reaguoja į netolimoje praeityje vykusius šeimos ar grupės įvykius, užfiksuotus nuotraukose, įrašuose ir kt. Natūraliai įsitraukdamas į kasdienes, rutininius įvykius ir veiklas, parodo, kad žino paros dalių seką ir jaučia veiklų trukmę (vyko ilgai ar trumpai). Pažįsta daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų, gyvūnų, pradeda vartoti tikslus jų pavadinimus. Dalyvauja prižiūrint augalus. Atpažįsta rečiau pasitaikančius gamtos reiškinius (vaivorykštė, perkūnija).	Kalbėdami taisyklingai pavadina kai kuriuos dažniau sutinkamus augalus ar gyvūnus, savo kūno dalis. Įvardija 3 spalvas. Atkreipia dėmesį į nematytus daiktus, klausinėja, kaip vadinasi, kas tai yra, ar galima pasiimti ir pan. Pasako, kai šalta ar šilta. Padeda prižiūrėti naminius augalus ar gyvūnus, klausia, ką jie mėgsta, kodėl, kitaip rodo susidomėjimą. Džiaugiasi pamatę savo pažįstamą aplinką (darželį, namą, kuriame gyvena), orientuojasi darželyje. Vardija šeimos narius, pasako savo vardą ir pavardę, parodo ir pasako, kiek jam metų. Pasirinktus daiktus rūšiuoja, skirsto į kategorijas: pagal dydį, formą, spalvą. Mokytojo padedamas, ieško panašumų ir skirtumų. Tyrinėja, kuo tos pačios rūšies daiktai skiriasi vieni nuo kitų (pavyzdžiui, kamuoliai skiriasi dydžiu, svoriu, spalva) ir nuo kitos rūšies daiktų (pavyzdžiui, kamuoliai forma skiriasi nuo knygų). Matydamas, kaip suaugusieji ir kiti vaikai naudoja įvairius įrankius, ir stebėdamas, kaip tie įrankiai veikia, vaikas pats juos išbando (lupos, magnetai, mikroskopas, svarstyklės). Stebi, renka, tyrinėja, grupuoja, atpažįsta ir pavadina augalų

	Turėdamas galimybę, renkasi būti patinkančioje gamtinėje, socialinėje, kultūrinėje aplinkoje, džiaugiasi ten esančiais objektais	dalys (lapai, stiebas, šaknys, žiedai), vaisiuose suranda sėklas. Mokytojo padedamas, seka paros, metų ciklą. Skirtingais metų laikais stebi būdingus gamtos požymius. Mokytojo padedamas, pildo metų gamtos kalendorių: sutartiniais ženklais žymi saulėtas ir apniukusias dienas, kritulius. Tyrinėja vandenį ir jo būvį. Spėlioja ir eksperimentuoja, kurie daiktai, sumesti į vandenį, nuskęs, tyrinėdamas pastebi, kad vieni daiktai skęsta, kiti plūduriuoja, aiškinasi, nuo ko tai priklauso. Išbando įvairias veiklas su atspindžiais, kuria ir gaudo „saulės zuikučius“. aiškinasi savo aplinkos žmonių bendruomenių gyvenimo būdo panašumus ir skirtumus: mano šeima – kitos šeimos. Domisi gimtąja kalba. Padedami mokytojo, pažįsta ir išreiškia pagarbą pagrindiniams savo šalies simboliams (vėliava, himnas), domisi vėliavos spalvų reikšmėmis, gintaru
4-asis žingsnis	Parodo, kad supranta, kurie kultūriniai vaizdai, garsai, judesiai, skoniai, kvapai ar pasakojimai yra iš kitos nei jo paties kultūra. Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus ir vietas (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.), pastebi jų pasikeitimus. Pasako miesto (kaimo), kuriame gyvena, pavadinimą, savo vardą ir pavardę. Įsitraukia į veiklas, puoselėjančias šeimos ir liaudies tradicijas. Įvardija paros dalis, sieja jas su savo gyvenimo ritmu. Atpažįsta ir pavadina kelis dažniausiai stebėtus gyvūnus, augalus, grybus, negyvosios gamtos objektus (upė, akmuo), reiškinius (pūga, saulėlydis, rūkas, šlapdriba), nusako akivaizdžius jų požymius. Pasako metų laikų pavadinimus, samprotuoja, kas būdinga metų laikams. Stengiasi saugoti socialinės, kultūrinės ir gamtinės aplinkos objektus. Bando rūšiuoti atliekas, tausoti medžiagas, išteklius (išjungia šviesą). Gamtos, kultūros grožį ir įvairovę stengiasi išreikšti savo kūryboje	Pavadina ir suporuoja pagal paskirtį derančius daiktus. Stebi ir atpažįsta augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje. Kalba apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti, prižiūrėti. Pastebi gyvūnų išskirtinius bruožus (kailis, uodega, nagai, spalva ir pan.). Žino, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių. Stebi dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta. Tyrinėja, kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti, pvz., pučiant, traukiant, stumiant, sukan, supant, skandinant. Tyrinėja medžiagų savybes: sušlapina, plėšia, minko ir pan. Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus. Atkreipia dėmesį į pasikeitimus savo aplinkoje. Pasirinktus daiktus rūšiuoja, skirsto į kategorijas pagal 4 požymius. Bando suprasti, kaip daiktai veikia, kaip tarpusavyje susiję. Daiktus pažįsta juos stebėdamas, sugretindamas, palygindamas, grupuodamas, rikiuodamas nuo mažiausio iki didžiausio, komponuodamas, konstruodamas. Ieško panašumų ir skirtumų. Veikdamas su daiktais, mokosi sutelkti dėmesį, mąstyti, prisiminti, tausoti daiktus, ugdomi kantrybę, savikontrolę. Nuolat veikiant su daiktais, koncentruoja žvilgsnį, rankų ir akių koordinaciją. Pastebi daiktų seką eidamas į darželį, kur nors važiuodamas: kelio ženklas, šviesoforas, perėja ir pan. Tyrinėja gamtos ir žmogaus sukurtus daiktus, varto enciklopedijas, klausosi informacinių tekstų, stebi tikslingai parinktus vaizdo įrašus, aiškindamasis gamtos objektų (jie auga,

		daugelis juda, jiems reikia maisto ir pan.) ir žmogaus sukurtų daiktų skirtumus. Supranta, kad tos pačios paskirties daiktas (pavyzdžiui, stalas) gali būti pagamintas iš medžio, metalo, plastiko. Mokosi naudotis daiktais, prietaisais, padedančiais tyrinėti ir pažinti aplinką. Darže, šiltnamyje, ant palangės vaikas sodina, prižiūri augalus, stebi, matuoja. Prižiūrėdamas augalus, mokosi rūpintis gamta ir aplinka, prisiimti atsakomybę, pasitikėti savo jėgomis. Tyrinėja, aiškinasi, kas ir kaip vyksta gamtoje, pastebi gyvosios ir negyvosios gamtos vienovę: augalui reikia dirvožemio, vandens, saulės šviesos; gyvūnui – maisto, vandens, būsto. Mokytojo padedamas, aiškinasi, stebi, tyrinėja organizmų poreikius, aiškinasi, kam naudojamas vanduo, kodėl jis toks svarbus ir reikalingas organizmams. Saulėtą dieną vaikas tyrinėja gamtos objektų šešėlius, kuria juos pasitelkdamas įvairius daiktus ir žaislus, išgauna trumpus ir ilgus šešėlius. Aiškinasi savo aplinkos žmonių bendruomenių gyvenimo būdo panašumus ir skirtumus: ugdymo įstaigos bendruomenė – kitų įstaigų bendruomenės. Domisi etnine kultūra. Padedami mokytojo, pažįsta ir išreiškia pagarbą pagrindiniams savo šalies simboliams (vėliava, herbas, himnas), Gedimino pilimi ir kitais simboliais bei kultūros objektais
5-asis žingsnis	Vaizduoja, pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas, domisi, kuo tos tradicijos skiriasi nuo kai kurių kitų kultūrų. Pristato savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę, kelis žinomus objektus ir vietas, gatvę, kurioje gyvena, kurioje yra jo ugdymo įstaiga. Iš savo grupės gali savarankiškai nueiti į kitas ugdymo įstaigos erdves (salę, biblioteką, dailės studiją). Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį: pasako, ką veikė vakar, ką veikia šiandien, ką veiks rytoj. sudėlioja dienos ar ilgesnio laikotarpio įvykius chronologine seka. Atpažįsta ir pavadina ne tik stebėtus vietinius, bet ir kai kuriuos tolimųjų kraštų augalus ir gyvūnus, samprotauja apie jų gyvenimo būdą ir buveines. Paaiškina, kaip daržoves, vaisius ir kitas gamtos gėrybes vartoti maistui. Stebėdamas ar prižiūrėdamas augalus ar gyvūnus, komentuoja jų pokyčius.	Tyrinėdami gamtoje stengiasi elgtis atsargiai. Grupuoja gamtinę medžiagą pagal požymius. Domisi gyvūnų jaunikliais, jų panašumu į tėvus, elgsena. Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui. Aiškinasi, kuo jie naudingi. Mėgsta išvykas į gamtą, muziejų, ūkį ar į tėvų darbo vietas, rodo susidomėjimą, stengiasi atlikti mažas užduotis, aktyviai dalyvauja aptariant, ką patyrė, išsiaiškino. Dalyvauja pokalbiuose apie orą, stebi metų laikų kaitos požymius, klausinėja apie mums neįprastus gamtos reiškinius, katastrofas, kurios vyksta pasaulyje. Parsineštą gamtinę medžiagą galima mokyti grupuoti pagal požymius. Naudojasi skaitmeninėmis priemonėmis, susiranda norimus žaidimus, muziką, nesudėtingą vaizdinę informaciją. Išbando techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz., ratai, skridiniai, magnetai, sūpynės. Kalba apie tai, kuo bus suaugę. Stebėdami fotografijas, aiškinasi, kuo panašūs į savo artimuosius. Aiškinasi savo aplinkos žmonių bendruomenių gyvenimo būdo panašumus ir skirtumus: mano tauta – kitos tautos. Padedami mokytojo, pažįsta ir išreiškia pagarbą pagrindiniams savo šalies simboliams (vėliava, herbas, himnas), tyrinėja šalies žemėlapi, iš

	Fiksuodamas gamtinių objektų stebinius, išvelgia kai kuriuos akivaizdžius objektams būdingus požymius. Pažįsta keletą dangaus kūnų, gamtos reiškinių, kurių negali ar kuriuos pavojinga stebėti iš arti (ugnikalnių išsiveržimas, viesulas, žvaigždės). Eilės tvarka išvardija metų laikus, pasako, kaip skirtingais metų laikais gyvena kai kurie gyvūnai, augalai. Rodo pagarbą gyvėjai ir negyvėjai aplinkai, kultūros reiškiniams ir objektams, supranta, kad jo elgesys gali paveikti gamtinę ir kultūrinę aplinką, stengiasi prisiimti atsakomybę už jų išsaugojimą. Savo kūryboje vaizduoja asmeninį emocinį santykį su gamtos ir kultūros objektais įvairių medžiagų konstruoja savo regiono ar šalies mėgstamiausių vietų modelius. Iš pasakojimų, pokalbių grupėje, šeimose ir iš socialinės medijos vaikai pažįsta iškilią savo šalies ir kitų šalių asmenybes (dainininkus, sportininkus ir kt.). Domisi šeimos ir darželio tradicijomis, ruošiasi joms ir apie jas kalba. Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. Tyrinėja, kuo tos pačios rūšies daiktai skiriasi vieni nuo kitų (pavyzdžiui, kamuoliai skiriasi dydžiu, svoriu, spalva) ir nuo kitos rūšies daiktų (pavyzdžiui, kamuoliai forma skiriasi nuo knygų). Apžiūrinėdamas iš visų pusių, viršaus, apačios, liedsdamas, uostydamas, vaikas atpažįsta daiktus pagal požymius: spalvą, tekstūrą (lygus, šiurkštus, švelnus), formą (apvalus, kampotas, pailgas), kvapą, ieško daikto pagal žodinį apibūdinimą. Mokytojui padedant, gretina realius daiktus ir jų atvaizdus iš skirtingos perspektyvos (iš šono, viršaus, apačios, šešėlio), pradeda suprasti jų vaizdavimą plokštumoje (pavyzdžiui, planas). Žaisdamas atranda fizikinius reiškinius: jėgas (tamprumo – guma, spyruoklė, trinties – vieni batai slysta, kiti – ne), energiją (elektros energija, šilumos energija), paprastuosius mechanizmus (dvivietės sūpuoklės, nuožulnioji plokštuma), magnetizmą. Žaisdamas su tiksliai parinktais žaislais, daiktais ar priemonėmis (spaudomas sensorinis kamuoliukas, guma ir pan.), tyrinėja tamprumo reiškinį – daiktus spaudžia, tempia, stebėdamas, kaip keičiasi, deformuojasi jų forma, tačiau atleidus jie vėl grįžta į pradinę padėtį. Trintį vaikas patiria, kai paleidžia mašinytę nuožulniaja plokštuma, ir stebi, kiek toli ji nuvažiuoja skirtinga „kelio danga“ (lygiomis grindimis, kilimu). Energiją tyrinėja, eksperimentuodamas su žaislų judėjimu: naudoja žaislus, varomus elektros (baterijos) energija, pats pastumia ar traukia žaislą, suprasdamas, kad jį išjudino žmogus energija. Žaisdamas su prizmėmis, vaikas susipažįsta su spalvų spektru, lauke pastebi vaivorykštę ir išsiaiškina, kad jai susidaryti reikia lietaus ir saulės, nes šviesos spinduliai pereina skaidrią terpę (vandens lašelius) ir suskaidomi į septynias spalvas. Tyrinėdamas ir mokytojo padedamas, vaikas susipažįsta su medžiagomis, išsiaiškina, kad jos būna kietos (mediena, popierius, stiklas, plastikas), skystos (vanduo) ir dujinės (oras), tyrinėja jų savybes. Girdi mokytojo vartojamas tikslias sąvokas ir pamažu plečia sąvokų žodyną
--	---

6-asis žingsnis	Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Papasakoja apie tradicines šventes, jas palygina su kai kuriomis kitų tautų šventėmis. Skiria ir pavadina suaugusių šeimos narių ir kitas dominančias profesijas, pasakoja, ką dirba aptariamų profesijų atstovai, kokia jų sukuriamų daiktų ir paslaugų vertė, kaip vyksta jų mainai. Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (priedais, transportas, įrenginiai). Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. Papasakoja apie tradicines šventes. Samprotauja apie tai, kaip žmonės gyvena, ką dirbo seniau, kokie daiktai buvo naudojami, kaip jie pasikeitė, kaip atrodo dabar. Vartoja savaitės dienų pavadinimus, žodžius praeičiai, dabarčiai, ateičiai apibūdinti. Išvelgia gyvūnų ir augalų kai kuriuos panašumus ir skirtumus, pagal kuriuos juos grupuoja. Dalinasi savo žiniomis apie tai, kur gyvena ir kuo minta gyvūnai, kur kokie augalai, grybai auga, kokių sąlygų jiems reikia. Pradedą suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Išvelgia, kaip keičiasi kai kurių gyvūnų ir augalų gyvenimas skirtingais metų laikais. Jaučiasi atsakingas už socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką bei jos ateitį: apmąsto ir siūlo būdus, kaip ją rūpintis, prižiūrėti, puošti. Paaiškina, kodėl išteklius reikia tausoti. Tyrinėdamas savo šalies ir nutolusių vietovių gyvenamąsias sąlygas, samprotauja apie žmogus ir gamtos ryšį. Pradedą jausti prierašumą artimiausiai socialinei, kultūrinei ir gamtinei aplinkai, išreiškdamas jį veikloje ir kūryboje Skirsto gyvūnus ir augalus pagal aiškiai matomus išorinius požymius (pvz., kūno dangą, galūnių, snapo, lapų, žiedų, kamienų formą, spalvą). Kalba apie tai, kur gyvena laukiniai ir naminiai gyvūnai (tvartas, miškas, zoologijos sodas, vanduo). Dalyvauja ruošiant daržovių, vaisių salotas. Moka nusakyti daikto pagaminimo seką (pvz., iš avių gaunama vilna, verpiami siūlai, mezgamos pirštinės). Stebi įvairius gamtos reiškinius. Nusako miško, pievos, vandens telkinio augmenijos ir gyvūnijos būdingiausius bruožus (miške vyrauja medžiai ir krūmai, pievose – žolės; vandens telkinių augalai gali augti tik panirę ar pusiau panirę į vandenį ir pan.). Suaugusiųjų padedamas pastebi požymius, kurie rodo augalų bei gyvūnų prisitaikymą gyventi sausumoje ar vandenyje. Nurodo kelis gyvūnus, kurie minta tik augalais, ir kelis, kurie minta kitais gyvūnais ir vadinami plėšrūnais. Atpažįsta po kelis miško ir vandens augalus bei gyvūnus, valgomuosius grybus. Paaiškina, kad nežinomų augalų uogų ir grybų negalima ragauti, nes jie gali būti nuodingi. Domisi gamtos reiškiniais ir jų aiškinimu (rasa, vaivorykštė, vėjas). Klausinėja apie dangaus kūnus, ieško informacijos apie juos knygoje, internete. Nusako, kaip skiriasi orai kitose pasaulio šalyse. Paaiškina, kad Saulė apšviečia ir šildo Žemę; samprotauja, kuo planetos skiriasi nuo žvaigždžių. Pasakoja, kur dirba tėveliai, apie giminę, šeimos šventes. Tyrinėja žemėlapius, gaublį. Randa žemėlapyje gimtąjį miestą, kur gyvena seneliai, pusseserė ar pusbrolis. Moka parodyti žemėlapyje Lietuvą, Vilnių, Klaipėdą, pažįsta Lietuvos vėliavą, herbą. Aiškinasi savo aplinkos žmonių bendruomenių gyvenimo būdo panašumus ir skirtumus: mano šalis – kaimyninės ir kitos šalys; žemyno, kuriame gyvena, žmonės – kitų žemynų žmonės. Noriai išbando senovinius daiktus (pvz., lygina kočelų, muša sviestą ir kt.). Moka palyginti ir įvardyti dabartinės buities technikos pranašumus. Žino tradicines šventes, noriai joms ruošiasi. Žino, kas yra „giminės medis“. Žaidžia įvairius stalo žaidimus. Žaisdami ir bendraudami sužino keletą kitų šalių, supranta, kad tiek jie patys, tiek kiti žmonės sudaro skirtingas tautas, kurios gyvena skirtingose šalyse. Vaikai tyrinėja Lietuvos ir grupę lankančių, iš kitų kraštų atvykusių vaikų šalių simbolius, kalbą, žemėlapius, žmonių gyvenimo būdą (tradicijas, maistą, aprangą ir pan.). Vaikai aiškinasi ir išbando pagarbios, tolerantiškos sąveikos su kitų socialinių, tautinių ir kultūrinių bendruomenių žmonėmis
-----------------	---

		būdus Mokosi pažinti gamtinę ir socialinę aplinką stebint artimiausius objektus, t. y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt. Vyksta į netolimas išvykas keliaujant pėsčiomis ir autobusais. Atlieka nesudėtingus bandymus, pvz., tirpina medžiagas, daigina sėklas, išardo nebereikalingus prietaisus ir pan. Tyrinėja žemėlapius, gaublį. Supažįsta su giminės medžiu. Vyksta į tėvelių darbovietes. Pagal galimybes susipažįsta su senoviniais rakandais, išbando, lygina juos su dabartine technika. Švenčia tradicines šventes. Stebi vaizdo įrašus apie šalyje švenčiamas tradicines šventes (pvz., Užgavėnės Rumšiškėse, žirgų lenktynės Dusetose ir kt.) fotoalbumus apie gamtą, kalba apie tai, ką juose pamatė. Susipažįsta su atliekų panaudojimo galimybėmis, kuria įvairius darbelius iš jų. Rūšiuoja atliekas, žino šiukšlių konteinerių spalvas, skiria, kokios atliekos į kurį metamos. Kuria įvairius darbelius iš antrinių žaliavų. Pilietinį tapatumą vaikai ugdo si laikydamiesi vertybių, pareigų ir teisių, kurias turi konkrečios valstybės pilietis. Vaikai įsitraukia į demokratijos reiškinių tyrinėjimo veiklas. Dalyvauja pažintinėse išvykose, virtualiuose savo gatvės, rajono, miesto ar šalies tyrinėjimuose ir, mokytojo paskatinti, reiškia idėjas, kaip galėtų prisidėti prie jų išsaugojimo ir atnaujinimo. Prasmingai dalyvauja veiklose, kurios siejamos su savo grupės, šeimos, miesto aplinkos saugojimu ir tvarkymu; akcijomis, teikiant pagalbą kitiems asmenims, gyvūnams. Įsitraukia į mokytojų ar šeimų organizuojamas labdaros akcijas, prisideda prie kitų labdaros iniciatyvų
19.3.2. Pasiekimų sritis – matematinis mąstymas.		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį jam suprantamais matematiniais būdais.		
Esminiai gebėjimai. Atranda skaičių ir figūrų pasaulį, plėtoja supratimą ir kalbą apie skaičiavimo ir matavimo būdus, jų taikymą aplinkai pažinti, problemoms spręsti, geba išreikšti pastebėjimus apie objektų kiekį, formą, dydį, sekas, vietą ir judėjimo kryptį.		
Pasiekimų srities dėmenys: skaičiaus pajauta, samprotavimai apie kiekį ir duomenis; mato pajauta ir išmatuojamų dydžių palyginimas; geometrinių modelių pažinimas; vietos ir krypties apibūdinimas, sekų tyrinėjimas.		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
3-iasis žingsnis	Nuosekliai įvardija skaičius 1, 2, 3, atpažįsta ir susieja įvairias „matomų skaičių“ išraiškas (rankos pirštai, taškai, brūkšneliai), paduoda tiek daiktų, kiek prašoma. Supranta, ką reiškia būti pirmam, antram.	Įsitraukia į skaičiavimo veiklas, kuriose skaičiuojama pridedant po vieną pasitelkus daiktus, piešinius, rankų pirštus. Sako, kiek turi metukų. Iš vienodo dydžio ir formos daiktų paima vieną (du, tris) daiktus, padalina daiktus po vieną (pvz., kitiems vaikams), sudėlioja juos į dvi, tris krūveles.

	Palygina du daiktus, besiskiriančius tik ilgiu, mase ar tūriu, veikdamas (suartinamas, pakilnodamas, pilstydamas vandenį ar smėlį). Parodo, kuris iš dviejų daiktų yra ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, pilnas – tuščias ir pan. Surikiuoja kelių objektų rinkinį pagal ilgumą ar stambumą į vieną eilę. Tapatina, atrenka kelis daiktus (jų vaizdus) pagal spalvą, formą, dydį. Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Kopijuoja dviejų elementų sekas (vaizdines, garsines, judesio)	Parodo, kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas ir kur jų yra daug ir pan. Atranda įvairių būdų daiktų atitinkamiems dydžiams palyginti. Daiktų ilgi (plotį, aukštį) palygina netiesiogiai, daiktus sugretindamas. Daiktų mases palygina kilnodamas. Spėja, kuriame inde telpa daugiau vandens, o spėjimą patikrina vandenį perpildamas iš vieno indo į kitą. Parodo, kuris iš dviejų daiktų yra ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, pilnas – tuščias ir pan. Pasirinktus daiktus rūšiuoja, skirsto į kategorijas: pagal dydį, formą, spalvą. Eksperimentuoja su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan. Daiktus ir jų savybes mokosi suprasti ir pavadinti. Įvairioje veikloje kaitalioja dvi spalvas. Kaladėlių krūvelėje randa tos pačios spalvos, formos ar dydžio detalę. Parodo, kurie du iš 4-5 paveikslukų yra tokie patys. Dviejuose paveikslėliuose randa 3-4 slypinčius skirtumus. Visaip bandydamas suranda reikiamą dėlionės detalę. Teatralizuoja daineles, pasakas, žaidžia žaidimus, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama (pvz., pasaka „Ropė“, lietuvių liaudies daina „Išėjo tėvelis į mišką“). Varto knygeles, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotauti apie dydžius, formas, spalvas, juos įvardina
4-asis žingsnis	Nuosekliai įvardija skaičius 1, 2, 3, 4, 5, atpažįsta atitinkamus skaitmenis. Skaičiuoja daiktus, jų kiekį susieja su skaičiumi. Žymi, skaičiuoja stebimus objektus, padedamas mokytojo radinius pateikia grafine išraiška (lentele, piktograma). Palygindamas kiekius, taiko atitikimo arba nuoseklaus skaičiavimo strategijas, supranta, ką reiškia „vienu daugiau“ („mažiau“), „tiek pat“ („lygu“). Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. Vartoja kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). Atrenka vienodo ilgio, aukščio, pločio, tūrio daiktus. Dažniausiai taiko tiesioginį palyginimą. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti aukštesniojo laipsnio būdvardžius (ilgesnis, trumpesnis ir pan.). Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais	Moka suskaičiuoti 5 daiktus. Ieško ir randa dvi korteles, kuriose pavaizduota tiek pat daiktų. Paveikslėlyje suranda trims meškiukams po puodynę medaus. Žaisdamas vartoja sąvokas (pirmas, antras...). Mokosi atpažinti ir paaiškinti kiekybinę informaciją perteikiančius vaizdus (pavyzdžiui, skaitmenis, piešinius, schemas). Skaičiavimo užduotis (pavyzdžiui: „Žydėjo dvi gėlytės, pražydo dar viena. Kiek žydi dabar?“) vaikai atlieka jas suvaidindami, nupiešdami, parodydami gestais, manipuliuodami daiktais. Pasirinktus daiktus laisvai rūšiuoja, skirsto į kategorijas: pagal dydį, formą, spalvą, tekstūrą, pradeda rūšiuoti pagal du požymius. Atpažįsta dvimates figūras (skritulį, kvadratą), trimates figūras (kubą, rutulį). Aplinkoje randa daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas matytas geometrines figūras. Paveikslėlyje randa visus vienos formos daiktus. Iš krūvelėje padėtų trijų spalvų kaladėlių pastato tris skirtingų spalvų bokštelių. Iš skritulio, kvadrato, trikampio formos popieriaus gabaliukų sukomponuoja įvairius

	Parodo, kurie artimoje aplinkoje esantys daiktai savo forma primena skritulį, kvadratą, rutulį ar kubą. Pagal vieną savybę (požymį) klasifikuoja ir rūšiuoja dviem požymiais besiskiriančių objektų rinkinius. Pradedą skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Kasdienėse veiklose pradeda vartoti žodžius: pirmyn-atgal, kairėn-dešinėn, aukštin-žemyn. Nupiešia paprastą planą, kuriame atvaizduoja 2–3 matomus daiktus. Atpažįsta dviejų pasikartojančių elementų seką, ją nukopijuoja, pratęsia 1–2 elementais iš bet kurios pusės. Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius	daiktus (pvz., mašiną, namą ir pan.). Randa reikiamą dėlionės detalę; iš kaladėlių, molio, smėlio ir pan. padaro stebėto daikto modelį. Pridėdamas vieną prie kito, vidutinio dydžio daiktą padeda tarp trumpiausio ir ilgiausio. Kambario ilgį, matuoja žingsniais; išrikiuoja kamuolius nuo mažiausio iki didžiausio. Apibūdina erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant palyginimus „panašus į...“, „apvalus kaip ...“ ir pan. Supranta, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio. Juda nurodyta kryptimi (į kairę, į dešinę, į priekį, atgal). Žaidžia judrius žaidimus, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu (pvz., žaidimas „Diena – naktis“, „Šilta – šalta“). Atkartoja, atpažįsta vaizdinių, garsinių, žodinių, judesio, pojūčių, dviejų skirtingų kategorijų objektų sekas, 1-2 elementais jas pratęsia. Kalba apie tai, ką kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius. Teatralizuoja daineles, pasakas, kuriose veikėjai ką nors dalijasi (pvz., meškučiai iš pasakos „Du godūs meškučiai“ gali dalytis iš popieriaus iškirtą sūrį)
5-asis žingsnis	Nuosekliai įvardija skaičius nuo 0 iki 9, juos parašo skaitmenimis, susieja su daiktų skaičiumi. Palygina rinkinių iki 5 daiktų kiekviename kiekius, atlieka sudėties ir atimties veiksmus 5-ių ribose, 4 ar 5 daiktų rinkinį išskaido į dvi grupes daugiau nei vienu būdu (0 ir 4, 1 ir 3 ar 2 ir 2). Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skiria kelintinius skaitvardžius. Atpažįsta skritulį, kvadratą, trikampį, kubą, rutulį, bando šias figūras apibūdinti, palyginti. Susieja trimatę figūrą su jos atvaizdu plokštumoje. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. Kai dydžių negalima palyginti tiesiogiai, pasitelkia trečią daiktą (sutartinį matą). Kelių dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio būdvardžius (ilgesnis, ilgiausias ir pan.). Nematuodamas gali pasakyti, kuris iš dviejų pažįstamų	Naudodamiesi objektais, piešiniais, kurdami istorijas, vaikai pradeda suprasti, ką reiškia skaičius sudėti ir atimti. Iš pradžių mokosi sujungti ir išskaidyti kiekį 5-ių objektų grupėje. Įvairiuose grupės veiklose, mokosi objektų kiekį grupėje (-ėse) apibūdinti kaip pakankamą / per didelį / per mažą tikslui pasiekti ar užduočiai atlikti (pavyzdžiui, dalintis sausainiais, sudaryti komandas). Savo aplinkoje neformaliai įsitraukia į skaičiavimo uždavinių sprendimą (pavyzdžiui, kiek yra iš viso, kiek trūksta). Žaidžia žaidimus, kuriuose kas nors skaičiuojama, kur reikia keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz. žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). Skaičiuoja, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje eilė, ką darė pirmasis, antrasis ir t. t. veikėjai. Skiria ir vartoja kelintinius skaitvardžius. Žaidžia stalo žaidimus. Naudoja sąlyginį matą (trečią daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz., matuoja pėdomis, žingsniais). Kaupia tvermės dėsniui suvokti reikalingą patyrimą (pvz., plastilino gabaliukui suteikia vis kitą formą). Sugretina, palygina, grupuoja, surikiuoja daiktus nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai,

	objektų sunkesnis, aukštesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan. Popieriaus lape atvaizduoja kelių matomų daiktų išdėstymą, apibūdina jų vietą, padėtį vienas kito atžvilgiu. Juda žodžiu nusakyta ar rodyklėmis pažymėta kryptimi. Atranda dviejų pasikartojančių elementų grupę sekoje, sukuria tokio paties modelio seką iš kitų elementų. Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj	komponuodami ir konstruodami. Gretina realius daiktus ir jų atvaizdus iš skirtingos perspektyvos (iš šono, viršaus, apačios, šešėlio), pradeda suprasti jų vaizdavimą plokštumoje (pavyzdžiui, planas). Daiktų dydį vaikai tyrinėja, bandydami apimti delnais, apglėbti, gretindami su savo ūgiu. Atpažįsta dvimates figūras (skritulį, kvadratą, stačiakampį, trikampį), trimates figūras (kubą, rutulį), mokosi apibūdinti ir palyginti jų pagrindinius elementus, grupuoti (pagal vieną požymį), komponuoti, konstruoti skirtingų dydžių figūrų (objektų) sekas. „Rašo“ tekstą iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Paprašytas paima priešais save esantį daiktą, palenda po stalą, įproja į kalniuką, užlipa ant suoliuko. Žaidžia žaidimus, kuriuose tenka vartoti vietą ir padėtį nusakančius įvairius žodžius (pvz., žaidimas „Lobio ieškojimas“). Piešdamas, dėliodamas įvairius objektus, ritmiškai dainuodamas ar judėdamas, nagrinėdamas raštus ar kurdamas ornamentus susipažįsta su sekų AB, BA, ABC, AAB, ABB, ABA modeliais (raidėmis pažymima grupė elementų, kurie nuosekliai pasikartoja sekoje), jas pratęsia. Pasakodamas, ką veikė vakar, kalba būtuoju laiku, o ką veiks rytoj – būsimuoju laiku. Nuspalvina reikiamą langelių skaičių diagramose
6-asis žingsnis	Nuosekliai įvardija skaičius nuo 0 iki 10, juos parašo skaitmenimis. Paduoda tikslų daiktų skaičių, kai jų yra daugiau nei 5; pasako, kiek jų yra daugiau už 5 ir kelių trūksta iki 10. Atlieka sudėties ir atimties veiksmus 7-ių ribose. Žymi, skaičiuoja, vaizduoja duomenis, naudojami grafiniais jų vaizdais sprendamas problemas. Kalbėdamas apie ateities įvykius, pradeda vartoti žodžius: būtinai, tikrai įvyks; gali būti, įmanoma, kad įvyks; taip negali būti, niekada neįvyks. Palygina du tris mažai besiskiriančius išmatuojamus dydžius, randa žodžių nedideliu jų skirtumui apibūdinti (šiek tiek didesnis, truputį ilgesnis, beveik vienodi, panašaus aukščio ir pan.). Apibūdindamas aplinkos objektus, vartoja bent penkis dvimačių ir trimačių figūrų pavadinimus (skritulys, kvadratas, trikampis, kubas, rutulys). Žinomas figūras pavadinama taisyklingai, nepriklausomai nuo jų padėties ar dydžio.	Skaičiuoja, kiek daiktų yra vienoje ir dviejose daiktų grupėse, kiek jų liks, jei kelis paimsime. Pavaizduoja, sukomplektuoja, atrenka prašomą (užrašytą) objektų skaičių. Pasako, kuriame iš dviejų rinkinių yra daugiau (mažiau) elementų. Objektų kiekį nuo 0 iki 10 susieja su atitinkamu skaičiaus simboliu. Pirštais parodo, koks skaičius yra užrašytas. Įsitraukia į žaidimus, kuriuose skaičiuojama į priekį ir atgal (12-os ribose), pradedama skaičiuoti nuo bet kurio skaičiaus (10-ies ribose). Sudeda ir atima 10-ies ir 12-os ribose. Sprendžia tekstinius uždavinius. Mokosi samprotauti, kūrybiškai taiko įgytą skaičiavimo patirtį sprenddami problemas, pradeda vartoti žodžius, kuriais nusakomi matematiniai procesai (pavyzdžiui: „Manau, kad...“; Tai tiesa (netiesa), nes...“; „Tai man primena...“; Galėčiau padaryti dar ir taip...“ ir pan.); Randa daiktą, kuris dydžiu, forma arba spalva skiriasi nuo kitų padėtų ar pavaizduotų daiktų. Eksperimentuoja su veidrodiniais paviršiais, taškiniais šviesos šaltiniais, stebi ir tyrinėja dvimačių ir trimačių geometrinių objektų atvaizdus. Atranda, kad sudėtingesni objektai gali būti gaunami ir vaizduojami kaip paprastesnių, gerai pažįstamų objektų junginys.

	Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Apibūdina, kaip vienas kito atžvilgiu yra išsidėstę matomi daiktai, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt. Išgirdęs ar pamatęs judėjimo su krypties pakeitimu planą, jį iš atminties įvykdo, atkuria, geba pasakyti ir bando pavaizduoti, kaip reiktų sugrįžti (judėti atbuline tvarka). Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais. Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.)	Norėdamas sužinoti, kuriai lazdelei – ilgai ir plonai ar trumpai ir storai – buvo sunaudota daugiau plastilino, abi lazdeles ar vieną jų transformuoja į formą, kuri leistų jas kaip nors palyginti. Pasiūlo būdą atstumui išmatuoti: matuoja pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Atranda, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. Žino apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Plečia su ilgio, masės, tūrio (talpos) matavimu susijusį žodyną (ilgesnis – trumpesnis, aukštesnis – žemesnis, storesnis – plonesnis, toliausiai – arčiausiai, lengvesnis – sunkesnis, talpesnis – mažiau talpus). Ieško ir randa garsų, judesių, spalvų ir kt. modelio sekoje pasikartojančius elementus ir pratęsia seką dviem trimis elementais, randa jos trūkstamą narį, sukuria kitą to paties modelio sekos pavyzdį. Piešia smulkius ornamentus iš kairės į dešinę. Keičia judėjimo kryptį pagal žodinį nurodymą arba simbolius (pvz., randa kelią, kai maršrutas žymimas rodyklėmis). Sudaro maršruto planą. Papasakoja, kaip daiktai išsidėstę nuotraukoje, paveikslėlyje. Žino savaitės trukmę, jos dienų seką; apibūdina metų laikus pagal pokyčius gamtoje, atliekamus darbus. Pasako, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę, metus. Žaidžia žaidimus su smėlio laikrodžiu, žadintuvu
19.3.3. Pasiekimų sritis – skaitmeninis sumanumas.		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti, išbandyti ir saugiai naudoti aplinkoje esančias skaitmenines technologijas.		
Esminiai gebėjimai. Geba pažinti ir naudoti lengvai valdomas skaitmenines priemones, kurti elementarų skaitmeninį turinį, sudaryti kelių vienas po kito einančių veiksmų programas.		
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas tikslingai naudoti skaitmenines priemones; elementaraus skaitmeninio turinio kūrimas; veiksmų sekų naudojimas problemoms spręsti; saugus naudojimas išmaniaisiais įrenginiais.		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
3-iasis žingsnis	Žaidžia mokyklos aplinkoje esančiais įvairiais išmaniaisiais žaislais be ekranų (pvz., robotukais), naudodamas pagrindines jų paleidimo ir veikimo funkcijas. Žodžiais, garsažodžiais, veiksmais parodo kasdienių darbų ir veiklų atlikimo žingsnių eiliškumą, atlieka mokytojo ar kitų vaikų sakomas komandas. Pradeda	Žaidžia, tyrinėja aplinką, domisi grupėje esančiais įvairiais jo amžių atitinkančiais išmaniaisiais daiktais be ekranų (žaislais, robotukais, rašikliais ir kt.). Mokosi laikytis išmaniųjų žaislų, daiktų paprasčiausių saugaus naudojimo taisyklių

	laikytis išmaniųjų žaislų, daiktų paprasčiausių saugaus naudojimo taisyklių	
4-asis žingsnis	Atliepia, komentuoja įvairiomis formomis (vaizdo, garso įrašai, animacijos) pateikiamą informaciją. Vartoja kai kuriuos su technologijų naudojimu susijusius žodžius, pasakoja apie interaktyvią knygelę, programėlę, žaidimą. Mokytojo padedamas naudoja skaitmeninį fotoaparata savo patirčiai ir aplinkiniam pasauliui fiksuoti, pradeda naudoti paprastas programėles piešimui, garsui, vaizdui įrašyti ir paleisti. Supranta ir atlieka grafiniais simboliais ir objektais žymimas komandas. Mokytojui prižiūrint ir padedant bando su kitais bendrauti skaitmeninėmis technologijomis	Žaidžia ir pažįsta aplinką, naudodamas jo amžių atitinkančiomis prasmingomis, ugdymą(si) papildančiomis skaitmeninėmis technologijomis ir skaitmeniniu turiniu (vaizdo įrašais, žaidimais, garsinėmis knygelėmis, ugdomosiomis programėlėmis ir kt.). Atranda nesudėtingo skaitmeninio turinio kūrimo galimybes (piešimas, fotografavimas, garso ir vaizdo įrašas), įsitraukdamas į įvairias mokytojo paskatintas kūrybines, tyrinėjimo ir judrias veiklas, vykstančias realios ir virtualios aplinkos kontekstuose
5-asis žingsnis	Mokytojo padedamas ir prižiūrimas naudoja įvairių išmaniųjų įrenginių valdymo priemonėmis (pele, jutikliniu ekranu, klaviatūra), informacinėmis svetainėmis tyrinėjimams ir kt. ugdomajai veiklai. Naudoja įvairias technologijas (fotografavimą, skaitmeninį piešimą, garso įrašų darymą) skaitmeniniam turiniui kurti. Dėlioja vaizdiniais simboliais ar objektais pateiktas komandas, sudarydamas rišlią veiksmų seką. Nusako, kaip nuosekliai, žingsnis po žingsnio pavyko pasiekti rezultatą. Išbando užrašytas veiksmų sekas žaidybinėje programavimo aplinkoje. Paašškina ir suaugusiojo padedamas laikosi pagrindinių bendravimo ir saugaus naudojimosi skaitmeniniais įrenginiais taisyklių.	Pradeda naudotis įvairių išmaniųjų įrenginių valdymo priemonėmis (pele, jutikliniu ekranu, klaviatūra), informacinėmis svetainėmis tyrinėjimams ir kt. ugdomajai veiklai. Tyrinėja gamtos ir žmogaus sukurtus daiktus panaudojant įvairias priemones: knygoje, informaciniuose tekstuose, stebi tiksliai parinktus vaizdo įrašus, aiškindamiesi gamtos objektų (jie auga, daugelis juda, jiems reikia maisto ir pan.) ir žmogaus sukurtų daiktų skirtumus, domisi, kaip yra kuriami daiktai, kiek reikia pastangų ir išmanymo juos kuriant, ir pradeda suvokti, kad žmogaus sukurtų daiktų kaitą lemia mokslo ir technologijų pažanga. Žaisdami, tyrinėdami aplinką, naudoja išmaniaisiais daiktais (žaislais, robotukais, išmaniaisiais rašikliais, telefonais, išmaniosiomis grindimis ir kt.), aiškinasi jų veikimo būdą, juos išbando. Naudodami fizines ir skaitmenines priemones, mokosi atpažinti ir paaiškinti kiekybinę informaciją perteikiančius vaizdus. Mokosi papasakoti, kaip pavyko pasiekti rezultatą (išmanioji bitutė). Laikosi pagrindinių bendravimo ir saugaus naudojimosi skaitmeniniais įrenginiais taisyklių.
6-asis žingsnis	Mokytojo prižiūrimas pasirenka ir naudoja pagal amžių tinkamas interneto svetaines, programėles, kad galėtų atlikti projektines veiklas, kūrybines užduotis. Įgyvendindamas kūrybinius sumanymus, derina bent dvi mokytojo pasiūlytas vaiko gebėjimus atitinkančias	Naudodamasis išmaniaisiais įrenginiais, padedamas mokytojo, gauna informaciją apie objektus ir reiškinius realiu laiku, jungdamasis prie nuotolinių įrenginių (pavyzdžiui, prie paukščio lizdo esančios stebėjimo kameros ar kt.) ir informacinių svetainių (pavyzdžiui, susirasti gyvūnų, augalų vaizdus, išbandyti virtualius turus ir kt.).

	skaitmenines priemones (fotografavimo, piešimo, nuotraukų apdorojimo, garso įrašymo), skirtingus turinio tipus (vaizdą, judantį vaizdą, garsą, tekstą). Domisi kitų ir dalinasi savo sukurtu skaitmeniniu turiniu. Programavimo aplinkose kuria ir vykdo paprastas komandų sekas. Pradeda suprasti, kaip valdomi robotai, išbandydamas sudarytą paprastą programą atpažįsta klaidas ir koreguoja veiksmų seką. Supranta pagrindines skaitmeninio turinio (pvz., nuotraukų, piešinių, vaizdo įrašų) saugaus dalinimosi taisykles	Žaisdami, konstruodami, bando sudėlioti veiksmų sekas, kurias atlieka skaitmeniniai objektai (robotukai, valdikliai ir pan.). Nurodo, kuo skiriasi rezultatai, kai komandas atlieka žmogus ir robotas Įgyja virtualaus bendravimo įgūdžius elektroninėse mokymuisi tinkamose aplinkose, kai, mokytojo padedamas ir prižiūrimas, tikslingai bendrauja tarpusavyje, su kitų mokyklų vaikais, kūrėjais, žaidimo pasaulio personažais. Žino ir mokosi taikyti skaitmeninių priemonių saugaus ir atsakingo naudojimo, virtualaus bendravimo taisykles, aptardamas su suaugusiuoju (mokytoju, tėvais (globėjais)), nagrinėdamas įvairias situacijas ir pavyzdžius
19.3.4. Pasiekimų sritis – tyrinėjimas.		
Vertybinė nuostata. Domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando ir samprotauja.		
Esminiai gebėjimai. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, eksperimentavimą, klausinėjimą), samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.		
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas kelti klausimus, spėlioti, numatyti; gebėjimas taikyti įvairius tyrinėjimo būdus ir priemones; gebėjimas apmąstyti, aptarti tyrinėjimo procesą ir atradimus.		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
3-iasis žingsnis	Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, bet smalsauja – stebi, kas tai yra, kaip veikia, kodėl taip vyksta. Bando suprasti, kas aplink jį, ir domisi naujais dalykais. Fantazuoja ir eksperimentuoja su įvairiomis gamtinėmis medžiagomis, formomis, spalvomis, garsais, judesiu ar mimika – taip atranda naujus veikimo būdus. Kartais pamėgdžioja suaugusįjį ir ilgesnį laiką įsitraukia į tyrinėjimą. Kai ką nors atranda, džiaugiasi ir nori parodyti tai kitiems.	Žaidžia su įvairiomis medžiagomis – barsto, pila, spaudžia, minko, tyrinėja jų savybes: kas šiurkštu, minkšta, šlapia ar sausa. Žaisdamas tyrinėja, kad daiktai (žaislai, baldai, knygos, kamuoliai ir kt.) turi požymius (forma, dydis, spalva ir tekstūra), kad medžiagos, iš kurių pagaminti daiktai, yra skirtingos (minkštos – kietos, skaidrios – neskaidrios, lengvos – sunkios). Stebi, kaip medžiagos keičiasi, bando suprasti jų veikimą. Skaičiuoja, rūšiuoja daiktus pagal spalvą, formą, dydį, dėlioja juos eilėmis, dėžutėse ar lėkštelėse, savaip tvarko žaislus, padeda juos į vietą. Padalija ką nors kitiems po lygiai, pasidalina per pusę. Mokosi savarankiškai apsirengti – apsivelka megztinį, apsiauna batus, stengiasi valgyti pats. Pastebėjęs, kad kitam reikia pagalbos, mielai padeda. Žaislus kartais išardo – nori pažiūrėti, kas yra jų viduje, kaip jie veikia. Varto knygas, vaizduoja, kad skaito, kalba apie paveikslėlius. Skaito knygeles kartu su suaugusiuoju, domisi, kas vyksta jo kasdienybėje

4-asis žingsnis	Pats pasirenka žaidimui ar veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, gali paaiškinti, kodėl būtent juos pasirinko. Tyrinėdamas žaidžia – bando, ar daiktai plaukia ar skęsta, ar rieda, sukasi, ar tinka vienas prie kito. Kelia klausimus, spėlioja, padedamas numato, kas gali nutikti, kaip viskas vyks. Remiasi tuo, ką jau yra patyręs, ir pasitelkia vaizduotę. Padedamas išsirenka, ko reikia eksperimentui, ir stebi, kas vyksta. Vėliau papasakoja, ką veikė, ką atrado ir kokias priemones naudojo tyrinėdamas	Pats pasirenka, kuo nori užsiimti. Bando suprasti, kaip daiktai veikia, kaip tarpusavyje susiję. Daiktus pažįsta stebėdamas, sugretindamas, palygindamas, grupuodamas, rikiuodamas nuo mažiausio iki didžiausio, komponuodamas, konstruodamas. Kai susiduria su problema, galvoja, ką daryti, bando vieną sprendimą, paskui kitą. Kartais pats sugalvoja užduotį – nori pastatyti aukštesnį bokštą, sujungti detales, kad laikytųsi, ar pasiekti tai, kas yra aukštai. Nebijo bandyti – net jei nepavyksta, mėgina vėl. Prisimena, ką yra daręs anksčiau, ir bando kitaip. Džiaugiasi, kai randa sprendimą, ir patinka ieškoti naujų būdų, kaip ką nors padaryti. Žaidimui naudoja įvairius daiktus iš aplinkos – randa, kaip juos išradingai pritaikyti. Kartais grupuoja daiktus pagal tam tikrą tvarką, padeda suaugusiems tvarkytis ar atlikti paprastus darbus
5-asis žingsnis	Pastebi ir supranta ryšį tarp daikto sandaros ir jo paskirties – pavyzdžiui, žino, kad ratai yra apvalūs, nes mašina turi riedėti. Domisi, iš kokių medžiagų pagaminti daiktai, ir supranta, kodėl pasirinkta viena ar kita medžiaga (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos – iš gumos). Stebėdamas, eksperimentuodamas ir lygindamas tyrinėja daiktų savybes, sandarą ir paskirtį – skaido, jungia, išbando, ieško panašumų ir skirtumų tarp objektų ir reiškinių. Tyrinėjimo metu supranta, kad su nežinomais daiktais, medžiagomis, augalais ar gyvūnais reikia elgtis atsargiai, ir stengiasi tai daryti. Kalbėdamas remiasi savo stebėjimų rezultatais, apibūdina objektų savybes, juos lygina, susieja skirtingus pastebėjimus su kitų vaikų patirtimi. Kelia tikslingus klausimus apie gyvosios ir negyvosios gamtos reiškinius bei žmogaus sukurtus objektus, domisi ne tik daiktais, bet ir nedaiktiniais reiškiniais, jų paskirtimi bei estetika	Stebi, liečia, apžiūri daiktus ir gamtos reiškinius – žiūri, kokie jie, kuo skiriasi (pavyzdžiui, kamuoliai skiriasi dydžiu, svoriu, spalva), kokios spalvos, formos (pavyzdžiui, kamuolių forma skiriasi nuo knygų) ar paviršiaus (lygus, šiurkštus, švelnus). Apibūdina jų savybes, samprotauja, kodėl vieni daiktai tinka vienam dalykui, o kiti – kitam. Piešia ar konstruoja tai, ką įsivaizduoja – bokštą, laivą ar gyvūną, kokio dar nėra matęs. Skaičiuoja, kiek dalių reikia padalyti pyragą, kad visiems užtektų, arba po kiek saldinių imti, kad visi gautume po lygiai. Kartais bando atspėti, kas bus toliau ar ką reikės daryti vėliau. Lygina daiktus – žiūri, kuo jie panašūs ar skirtingi, stengiasi atkartoti tai, ką jau yra matęs. Kai reikia, susikaupia ties tuo, kas vyksta dabar, arba nukreipia dėmesį į kitą veiklą. Paaiškina savo pasirinkimus ir bando pagrįsti, kodėl taip daro. Varto knygas, plakatus, paveikslėlius, žemėlapius – jie padeda sugalvoti naujų idėjų ir pasakyti, ką galvoja. Dalyvauja bandymuose – stebi, kai suaugusieji maišo medžiagas, pats bando išardyti daiktus, sumaišyti spalvas. Pastebi pokyčius gamtoje – pasako, kad medžiai pagelto, ir svarsto, gal tai nuo šalnos
6-asis žingsnis	Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, elgiasi gyvūnai, kaip keičiasi gamta. Tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur ir kaip jie naudojami. Atlieka paprastus bandymus, stebi reiškinius, lygina, grupuoja ir klasifikuoja daiktus, augalus, gyvūnus, žmones pagal jų	Tyrinėja viską, kas jį supa – gamtą, daiktus, žmones. Stebi, kaip keičiasi metų laikai, kaip atrodo medis pavasarį, kaip tirpsta sniegas ar ledas virsta vandeniu. Domisi, kaip dega žvakė, kurie daiktai plaukia, o kurie skęsta, kas nutinka, kai prie jų prideda magnetą. Atlieka paprastus bandymus, tyrinėja aplinką pasitelkdamas regą, klausą, lytėjimą, uoslę ir skonį. Domisi

	savybes ir požymius. Stebėdamas fotografijas, aiškinasi, kuo panašus į savo artimuosius, kuo nuo jų skiriasi. Remdamasis patirtimi ir stebėjimais, samprotauja apie tai, ką sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo naujų tyrinėjimų idėjų. Domisi, kaip žmonės gyveno anksčiau, kaip gyvena dabar, kuo skiriasi gyvenimas įvairiose šalyse. Tyrinėdamas savo augimą ir pokyčius, mokosi pažinti save ir kitus. Tyrinėjimų metu pasitelkia visus pojūčius, demonstruoja vis didesnę kūno kontrolę, tyrinėjimui naudoja įvairius įrankius – lupą, mikroskopą ar kitas priemones. Pasirenka tinkamas medžiagas, priemones tyrimams, planuoja veiklą kartu su suaugusiais ar bendraamžiais, prognozuoja rezultatus. Tyrimų rezultatus mokosi fiksuoti paprastose lentelėse ar diagramose, kūrybiškai pristato savo darbus	prietaisais – įjungia, žiūri, ką jie daro, klausia, kaip jie veikia. Stebi augalų augimą, matuoja, kas pasikeitė, piešia ar pildo lenteles, kad nepamirštų pastebėjimų. Naudoja mikroskopą – apžiūri augalus, ieško, kas yra jų viduje. Kai kyla klausimų, ieško atsakymų – varto knygas, stebi paveikslėlius, klauso informacinių tekstų, žiūri vaizdo ar garso medžiagą apie gamtą, kitas šalis, praeitį. Kartais ieško atsakymų internete kartu su mokytoja ar klausia suaugusiųjų. Tyrinėdamas aplinką, įvardija ir lygina daiktų, gyvūnų, augalų savybes, ieško panašumų ir skirtumų, tikslingai juos grupuoja ir klasifikuoja. Domisi artimųjų fotografijomis – apibūdina, kuo jos panašios, kuo skiriasi. Patinka pačiam atrasti, bandyti, sužinoti ir suprasti, kaip viskas veikia
19.3.5. Pasiekimų sritis – problemų sprendimas.		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs priimti iššūkius ir spręsti problemas.		
Esminiai gebėjimai. Geba atpažinti ir įvardyti iššūkį, problemą, kliūtį, savarankiškai ir drauge su kitais ieško iššūkio įveikos, problemos sprendimo būdų, apsvarsto ir pasirenka tinkamus konkrečiai situacijai, įvertina priimtų sprendimų pasekmes.		
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas atpažinti ir įvardinti problemą; gebėjimas ieškoti problemos sprendimo būdų ir juos įgyvendinti; gebėjimas stebėti ir atsižvelgti į priimto sprendimo pasekmes.		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
3-iasis žingsnis	Drąsiai imasi sudėtingos veiklos ir atkakliai siekia ją atlikti savarankiškai, keisdamas veikimo būdus bei stebėdamas savo veiksmų pasekmes. Susidūręs su sunkumais, žodžiais, mimika ar kūno kalba parodo suaugusiajam, kokia problema kilo. Bando savarankiškai spręsti kasdienes problemas. Jei nepavyksta, stebi, kaip su panašiais sunkumais tvarkosi kiti, ir išbando jų taikomus sprendimo būdus arba kreipiasi pagalbos.	Bando kelis kartus iš eilės atlikti tą patį veiksmą. Stengiasi imtis sudėtingos veiklos pagal savo galimybes. Sako „nemoku“, „negaliu“, atsako į užduodamus klausimus „Ką dar galima padaryti?“, „Kaip kitaip galima padaryti?“. Kartais pasiūlo kelis sprendimus, kurie padeda įveikti kliūtis, pasirenka vieną iš jų.
4-asis žingsnis	Pasako, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Bando apibūdinti problemą.	Bando žinomais būdais įveikti kliūtį kol pavyksta arba sugalvoja kitų būdų. Įgytas žinias ir gebėjimus mėgina pritaikyti kitoje veikloje. Taiko problemų

	Nori problemą įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus, pradeda atsitiktinį eksperimentavimą, bandymus. Orientuodamasis į įsivaizduojamą problemos sprendimo rezultatą, renkasi veikimo būdus ir priemones. Dalinasi mintimis apie problemos sprendimą. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus veiklos nemeta, o pradeda veikti iš naujo arba ją keičia	sprendimo būdus ir jų pasekmes, supranta kokiais būdais pavyko įveikti sunkumus. Prisimena, kokius panašios problemos būdus taikė anksčiau. Kartu su kitais vaikais ieško išeities iš susidariusios probleminės situacijos, tariantis kartu su kitais, pradeda įveikti sunkumus, apmąsto svarbiausius problemų sprendimo etapus
5-asis žingsnis	Dažnai atpažįsta tiek kasdienes, tiek mažiau įprastas problemas. Kartais pats sąmoningai ieško sunkumų ar kliūčių ir aktyviai stengiasi juos įveikti. Pasitikrina, kaip suprato problemą apie ją kalbėdamas ir užduodamas klausimus. Ieško priimtinių bendrų sprendimų kartu su kitais, siūlo sprendimo būdus kitiems, sugeba atpažinti išorinius trikdžius ir atsiriboti nuo jų veikdamas, išbando sprendimo būdų alternatyvas. Spręsdamas problemą samprotauja, kas pavyko (nepavyko), ką galima daryti toliau ar kitaip	Imasi sudėtingos veiklos, drąsiai jos imasi, bando, eksperimentuoja, nepavykus pradeda iš naujo arba tariasi su bendraamžiais. Bando įveikti sunkumus. Mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Aiškinasi kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes. Klausant kūrinų apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes, geba reflektuoti apie išgirstą kūrinį, pasakyti, ką galima daryti vienoje ar kitoje situacijoje. Pradeda geriau suprati kiekvieną pasiūlytą sprendimą
6-asis žingsnis	Atpažįsta ir natūraliai priima sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas, yra nusiteikęs jas savarankiškai ar drauge su kitais įveikti. Susidūręs su nauja problema, taiko turimas žinias ir patirtį, pradeda problemą vertinti iš skirtingų perspektyvų. Pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų, tariasi su kitais, siūlo ir priima pagalbą. Stebi, aptaria ir atsižvelgia į priimtų sprendimų pasekmes	Laikosi ir kitiems primena žaidimo taisykles. Kalba, įvardina kaip jausis kitas vaikas, jei kas nors netinkamai elgsis. Žino ir pasako kelis būdus, kaip galima elgtis, kai niekas su kitu vaiku nebendrauja. Geba išvardyti kelias savo grupei būdingas problemas. Atlieka darbus pagal bendraamžio pavyzdžius. Atsako į atvirus klausimus, kurie padeda apmąstyti problemą: „Kas atsitiko?“, „Kaip jautiesi?“, „Kaip jaučiasi kiti vaikai?“. Vaikas susidūręs su problema geba atsakyti į klausimus „Ar tai padeda išspręsti problemą?“, „Ką dar galima padaryti?“, „Ar tai padės įveikti problemą?“. Atlieka problemines užduotis, kurias įveikia patys

19.3.6. Pasiekimų sritis – mokėjimas mokytis.

Vertybinė nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko

Esminiai gebėjimai. Geba mokytis ir pradeda valdyti savo mokymosi veiklą, smalsauja, įsitraukia į savo sumanytas ir kitų pasiūlytas veiklas, aktyviai siekia tikslo, stebi, apmąsto ir koreguoja savo veiklos procesą bei rezultatus

Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas įsitraukti į dominančią veiklą; pastangos kryptingai veikti įgyvendinant ketinimą ar tikslą; gebėjimas stebėti savo ir bendro veikimo pažangą, koreguoti procesą; gebėjimas reflektuoti savo veiklos procesą ir rezultatą.

Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
3-iasis žingsnis	Trumpam įsitraukia į sudominusią ar savo sumanytą veiklą. Pasirenka mėgstamą žaislą, meno kūrinį, stengiasi atlikti patinkančią pasirinktą veiklą. Atidžiai stebi, bando, aiškinasi, klausinėja, kaip kažkas veikia, vyksta. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ką atliko ir ko išmoko veikdamas.	Veikia spontaniškai ir tikisi tam tikro rezultato. Klausia, kaip ir kodėl kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando, pvz., pastato bokštą, iš kaladėlių, jį sugriauna ir žiūri, kas vyksta. Sugalvoja ir žaidžia siužetus su žaislais, kviečia aplinkinius pažaisti kartu parduotuvę ar daktarą, mėgdžiojo suaugusio kalbą, veiksmus, geba sugalvoja naujų veikėjų, veiksmų. Noriai imasi suaugusiųjų darbų, padeda tvarkyti, valyti, padengti stalą. Mokosi pajusti ir nuspręsti, kada reikalinga pagalba.
4-asis žingsnis	Paklaustas pasako, parodo, ką nori veikti, išmokti. Susidomėjęs stebi, įsitraukia į bendras veiklas su kitais vaikais, dalinasi tuo, kas sudomino. Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, pastebi ir komentuoja padarinius. Imasi iniciatyvos ir atkakliai siekia savo tikslo. Pradedą numatyti ir pasirinkti priemones bei medžiagas, reikalingas veiklai įgyvendinti. Komentuoja atliekamą veiklą, pasako, ką jau atliko, ką darys toliau. Pasako, parodo, ką veikė ir ką padarė	Žaidžia ir stengiasi įtraukti kitus į vis sudėtingesnio siužeto žaidimus. Dėlioja dėliones, stato namus, bokštus, konstruoja, išardo, sugriauna ir stebi, kas atsitiko. Stebi, kaip tai daro kiti ir stengiasi pakartoti. Mokosi įvardyti, apibūdinti tvarkinga – netvarkinga, patogu – nepatogu, saugu – nesaugu, gražu – negražu. Mokosi kurti prasmingas ir, kur įmanoma, tikroviškas žaidimo ir darbo kontekste. Pvz., šluota šluojamas takelis, o šlapia šluoste valoma siena. Mokosi papasakoti ką veikė ir ką išmoko per dieną
5-asis žingsnis	Kai domina tema, ieško galimybių sužinoti daugiau ir patenkinti savo smalsumą. Numato kelis žingsnius tikslui pasiekti ir juos įgyvendina. Išlieka pozityviai nusiteikęs siekti numatyto tikslo nepaisant iškylančių sunkumų, lanksčiai prisitaiko prie situacijos arba keičia sprendimus. Norėdami ką nors išmokti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslinka. Aptaria atliktą veiklą čia ir dabar ar po tam tikro laiko. Pasako, parodo, kaip veikė, mokėsi, kaip įveikė iššūkius, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	Mokosi įsitraukti į aplinkos pertvarkymo veiklas, ieškodamas sprendimų, kaip aplinką paversti lengvai tvarkoma, patogia, saugia, malonia akiai: simboliniais piešiniais grupėje ženklina daiktų laikymo vietas, kuria saugaus daiktų naudojimo taisyklės ir pan. Moka įvardyti kas yra tvarkinga – netvarkinga, patogu – nepatogu, saugu – nesaugu, gražu – negražu. Pastebi ne vietoje padėtus daiktus ir imasi iniciatyvos juos tvarkyti, pamato grupėje ar lauko aplinkoje numestą šiukšlę, mokosi rūšiuoti šiukšles. Pasako, ko nori išmokti, pvz., nupiešti žmogų, gyvūną, drąsiai klausia suaugusiųjų, pasako, kad nemoka nupiešti katės, nes išeina panaši į žmogų. Mokosi pasakyti „Aš nežinau“, nebijoti suklysti ką nors darant. Įsitraukia į mokymąsi žaisdami, konstruodami, piešdami, lipdydami, pilstydami, grupuodami daiktus. Moka iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Suaugusiesiems ir kitiems vaikams moka paaiškinti, ką norėjo padaryti, ką padarė, ką darys toliau. Kalba apie tai, kas gali atsitikti, jeigu pasirinks vienokią ar kitokią veiklą, pvz., jeigu iš didesnio indo pils vandenį į mažesnę, jeigu gatvę pereis ne per perėją.

		Darydami klaidas ir jas taisydami vaikai plėtoja atkaklumą, gebėjimą įveikti iššūkius. Tyrinėja žmogaus gyvenimo ciklą, piešia ir samprotauja, kaip atrodys užaugęs, ko norėtų išmokti netolimoje ateityje, kuo norėtų tapti tolimoje ateityje. Ugdosi įgyti savireguliacijos procese, įgalinančius kryptingai plėtoti asmenines savybes ir gebėjimus, valdyti impulsus, rizikingus poelgius, įveikti kliūtis bei iššūkius, valdyti santykių kūrimą ir mokymąsi. Mokosi kalbėtis apie savo žaidimus ir kitą veiklą, ugdydamas refleksijos gebėjimus
6-asis žingsnis	Išitraukia į naują, iššūkio reikalaujančią veiklą, drąsiai kalba apie tai, ką jau moka, ką norėtų sužinoti, ko išmokti. Numato veiksmų ir priemonių planą tikslui pasiekti. Priimdamas sprendimus ieško informacijos ir ją tikslingai atsirenka. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. Stebi savo veiklos procesą, jį koreguoja, išbandydamas įvairius veikimo būdus ir kylančias idėjas, kol pasiekia tikslą. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. Noriai dalinasi patirtimi apie veiklos procesą ir rezultata, pasako, ko ir kaip mokėsi, kas pavyko (nepavyko), ką dar norėtų išbandyti, ko išmokti	Moka pasakyti, kad nori išmokti rašyti, skaityti, skaičiuoti, išsiaiškinti, tyrinėti aplinką, tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes. Klausinėja suaugusiųjų, kas, kaip, kodėl vyksta, pats savarankiškai bando ieškoti atsakymų. Noriai žaidžia įvairius tinkamus jo amžiui stalo ir kompiuterinius žaidimus, klausosi skaitomų knygų, mielai jas varto, suranda atsakymus į iškilusius klausimus. Savarankiškai ieško sprendimų, o pagalbos į suaugusiuosius kreipiasi tik tada, kai pats negali išspręsti. Mokosi įgyti daugiau savarankiškumo, galių ir pasitikėjimo savimi, mokosi priimti savo gyvenimui ir ugdymuisi aktualius sprendimus bei pasirinkimu. Geba empatiškai atliepti kitų poreikius, emocijas, idėjas; atskleidžia įvaldytus santykių kūrimo, santykių problemų sprendimo, sugyvenimo gebėjimus. Ugdosi įgyti savireguliacijos procese, įgalinančius kryptingai plėtoti asmenines savybes ir gebėjimus, valdyti impulsus, rizikingus poelgius, įveikti kliūtis bei iššūkius, valdyti santykių kūrimą ir mokymąsi
Ugdymo kontekstas: tyrinėjimo ir gilaus mokymosi, realių ir virtualių aplinkų, universalus dizaino mokymuisi, kultūrinių dialogų kontekstai. Mokytojo vaidmuo: žadina vaiko smalsumą kūrybinėmis užduotimis, įtaigiu pasakojimu, pasitelkdamas skaitmeninį turinį. Moko atsakingai naudotis skaitmeninėmis technologijomis, supažindina su realios ir skaitmeninės aplinkos atvaizdais. Padeda ieškoti informacijos. Grupės aplinkoje sudaro sąlygas naudotis įvairiais skaičiavimo būdais. Organizuoja veiklą, kurioje dalyvaudami vaikai įgyja supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones. Formuojamas ir plečiamas vaiko žodynas, reikalingas dalinantis idėjomis apie daiktų dydžių santykius („šiek tiek didesnis“, „truputį mažesnis“, „didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.). Domisi, ką vaikai veikė vakar, kalbamasi apie tai, kas bus rytoj. Skatina prigimtinių vaikų smalsumą gyvosios gamtos objektams, įdomiems, nematytiems daiktams, robotukams, sekant paskui vaikų domėjimąsi aplinkiniais objektais ir nepasiekiamais (dangaus kūnai, kitų žemynų, praeityje išnykę gyvūnai), plika akimi nematomais objektais ir reiškiniams, kuriuos galima pamatyti per skaitmeninį mikroskopą arba tyrinėti papildytosios (virtualiosios) realybės programėlėmis, atsižvelgiant į vaikų interesus ir poreikius. Kuria edukacines aplinkas su pasirenkamomis, kaip veikti, tyrinėti galimybėmis: skruzdėlę apžiūrėti gyvai ir per skaitmeninį mikroskopą, stebėti skruzdėlyną gyvai, realiuoju laiku per vaizdo kamerą ir vaizdo įrašą.		

Veiklos centrai: Aplinkos pažinimo ir gamtos tyrinėjimų, Matematikos ir konstravimo, Statybinių žaidimų, Kalbos ugdymo, Dailės, Smėlio ir vandens žaidimų centrai, Lauko klasė.

19.4. Ikimokyklinio ugdymo sritis „Aš kalbų pasaulyje“. Ugdymo(si) srities „Aš kalbų pasaulyje“ paskirtis yra plėtoti kalbų supratimą, kalbinę raišką, skaitmeninį sumanumą, meninę raišką, aplinkos pažinimą. Ugdymo(si) veiklos skatina ugdytis tyrinėjimo, problemų sprendimo, kūrybiškumo, mokėjimo mokytis, emocijų suvokimo ir raiškos, žaidimo gebėjimus. Šią ugdymo(si) sritį sudaro šios pasiekimų sritys: *kalbų supratimas* ir *kalbinė raiška*. Ugdomas komunikabilus, sėkmingai besimokantis vaikas.

19.4.1. Pasiekimų sritis – kalbų supratimas.		
Vertybinė nuostata. Domisi žodiniaisiai ir nežodiniais komunikavimo būdais, yra nusiteikęs išklausti ir suprasti kitą.		
Esminiai gebėjimai. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, įvairiomis formomis, būdais ir priemonėmis perteikiamas prasmės, amžių atitinkančius įvairaus pobūdžio tekstus.		
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas klausytis ir suprasti kitų kalbėjimą, reaguoti į nežodinę raišką; gebėjimas suprasti įvairiomis formomis (simboline, garsine, grafine, vaizdine, žodine) perteikiamas prasmės; domėjimasis tekstu, raidėmis ir simboliais; gebėjimas suprasti amžių atitinkančius meninius ir informacinius tekstus.		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
3-iasis žingsnis	Trumpam susikaupia klausydamas suaugusiojo ar kitų vaikų; supranta ir reaguoja į dažnai vartojamus veiksmų ir ypatybių pavadinimus, 3–4 žodžių sakinius, klausimus, kurie prasideda žodžiais: „kas“, „ką“, „kur“, „kiek“, du vienas paskui kitą sekančius prašymus; greitai mokosi naujų žodžių. Reaguoja į išgirstus ritmo darinius, intonavimą, supranta kūno kalbą, mimiką, dažnai naudojamų gestų, simbolių paveikslėlių, ženklų prasmę. Varto knygeles, skiria paveikslėlius nuo teksto, klausia, kas parašyta arba prašo paskaityti, geba sieti paveikslėliuose vaizduojamus objektus su konkrečiais aplinkos daiktais. Stengiasi išklausti trumpus skaitomus, pasakojamus ar dainuojamus tekstus, girdėto kūrinio prasmę atskleidžia vaidindamas, žaisdamas ar pasakydamas keletą žodžių	Mėgsta klausytis jau žinomų kūrinių (10-15 min.), vėl prašo pakartoti; suklūsta išgirdęs jau girdėtą pasakojimą, aiškinasi nesuprastą žodį. Klausosi pasakojimų apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus. Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus. Paeiliui vykdo 2–3 tarpusavyje susijusius nurodymus. Pasakoja apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius. Pateikus klausimus: „Koks?“, „Kodėl?“, „Kur?“, „Kaip?“ nusako aplinkos reiškinių savybes, ieško įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakoja apie tai, kas vyksta ar vyko. Priminus vartoja mandagumo žodelius. Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštnukus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius

4-asis žingsnis	Išklausyti, supranta ir reaguoja į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas įvairiose komunikacinėse situacijose; supranta ir reaguoja į klausimus, kurie prasideda žodžiais: „kodėl“, „kaip“, „koks“, kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus; atpažįsta, kai kalbama ne gimtąja kalba. Supranta tą pačią mintį, idėją, jausmą, išreikštą skirtingais būdais: vaizdiniu arba garso kūrinio, kūno kalba, žodine ir simboliškai raiška. Domisi rašytinės kalbos elementais ir atkreipia dėmesį į juos savo aplinkoje; atpažįsta vieną kitą raidę ar skaitmenį, pirmąją savo vardo raidę; vaizduoja, kad skaito knygą, iš paveikslėlių supranta arba prisimena knygos turinį. Klausosi tiesiogiai atliekamų ir įrašytų, skaitomų, pasakojamų, deklamuojamų ir dainuojamų kūrinių, įvairaus stiliaus ir turinio tekstų (meninių, informacinių) apie aplinką, įvykius, reiškinius, atsimena kai kuriuos juose minimus įvykius ir juos perteikia skirtingais raiškos būdais	Klausosi skaitomų tekstų ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai. Atkreipia dėmesį į kita kalba kalbančius aplinkinius ar kitų šalių vaikus. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. Supranta, kai žaidžiant jam sakoma „Įsivaizduok, kad mes...“ Bendraudamas su suaugusiais, vartoja elementarius mandagumo žodžius. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. Kalba apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusius išgyvenimus, vartoja girdėtus naujus žodžius, elementarius terminus. Vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Žaidžia artikuliacijos lavinimo bei fonetinius žaidimus taisyklingam gimtosios kalbos žodžių garsų tarimui lavinti. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. Deklamuoja savo kūrybos ir trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžius. Žaisdamas nurodinėja žodžiu. Vartoja prielinksnius „ant“, „virš“, „po“
5-asis žingsnis	Supranta sudėtinius kelių dėmenų sakinius, ilgesnių dialogų ar monologų turinį; stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. Atpažįsta, kokie atskiri raiškos būdai ir priemonės buvo panaudoti perteikiant jausmą, idėją ar mintį. Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardžodžiuose, trumpuose žodžiuose Supranta, kad kalbos garsai žymimi raidėmis; atpažįsta savo vardo ir kitas asmeniškai aktualias raides, skaitmenis, supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę; iš klausos atskiria du žodžius, prasidedančius tuo pačiu garsu, supranta knygos viršelio funkciją, parodo, kur rašomas knygos autorius,	Klausosi ir suvokia įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių), apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius klausosi gyvai, įrašų. Klausosi žmonių kalbos ne gimtąja kalba. Supranta, kad skirtingo turinio tekstai suteikia specifinę informaciją, kad juos galima skaityti, galima klausyti įrašų. Suvokia būdvardžių laipsniavimą. Vykdo 3 tarpusavyje nesusijusius paliepiumus. Varto nuotrauką, atpažįsta, įvardina vietovę ir ten gyvenančius žmones. Kalba apie savo norus, išgyventus įspūdžius, vidinį pasaulį. Kalboje vartoja įvairius techninius terminus. Sužinojęs naują žodį, išsako savo įspūdžius. Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedamas su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Kalba apie nutikimą, patirtį prisimindamas daug įvykių aplinkybių, detalių. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su

	pavadinimas, geba nuspėti turinį pagal knygos pavadinimą, viršelį, iliustracijas. Atidžiai klausosi įvairaus turinio ir stiliaus tekstų literatūrine kalba, tarmiškai; suvokia skirtingų žanrų leidinių skirtumus (kalendorius, knyga, žurnalas, tinklalapis)	kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. Vartoja įvairias kalbos dalis (dalyvius, veiksmažodžių laikų įvairovę, įvairius būdvardžių laipsnius, ištiktukus, jaustukus ir pan.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus. Sugalvoja pasakos pradžią ar pabaigą, atvirkštinę pasaką. Žaidžia žodžiais juos trumpinant, įvairiai jungiant. Žaidžia klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujančius žaidimus (pvz., „Kas ten triuška? Tindiriuška.“)
6-asis žingsnis	Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų; supranta pajuokavimus, dviprasmybes, erzinimus, dažnai girdimus frazeologizmus, humoro elementus, pradeda suprasti kai kurių žodžių ar frazių perkeltinę reikšmę; supranta keletą artimiausioje aplinkoje vartojamų kitos kalbos žodžių. Atpažįsta, kokie integruoti raškos būdai ir priemonės buvo panaudoti perteikiant jausmą, idėją ar mintį. Supranta, kad raštas yra sistema, turinti taisykles; suaugusiojo skaitomą tekstą knygoje seka akimis ar pirštu iš kairės į dešinę, iš viršaus į apačią; supranta, kad garsai ir raidės sudaro žodį, atpažįsta nuo kelių iki keliolikos abėcėlės raidžių; pradeda skirti paprastos garsinės sandaros žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Domisi įvairiais rašytiniais tektais, iš iliustracijų ir vieno kito atpažįstamo žodžio supranta jų siužetą; supranta jam skaitomų sudėtingesnių tekstų turinį, įvykių eigą, numato, kas tekste galėtų įvykti toliau	Mėgdžioja įrašytos pasakos personažų kalbėjimą, rodo įvairias grimasas. Padedant suvokia pasakojimo turinį, atkuria pasakojimo eigą. Žaidžia žaidimus, susijusius su pasakojimo tekstu, jį iliustruoja, inscenizuoja. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Išsako savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus. Kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius, kuria pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartodamas išgalvotus žodžius, kalbą. Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniiais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių. Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas. Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmiais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt. Kalba apie įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnės sandaros žodžius. Klausinėja apie tai, kas jam įdomu, negirdėta, diskutuoja apie tai

		tarpusavyje ir su mokytoja, padedamas perduoda reikiamą informaciją kitiems
19.4.2. Pasiekimų sritis – kalbinė raiška.		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs kalbą ir kitomis komunikavimo priemonėmis bendrauti su kitais, išreikšti savo patirtį, jausmus, mintis ir emocijas.		
Esminiai gebėjimai. Naudodamas žodines ir nežodines raškos priemones, dalinasi savo patirtimi, jausmais, mintimis, įsitraukia į pokalbį ir jį plėtoja, pasakoja, atpasakoja ir kuria paprastas istorijas, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, parašo savo vardą.		
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas išreikšti patirtį, jausmus ir mintis, įsitraukti ir plėtoti pokalbį; gebėjimas pasakoti, atpasakoti, apibūdinti, kurti, aiškinti taikant nežodines ir žodines raškos priemones; gebėjimas komunikuoti paprastomis rašytinės raiškos formomis.		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
3-iasis žingsnis	2–3 žodžių vientisiniais sakiniais kalba ir klausinėja apie tai, ką mato ir girdi, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius; inicijuoja pokalbius, kreipdamasis į suaugusįjį ar vaiką, atsako į paprastus klausimus; vartoja kelias dažniausias mandagumo frazes; taisyklingai vartoja kai kurias gramatines formas. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, skatinamas kalba apie juos; suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus eiliuotų tekstų ar dainų fragmentus; išskiria didžiausią įspūdį palikusius pasakojimo epizodus, labiausiai patikusius veikėjus, jų veiklas. Stebi ir mėgdžioja rašančius suaugusiuosius: imituoja, brauko, keverzoja, piešinėja, palikdamas ženklus	Pasakoja apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius. Pateikus klausimus: „Koks?“, „Kodėl?“, „Kur?“, „Kaip?“ nusako aplinkos reiškinių savybes, ieško įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakoja apie tai, kas vyksta ar vyko. Priminus vartoja mandagumo žodelius. Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštnkus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraštnčius. Klausosi po kelis kartus skaitomos knygelės, nekeičiant teksto. Lygina išvaizdos skirtumus. Skiria grupėje esančius simbolinius ženklus: įvairius žaidimų kampelius, patalpas žyminčius ženklus. Įvairiomis rašymo priemonėmis keverzoja vertikalias ir horizontalias linijas
4-asis žingsnis	3–5 žodžių vientisiniais sakiniais kalba pats sau ir kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, kreipiasi, tariasi, laikydamasis elementarių kalbinio bendravimo normų; kalba ir pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė; taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos garsų; dažniausiai taisyklingai vartoja gramatines žodžių formas, prielinksnius, žodžius derina.	Bendraudamas su suaugusiaisiais, vartoja elementarius mandagumo žodžius. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. Kalba apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusius išgyvenimus, vartoja girdėtus naujus žodžius, elementarius terminus. Vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Žaidžia artikuliacijos lavinimo bei fonetinius žaidimus taisyklingam gimtosios kalbos žodžių garsų tarimui lavinti. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. Deklamuoja savo kūrybos ir trumpus eilėraštnčius, atkartoja trumpas

	Deklamuoja trumpus eilėraščius arba eilėraščių fragmentus, padedamas pasakoja trumpas pasakas, istorijas, žinomų knygų turinį, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika; klausia ir atsako į klausimus apie pagrindinius istorijos veikėjus ar įvykius, apie tai, kas patinka ar nepatinka knygoje ar pasakojime; aktyviai dalyvauja vaidmeniniuose žaidimuose pereidamas nuo vieno kalbėjimo būdo prie kito. Domisi galimybe rašyti (ranka, kompiuteriu, planšetiniu kompiuteriu), bando kopijuoti matomus simbolius, raides, skaičius; raides ir simbolius pradeda naudoti įvairioje veikloje	pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžius. Žaisdamas nurodinėja žodžiu. Vartoja prielinksnius „ant“, „virš“, „po“. Vaizduoja, kad skaito knygą, „Skaito“ knygelę paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje. Varto žurnalą, knygą, lankstinuką ar skrajutę, domisi suaugusiojo skaitomu tekstu. Atsako į klausimus apie tai, ką perskaitė. Iliustruoja „perskaitytą“ tekstą. Keverzonėmis rašo savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėja po dailės darbais, grupės ar viešoje bibliotekoje atsiimančias knygas ir kt. Veria vardo, pavardės raidžių karolius. Ieško aplinkoje žodžių, kuriuose yra vaiko vardo raidės
5-asis žingsnis	Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, veikė ar veiks, kas vyksta, vyko ar vyks, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja; laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis įvaldytų kalbos taisyklių; pateikia atsakymus į konkrečius klausimus nurodydamas detales kas, ką, kada ar kur; bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, žaistus žaidimus, skaitytas knygas; papasakoja 2–3 pagrindinius įvykius iš gerai žinomos istorijos, išlaikydamas jų eiliškumą; geba atsakyti į klausimus apie jam skaitytą tekstą. Supranta rašymo tikslus, bando perteikti informaciją piešiniu, kopijuodamas arba užrašydamas raides, simbolius ar žodžius; kuria savo ženklus ir simbolius; braižo ir aiškina paprastus planus, schemas	Varto nuotraukas, atpažįsta, įvardina vietovę ir ten gyvenančius žmones. Kalba apie savo norus, išgyventus įspūdžius, vidinį pasaulį. Kalboje vartoja įvairius techninius terminus. Sužinojęs naują žodį, išsako savo įspūdžius. Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedamas su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Kalba apie nutikimą, patirtį prisimindamas daug įvykių aplinkybių, detalių. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. Vartoja įvairias kalbos dalis (dalyvius, veiksmažodžių laikų įvairovę, įvairius būdvardžių laipsnius, ištiktukus, jaustukus ir pan.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštnus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus. Sugalvoja pasakos pradžią ar pabaigą, atvirkštinę pasaką. Įvardija aplinkoje ar užrašuose esančias pažįstamas raides. Bando raides vaizduoti kūnu ir judesiais. Atpažįsta ir pasako trumpus žodžius. Suteikia pavadinimą paveikslėliui. Pasako priežastinį ryšį (linksma, nes valgo sveiką maistą; liūdnas, nes jam skauda pilvą). Kuria ir pavadinama knygeles, kuria joms tekstus. Nusako veikėjų, daiktų, veiksmų savybes

		būdvardžiais, veiksmažodžiais, jaustukais, ištiktukais, dalyviais, prieveiksmiais. Kuria reklamas, skelbimus, sveikinimus, kvietimus, dienotvarkę, orų prognozes suvestines ir kt. Kopijuoja atskiras raides, žodžius. Rašo savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu. Pasirašo savo piešinius, darbelius pirmąją vardo raide, visu vardu. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodžius
6-asis žingsnis	Atsižvelgdamas į bendravimo tikslą ir situaciją, išsako savo patirtį, norus, svajones, pasiūlymus, svarstymus, aiškinasi, diskutuoja; vartoja mandagumo ir vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.); klausinėja apie tai, ką išgirdo, matė, pajautė, sužinojo, sprendžia problemas; tinkamai pradeda, plėtoja, keičia ir baigia pokalbį; bando komunikuoti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Kuria, pasakoja istorijas pagal paveikslėlių seką, nuosekliai paminėdamas pagrindinius įvykius, atpasakoja girdėtas istorijas, pritaiko girdėtų siužetų fragmentus žaidimų scenarijuose, meninėje veikloje; keliais būdvardžiais apibūdina istorijų veikėjus; perpasakoja informaciją iš įvairaus žanro knygų. Kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, spausdintinėmis raidėmis rašo savo vardą, kelis žodžius	Išsako savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus. Kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius, kuria pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartodamas išgalvotus žodžius, kalbą. Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių. Varto pasirinktas knygas mėgstama tema. Atpažįsta, įvardina raides. Suploja atitinkamą skiemenų skaičių žodyje. Bando perskaityti užrašus aplinkoje. Perskaito 10 nesudėtingų žodžių. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Kopijuoja reikiamas raides, žodžius, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidynuose, knygose, bukletuose, skrajutėse, žurnaluose, laikraščiuose, iškabose. Įvairiais simboliais perteikia informaciją apie save, kitus, aplinką. Atskiras raides, žodžius, simbolius ar šiaip įdomią informaciją perrašo ar savarankiškai užrašo kompiuteriu
Ugdymo kontekstas: kalbų įvairovės, universalaus dizaino mokymuisi ir kultūrinių dialogų kontekstai. Mokytojo vaidmuo: organizuoja įvairias kalbines ir žaidybines situacijas, kurios skatina vaikų kalbinę raišką ir tarpusavio bendravimą. Kuria įvairias ugdymo(si) aplinkas, komunikacinių situacijų įvairovę, kuriose vaikas savarankiškai taiko įgytą patirtį, kurdamas pasakojimą, dalyvaudamas dialoge ar poliloge, tardamasis, diskutuodamas, vaizduodamas grafiškai, „rašydamas“ laišką. Grupėje įrengia bibliotekėles, skaitymo ir ramybės kampelius, sudaro		

galimybes vaikams naudotis skaitmeniniu turiniu. Planuoja išvykas į biblioteką, skatina dalyvavimą projektinėse veiklose, kuriose vaikams sudarytos sąlygos kūrybiškai taikyti kalbos žinias ir įgūdžius.

Veiklos centrai: Kalbos ugdymo, Aplinkos pažinimo ir gamtos tyrinėjimų, Statybinių žaidimų, Vaidmeninių žaidimų ir Dailės centrai.

19.5. Ikimokyklinio ugdymo sritis „Kuriu ir išreiškiu“. Ugdymo(si) srities „Kuriu ir išreiškiu“ paskirtis yra plėtoti estetinį suvokimą, meninę raišką, gebėjimą žaisti, kūrybiškumą, tyrinėjimą, emocijų suvokimą ir raišką. Ugdymo(si) veiklos taip pat skatina aplinkos pažinimą, kalbų supratimą, kalbinę raišką, problemų sprendimą, santykius su suaugusiais ir bendraamžiais, mokėjimą mokytis. Šią ugdymo(si) sritį sudaro šios pasiekimų sritys: *gebėjimas žaisti, meninė raiška, estetiškas suvokimas, kūrybiškumas*. Ugdomas kūrybingas, sėkmingai besimokantis vaikas.

19.5.1. Pasiekimų sritis – gebėjimas žaisti.		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs kartu su kitais vaikais plėtoti žaidimus, kurdamas vaikų žaidimo kultūrą.		
Esminiai gebėjimai. Individualiai ir drauge su kitais žaidžia ir pats kuria įvairius žaidimus: režisūrinius, vaidmenų ir žaidimus su taisyklėmis, moka laikytis skirtingų žaidimų taisyklių.		
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas koordinuoti žaidimo veiksmus su kitais žaidėjais; gebėjimas įvaldyti ir organizuoti žaidimo erdvę; gebėjimas kurti žaidimo siužetą; gebėjimas žaidime laikytis prisiimto vaidmens.		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksena
3-iasis žingsnis	Žaidžia su suaugusiuoju ar kitu vaiku, pradeda derinti savo veiksmus su kito žaidėjo veiksmais. Tikslingai renkasi žaislus, pasirenka arba pats susikuria erdvę žaidimui. Kartodamas veiksmus žaidžia vieną įsiminusį įvykį, jungia du tris žaidybinius veiksmus į paprastą kasdienį siužetą	Plačiau juda erdvėje, drąsiai tyrinėja aplinką ir žaidžia su įvairiais objektais bei daiktais. Mėgsta žaisti su lėlėmis, mašinytėmis, gyvūnėliais, indeliais ir kitais žaislais. Pasirenka, kur žaisti, arba susikuria žaidimui savo vietą. Jei vaikas neturi žaidimo patirties, su juo pradeda žaisti mokytojas inicijuojant paprastą žaidimą, palaipsniui įtraukia daugiau žaidėjų ir pamažu perleidžia žaidimo iniciatyvą patiems vaikams
4-asis žingsnis	Žaisdamas su kitais stengiasi derinti žaidybinius veiksmus, vartoja kalbą vaidmeniui atlikti, žaidimo eigai aptarti ir nesutarimams spręsti. Drauge su kitais tikslingai kuria žaidimo erdvę, pritaiko vietą, atsirenka žaidimui reikalingas priemones, žaislus. Individualiai, dviese, trise žaidžia nesudėtingus režisūrinius ir vaidmenų žaidimus. Kuria išplėtotas pažįstamas kasdienės socialines situacijas siedamas kelis ar daugiau įvykių. Geba laikytis	Žaidžia režisūrinius žaidimus individualiai ir dviese, pamažu pereina prie siužetinių vaidmenų žaidimų. Prisiimdamas apibendrintus vaidmenis, kuria jam pažįstamas kasdienės socialines situacijas, siekdamas tiksliai atlikti pasirinkto vaidmens funkcijas. Žaidimus su taisyklėmis žaidžia su labiau įgudusiais vaikais ar suaugusiais. Pradeda nuo paprastų dėlionių, mozaikų, judrių gaudynių, slėpynių ir įvairių stalo žaidimų, palaipsniui pereina prie sudėtingesnių žaidimų formų. Noriai žaidžia mokytojo pasiūlytus didaktinius ugdomojo pobūdžio žaidimus ir pats pradeda juos kurti

	žaidime prisiimto vaidmens, siekia tiksliai atlikti pasirinkto vaidmens funkcijas, turi mėgstamą vaidmenį	
5-asis žingsnis	Sėkmingai sąveikauja su kitais, buriasi į didesnes 3–5 vaikų grupes. Susitaria dėl bendros žaidimo temos, idėjos, eigos, vaidmenų pasidalinimo ir erdvės. Vartoja kalbą tardamiesi, planuodami žaidimą, plėtodami vaidmenis ir spręsdami konfliktus. Tikslingai pasirenka arba susikuria žaidimo erdvę, žaidžia menamoje erdvėje arba apsibrėžia erdvę simboliniais veiksmais. Drauge su kitais vaikais plėtoja tęstinius siužetinius vaidmenų žaidimus. Žaisdamas improvizuoja, kuria vis sudėtingesnius siužetus, kuriuose susipina realios patirtys su fantastiniais elementais ir personažais. Nesunkiai geba laikytis siužetinio vaidmenų žaidimo taisyklių ir vaidmens funkcijų. Padedamas labiau įgudusių vaikų ar suaugusiųjų laikosi judriųjų, stalo ir kitų žaidimų taisyklių	Pradėjus žaisti siužetinius vaidmenų žaidimus, vaikai tarpusavyje sąveikauja nedaug, žaidimo siužetą sudaro vienas ar du pasikartojantys įvykiai. Žaidžiant nuolat, gebėjimai tobulėja, ima žaisti didesnėse grupelėse, išmoksta tikslingai kurti žaidimo erdves ir konstruoti sudėtingesnius žaidimo siužetus, pasitelkiant vaizduotę ir įtraukiant fantastinius elementus. Džiaugiasi kurdamas savo žaidimus ir juos žaisdamas su grupės draugais ir mokytojais. Savarankiškai žaisdamas ir kurdamas naujus žaidimus, sutelkia visus savo gebėjimus, atskleidžia savo pomėgius ir stiprybes
6-asis žingsnis	Mokytojo paskatintas nesunkiai įsitraukia į kolektyvinius režisūrinius žaidimus, kuria naratyvinius žaidimų pasaulius. Žaidime vartoja išplėstinę kalbą, pradeda žaisti vaizduotės žaidimus vien kalbėdamasis. Mėgsta žaisti netradicinėse erdvėse (kieme, gamtoje), išradingai jas pritaikydamas žaidimui. Tvarko žaidimo erdves prieš žaidimą ir jį baigus. Kuria išplėtotus ilgalaikių naratyvinių žaidimų siužetus mėgstamų knygų, filmų ir vaizdo žaidimų pagrindu. Žaisdamas su kitais lanksčiai kaitalioja vaidmenis, kontroliuoja savo ir kitų veiksmus, konstruktyviai sprendžia kylančius nesutarimus. Laikosi taisyklių dalyvaudamas kolektyviniuose sportiniuose, judriuosiuose ir didaktiniuose žaidimuose	Žaidimai tampa tęstiniais, žaisdamas aptaria žaidimo temą, planuoja siužetą, lanksčiai kaitalioja vaidmenis, kontroliuoja vienas kito veiksmus ir geba spręsti kylančius nesutarimus. Mokytojo paskatintas, jungiasi į kolektyvinius režisūrinius žaidimus kurdamas ilgalaikius žaidimo pasaulius mėgstamų knygų, pasakų ir kino filmų pagrindu, lengvai įtraukia kitus grupės vaikus, mielai kviečia ir suaugusiuosius

19.5.2. Pasiekimų sritis – meninė raiška.

Vertybinė nuostata. Domisi menų kalbomis, jaučia meninės raiškos džiaugsmą.

Esminiai gebėjimai. Pagal savo išgales tyrinėja menų kalbas, spontaniškai ir tikslingai išreiškia emocijas, įspūdžius, mintis, idėjas jau įvaldytomis meninės raiškos priemonėmis, atpažįsta savo meninius pomėgius, vartoja paprasčiausias jam žinomas ir suprantamas menines sąvokas savo patirčiai išreikšti.

Pasiekimų srities dėmenys: tyrinėjimas ir eksperimentavimas pasitelkiant įvairias menines priemones ir formas; raiška skirtingomis meninėmis priemonėmis ir būdais; menų kalbų vertingumo supratimas, jų aptarimas ir pasirinkimas		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
Muzikos posritis:		
3-asis žingsnis	Apžiūrinėja, tyrinėja muzikos instrumentus, aplinkos daiktus, jais išgauna garsus. Eksperimentuoja balsu: kuria ir rečituoja savitus žodžius; paskatintas kūnu išgauna garsus, išbando naujus judesius, tinkančius dainuojant ar klausant muzikos. Vienas ir kartu su kitais dainuoja nesudėtingas daineles, jų tekstą interpretuoja kūno judesiais. Imituoja ritmo ir melodinius darinius, vis tiksliau išlaiko ritminį pulsą. Spontaniškai dainuoja „arioso“ dainas, kuriose platesnis diapazonas, juntamas metras ir reguliariai pasikartojantys ritmo dariniai, panaudojamos frazės iš išmoktų dainų. Groja lengvai įvaldomais melodiniais ir mušamaisiais instrumentais. Juda (su priemonėmis ir be jų) klausydamas ir kurdamas. Išlaiko dėmesį klausydamasis muzikos kūrinio, atpažįsta kai kurias anksčiau girdėtas melodijas ir klausytus kūrinius. Įvardija arba parodo, kad supranta kai kuriuos muzikos kontrastus (garsiai – tyliai; greitai – lėtai, linksmi – liūdnai). Muzikinę raišką naudoja kitoje veikloje. Noriai muzikuoja individualiai ir grupėje	<i>Muzikos klausymas.</i> Klausosi linksmų, ramių, maršinių instrumentinių muzikos kūrinių, balsu atliekamu dainų. Emocingai atliepia klausomus kūrinius – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi. Skiria garso savybes: aukštas, žemas, garsus, tylus. Savais žodžiais nusako kūrinio nuotaiką. Žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelius, tekstą imituoja judesiais. <i>Dainavimas.</i> Dainuoja kartu su suaugusiuoju ir kitais vaikais 2-4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. Išmoksta trumpų, nesudėtingų dainelių tekstą, judesius. <i>Ritmika.</i> Apžiūrinėja, tyrinėja, groja vaikiškais ritminiais instrumentais: barškučiais, būgneliais, lazdelėmis, šaukštais, skambančiomis dėžutėmis, žvangučiais. Spontaniškai kuria: dainuoja savitais žodžiais, ritmuoja. Tyrinėja instrumentų ir daiktų garsines galimybes, žaidžia muzikinius žaidimus
4-asis žingsnis	Aiškiai skiria kalbėjimą nuo dainavimo, tyrinėja savo balso galimybes. Tyrinėja įvairesnius garso išgavimo būdus pasitelkdamas kūno perkusiją, gamtos medžiagas, muzikos instrumentus ir kitus daiktus; skanduoja, ploja, išbando sudėtingesnius judesius. Individualiai ir su kitais dainuoja autorines ir liaudies dainas dažniausiai tiksliai intonuodamas. Improvizuoja vokales melodijas, įgaunančias struktūrinių muzikos savybių. Instrumentais ar kūno perkusija groja nustatytu	<i>Muzikos klausymas.</i> Klausosi natūralių gamtos garsų, kontrastinio pobūdžio muzikos kūrinių. Reaguoja į muzikos nuotaiką, apibūdina vartojant terminus: greitai, lėta, linksmi, liūdna. Suvokia garso aukštį, stiprumą. Pavadina ir skiria vaikiškų muzikos instrumentų: varpelio, būgnelio, barškučio, metalofono, pianino skambėjimo tembrus. Girdi, skiria muzikinius ir nemuzikinius garsus. <i>Dainavimas.</i> Dainuoja kartu su suaugusiuoju, kitais vaikais, su instrumento pritarimu trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies daineles. Žino ir atpažįsta, kurios dainos turi įžangą. Pradedą

	pulsu ir pakartoja trumpus ritminius bei melodinius darinius. Judesį derina su dainavimu, ritmišku skandavimu, judesiais atliepia muzikos nuotaiką, tempą ir stilių. Dėmesingai klausosi platesnio muzikinio repertuaro. Padedamas fiksuoja savo muzikines kūrybines idėjas grafiniais piešiniais. Keliais žodžiais aiškina muzikos reiškinius (melodija, pritarimas, tempas, nuotaika ir pan.), atskiria, ar garsai, dariniai ir melodijos yra tokios pačios, ar skirtingos, atpažįsta anksčiau girdėtą muziką. Teikia pirmenybę kai kuriems muzikos kūriniais, mėgaujasi muzikavimu, pradeda laikytis muzikos klausymo, dalyvavimo koncertuose, projektuose taisyklių	dainuoti po įžangos. Dainavimą palydi judesiais. Skanduoja paskirus žodžius, trumpus tekstus, skaičiuotes. <i>Ritmika</i>. Išreiškia norus, pasirenka instrumentus. Ritmuoja ir tyrinėja garso išgavimo būdus kūno perkusija, įvairiais vaikiškais muzikos instrumentais: lazdelėmis iš kieto, sauso medžio, metaliniais, mediniais šaukštais, metalinėmis lėkštėmis, būgneliais, žvangučiais, instrumentais iš gamtinės medžiagos, buitinių atliekų. Ritmiškai atlieka trumpas ritmines sekas, pritaria suaugusiojo grojimui. Spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui
5-asis žingsnis	Žaisdamas, tyrinėdamas skiria ir palygina vokalinėje bei instrumentinėje muzikoje naudojamus kontrastus (aukštai – žemai, garsiai – tyliai, ilgas – trumpas, linksmas – liūdnas). Tyrinėja tembrus, kuriuos išgauna įvairesniais muzikos instrumentais ir kūno perkusija. Atlieka įvairių dainų repertuarą. Dažniausiai taisyklingai intonuoja garso aukštį, taisyklingiau artikuliuoja, pradeda valdyti kvėpavimą. Atsako dainuodamas aidu. Judesiu parodo ritmo ir melodijos ypatumus (garso trukmę, garsumą, aukštį, melodijos slinktį ir kontūrą, ritmo pulsą). Veiklos metu spontaniškai improvizuoja balsu. Instrumentais ar kitomis garsą skleidžiančiomis priemonėmis išreiškia idėjas ar nuotaikas, kuria ir atlieka pritarimus eilėms, smulkiajai tautosakai, muzikos įrašui ar gyvai skambančiai muzikai. Fiksuoja savo kūrybines idėjas grafiniais simboliais. Vartoja kai kurias dažnai girdimas ir jam suprantamas muzikines sąvokas, pagal kriterijus atranda akivaizdžius muzikos kūrinių panašumus ir skirtumus. Pavadina keletą muzikos instrumentų, atpažįsta kai kuriuos tembrus. Muzikuodamas su kitais vaikais klausosi, kaip jo indėlis	<i>Muzikos klausymas</i>. Klausosi „gyvos“, vokalinės, instrumentinės muzikos, natūralių gamtos, aplinkos garsų. Skiria muzikinius ir nemuzikinius garsus. Skiria garsų savybes: aukštį, trukmę, stiprumą. Muzikos kūrinuose atpažįsta muzikos instrumentus: smuiką, fortepijoną, būgnus, kai kuriuos pučiamuosius instrumentus. Lygina garsus pagal panašumą ir kontrastingumą. Skiria klausomos muzikos nuotaiką, muzikos vaizdus. Išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta, mėgdžioja gamtos garsus, paukščių balsus. Atpažįsta smuiko, pianino, būgno, dūdelės, varpelio, tembrus. <i>Dainavimas</i>. Dainuoja vienas, su grupe, su instrumento pritarimu vienbalses, dialoginio pobūdžio liaudies, autorines dainas. Taisyklingai formuoja garsą, balsą derina prie kitų, prie akompanimento, jaučia dainos ritmą. Balsu, mimika ir kūno išraiška perteikia dainų nuotaikas, dalijasi įspūdžiais. Išbando balso skambesį įvairioje aplinkoje: grupėje, kieme ir kt. Išdainuoja savo ir draugų vardus, mįsles, patarles ir t.t., Prie dainos teksto kuria personažų judesius, mimiką. <i>Ritmika</i>. Ritmiškai groja ritminiais instrumentais: lazdelėmis, šaukštais, marakomis, žvangučiais, trikampiu, trinkomis, būgneliais, melodiniais instrumentais: metalofonais, ksilofonais, molinukais, dūdelėmis, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais. Grodami seka muzikos ritminį piešinį pritaria dainoms ir šokiams.

	dera su kitais. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius apie klausomus kūrinius ar atlikimą. Pasiūlo, kaip savo mokykloje ar už jos ribų panaudoti patirtas ar sukurtas muzikines idėjas	
6-asis žingsnis	Tyrinėdamas ir išbandydamas garsų pasaulį balsu, instrumentais ir aplinkoje esančiais daiktais, lygina, apibūdina, grupuoja garsus. Išbando grojimą smulkesnės motorikos įgūdžių reikalaujančiais muzikos instrumentais. Dainuoja (vienas, poroje ar grupėje) sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. Kuria ritminius ir melodinius darinius, improvizuoja ir komponuoja jungdamas kelis atskirus muzikos elementus (melodiją, ritmą, harmoniją, tembrą, tempą ir dinamiką). Pateikia savo muzikinę kūrybą grafinais ženklais arba naudodamas skaitmenines programas. Kuria garsinius fonus ir perkusinius akompanimentus. Vartoja vis daugiau muzikos sąvokų, sugeba atlikti ir supaprastintu būdu pavaizduoti ketvirtines, aštuntines ir pusines natas bei pauzes. Įsiklausęs muzikos kūrinių trumpai nusako, kodėl kūrinys patiko ir kuo jis įdomus, aptaria, kur ir kada girdi muziką savo aplinkoje, nusako muzikinio kūrinio paskirtį ir kontekstą. Dalinasi įspūdžiais, užduoda klausimus apie matytus koncertus, aptaria atlikėjų ir klausytojų vaidmenis gyvai atliekant muziką	<i>Muzikos klausymas.</i> Klausosi ir atpažįsta girdėtus, skirtingo žanro, kontrastingo charakterio muzikos kūrinius. Išsirenka labiausiai patinkančius. Skiria muzikines formas: maršą, polką, valsą, lopšinę. Suvokia muzikos nuotaiką. Muzikos kūrinyje atpažįsta muzikos instrumentus: smuiką, kankles, varinius pučiamuosius, fortepijoną, gitarą. Mokosi nustatyti kūrinio tempą, dinamiką. Apibūdina muzikinius ir nemuzikinius garsus. Improvizuoja ir eksperimentuoja garsine medžiaga, atskleidžia muzikinių garsų kilmę. Išgirsta, įsiklauso, pamėgdžioja, atkuria girdimus garsus balsu, plojimu, trepsėjimu, taikėjimu daiktu, muzikos instrumentu. Supranta ir apibūdina garso aukštį, trukmę, stiprumą. <i>Dainavimas.</i> Dainuoja natūraliu balsu vienas, su grupe, su instrumento pritarimu, be pritarimo. Tiksliai intonuoja, aiškiai taria žodžius. Įsiklauso į savo ir draugų dainavimą, kartu pradeda ir baigia dainuoti, klausosi akompanimento. Įsijaučia į nuotaiką, pasakoja turinį. Išdainuoja vardus, mįsles, patarles, skaičiuotes. Dainuoja įvairioje aplinkoje: salėje, grupėje, lauke. <i>Ritmika.</i> Pasirenka vaikiškus muzikos instrumentus. Ritmiškai groja instrumentais: lazdelėmis, šaukštais, marakomis, žvangučiais, trikampių, trinkomis, būgneliais, metalofonais, ksilofonais, molinukais, dūdelėmis, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais. Taisyklingai sėdi, laiko, groja ritminiais, melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais, pasigamintais instrumentais iš gamtos objektų, buitinių atliekų, pritaria savo dainavimui, pedagogo grojimui. Atlieka muzikines pjeses solo, orkestre, seka „dirigento“ judesius. Improvizuoja balsu, vaikiškais muzikos instrumentais. Kuria melodijas, ritmus, savo žodžius žinomoms dainoms
Šokio posritis:		
3-iasis žingsnis	Tyrinėja ir atranda naujų judesių bei jų derinimo būdų. Judėdamas tyrinėja savo ir kitų vaikų asmenines erdves. Atlieka paprastus ratelius ir dainuojamuosius žaidimus, bandydamas nustatyta kryptimi koordinuotai judėti su kitais. Vienu metu judina kelias kūno dalis. Improvizuoja	Žaidžia muzikinius žaidimus, tekstą imituoja kūno judesiais: eina, trepsi, apsisuka. Mokosi šokti tyloje, pagal įvairią muziką, kad pajustų ritmą. Moka keisti judesį pagal kontrastingą muziką. Charakteriniais judesiais rodo aukšto ir žemo registro muziką, imituojant gyvūnų, paukščių elgesio savybes. Geba gamtos reiškinius pademonstruoti judesiu: šviečia saulė,

	judesiais atliepdamas muzikos nuotaiką ir savybes, kuria, kurį laiką prisimena ir kartoja įvairias dviejų trijų judesių kombinacijas (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.). Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. Natūraliai ir džiaugsmingai šoka ir individualiai, ir drauge su kitais	pučia vėjas, lyja lietus, sninga sniegas. Judėdamas mokosi jausti laiką – suvokti laiko trukmę, suprasti judėjimo tempą, judėti greitai arba lėtai, jausti ritmą, instinktyviai šokinėti pagal tolygų ritmą. Mokosi parodyti sujungtas judesių sekas grupės draugams, aptarti pasirodymą. Tokios šokėjo-žiūrovo situacijos padeda vaikams vėliau įveikti scenos baimę
4-asis žingsnis	Tyrinėja šokio tempą, ritmą, judesių derinius, susieja spontaniškus judesius su šokio elementais. Bando išreikšti judėjimui būdingas savybes: tėkmę (tęstinę, pulsuojančią), erdvę (asmeninę ir bendrą), svorį (sunkiai, lengvai), laiką (greitai, lėtai). Išbando naujus šokio judesius: šokinėja abiem kojomis, šuoliuoja pristatomuoju žingsniu (galopu), šokuoja keisdamas kojas. Juda rateliu dešinėn ar kairėn, pirmyn, atgal, įsivaizduojama linija. Šoka ritmiškai, reaguoja į muzikos pasikeitimus, šokdamas valdo savo kūną. Improvizuodamas panaudoja atrastus naujus judėjimo būdus; kuria ir prisimena savo sukurtą trijų keturių natūralių judesių sekos šokį. Laikosi sutartų šokio kultūros taisyklių. Kalba apie savo ir kitų vaikų pasirodymą. Derina šokio kalbą su kitais raiškos būdais	Žaidžia muzikinius žaidimus, ratelius, vaizduoja darbo proceso, augalų, gyvūnų judesius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, interpretuoja, t. y. sugalvoja savo judesių vietoj žinomų. Koordinuoja judesius, išlaiko pusiausvyrą, juda po vieną, vorele, rateliu susikabinus rankomis, vienas paskui kitą, atlieka paprastus žingsnius, pritūpia, apsisuka. Atlieka judesius stovint, einant ratuku. Judesiais perteikia linksmą, liūdną, energingą šokio, muzikinio ratelio nuotaiką. Perteikia keletą vaizduojamo veikėjo judesių, veiksmų. Naudoja priemones: skareleles, kaspinus, gėles. Šokdami šokius susipažįsta su įvairiomis kultūromis, jas patiria, taip pat atranda skirtingus mokymosi būdus (šokti vienas, šokti poroje, šokti ratelyje ir kt.)
5-asis žingsnis	Tyrinėja ir atranda naujus judesių derinius, padedančius išreikšti judėjimui būdingas savybes; generuoja idėjas tolesniam kūrybos etapui, atranda naujas savo kūno judėjimo galimybes. Šoka sukamuosius ratelius poroje. Šokdamas išlaiko pusiausvyrą, reguliarių ir gilų kvėpavimą. Kuria šokio kompozicijas iš penkių šešių skambančiai muzikai tinkamų judesių, derindamas judesius stovint vietoje ir keičiant padėtį erdvėje. Atpažįsta ir įvardija pagrindinius judėjimo būdus. Paaiškina sutartas šokio kultūros taisykles, reiškia nuomonę apie savo ir kitų vaikų pasirodymą	Šoka lietuvių liaudies, originalios kūrybos šokius. Taiko judesius prie kintančios muzikos. Ritmiškai eina, lengvai bėga, atlieka įvairius paprastuosius žingsnius, šokinėja ant vienos, kitos kojos, sukasi po vieną, poromis, landžioja „gyvatėle“, sudaro sumažina, padidina ratelį. Moka įvardyti šokio, ratelio nuotaiką, išreikšti judesiais. Mokosi pritaikyti judesius vaizduojant gamtos reiškinius, gyvūnus. Kuria penkių-šešių natūralių judesių sekas, savaip perteikia ratelio veikėjo nuotaiką judesiais. Mokosi išlaisvinti kūno koordinaciją ir plastiškumą, pradeda judėti erdvėje įsivaizduojama vingiuota linija, mokosi koordinuoti savo kūną. Mokosi derinti šokio meną su kitais menais ir kalba
6-asis žingsnis	Siūlo naujus šokio raiškos būdus, eksperimentuoja, kaip judesiais galima pavaizduoti įvairias emocijas ir nuotaikas, charakteringus veikėjų judesius. Šoka	Moka šokti lietuvių liaudies, originalios kūrybos šokius su skirtingo tempo dalimis, muzikinius ratelius. Moka judesiu pagal savo įsivaizdavimą perteikti šokio, ratelio turinį, veikėjo veiksmus. Vaizduodamas personažą

	sudėtingesnius autorinius ir liaudies šokius bei ratelius (tiltelius, grandinėles). Improvizuodamas ir kurdamas kompozicijas perteikia temą, siužetą ar pasirinktą nuotaiką, įtraukdamas šokio judesiu būdingas ypatybes. Padedamas mokytojo grafiškai fiksuoja savo sukurto šokio eigą. Apibūdina savo atlikto, sukurto ar stebėto šokio tempą, nuotaiką, charakteringus judesius, temą. Aiškina, kodėl kitų sukurti šokiai patiko ir kuo jie įdomūs; nusako, kur ir kada mato šoki savo aplinkoje, mokykloje ir už jos ribų	reaguoja į pasikeitusį muzikos tempą, dinamiką, registrą. Judesiu improvizuoja įvairią muziką, jaučia judėjimo kryptį, išreiškia erdvės ir laiko elementus (aukštai-žemai, greitai-lėtai). Keičia ir derina judesius pagal pasikeitusios muzikos nuotaiką, tempą, išreiškia savo emocijas - džiaugsmą, liūdesį. Šoka po vieną, poroje šalia vienas kito, sukasi paprastai, už parankių, landžioja pro susikibusias rankas, eina, bėga paprastais ir bėgamaisiais žingsniais rateliu į vieną, kitą pusę, lygiuoja linijomis, padaro tiltelius, grandinėles. Moka savarankiškai atlikti muzikinius žaidimus, ratelius, noriai žaidžia laisvalaikio metu. Mokosi stebėti gamtą (gyvai, pvz., pro langą, arba nuotraukoje ar paveiksle), atkreipti dėmesį, kaip kokie gamtos reiškiniai (lietus, vėjas, ugnis) ir aplinkos objektai (gyvūnai, automobiliai, traukiniai) juda ar nejuda, ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas. Ugdymo(si) proceso metu dalyvauja kūrybiniuose šokio žaidimuose, projektuose, perpranta etiketo ir scenos kultūros taisykles. Šokant šokius susipažįsta su įvairiomis kultūromis
Teatro posritis:		
3-asis žingsnis	Išbando balso, kūno ir mimikos raiškas ir priemones, siekdamas emocinio poveikio aplinkiniams pasirenka pritarimo sulaukusias raiškas. Režisūrinių ir vaidmenų žaidimų metu atlikdamas pasirinktą vaidmenį pasitelkia kūno judesius, veido mimiką, balso intonacijas ir priemones	Geba reikšti emocijas žaisdamas muzikinius žaidimus. Pasirenka žaislus, daiktus, atlieka matytus veiksmus: supa lėlę, nešioja meškutį, mojuoja kaspinėliais, skarelėmis. Moka papasakoti ką daro, apibūdinti veiksmą. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Mokosi rodyti tam tikrus siužeto veiksmus, improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla
4-asis žingsnis	Vaidmenų žaidimų metu tyrinėja pažįstamas socialines situacijas, girdėtų pasakų epizodus, sąmoningai pasirenka patrauklius vaidmenis. Kurdamas vaidmenį naudoja išraiškingus kūno judesius, veido mimiką, balso intonacijas, pradeda kurti dialogą tarp veikėjų, siūlo idėjas, naudoja grupėje esančias priemones: lėles, kaukes, kostiumų detales	Pasirenka žaidimo temą, vaidina pasirinktą vaidmenį. Kuria dialogą tarp veikėjų. Moka atkurti matytas situacijas, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Moka kurti situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus, pabaigus vaidinti, nusilenkti. Moka eiti rateliu, parodyti judesių, veiksmų, paaiškinti, ką jais vaizduoja. Mokosi improvizuoti ir žinomus judesius parodyti savaip. Dailės raiška padeda atrasti ir plėtoti vaikų autentišką vaizdavimo stilių
5-asis žingsnis	Tyrinėja pasirinkto personažo savybes, pasiūlo jų raiškos galimybes. Režisūriniuose ir siužetiniuose vaidmenų žaidimuose pradeda tiksliai kurti „dramatiškas situacijas“ per personažų susidūrimus, neįtikėtinus	Pagal paskaitytą ar išgirstą pasaką, mokosi vaidinti su lėlėmis, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja veiksmą dialogu, monologu, mokosi judėti ir kalbėti-intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus, tempo ritmą. Geba išreikšti norus, jausmus, mintis, baimes. Kuria ir savaip perteikia veiksmų sekas, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką. Mokosi sukurti

	įvykius, improvizuotus dialogus; kurdamas vaidmenį pasitelkia įvairų rekvizitą, grimą, muzikavimą, šokį	žaidimo aplinką. Naudoja ir mokosi kurti įvairius daiktus, reikmenis, drabužius, dekoracijas. Mokosi išreikšti savo nuomonę į kuriamas dekoracijas, drabužius ar naudojamus vaidinimui skirtus reikmenis, daiktus
6-asis žingsnis	Tyrinėja simbolinio personažo esmines savybes, emocijas ir jausmus, juos perteikia charakteringais kūno judesiais, veido išraiškomis, balso intonacijomis. Kuria lėlių, šokio, dramos, operos „spektaklius“ kartu su kitais vaikais, drąsiai improvizuoja „bendraudamas“ su jų kuriamais veikėjais; drauge su mokytojais ir vaikais dalyvauja improvizacinio pobūdžio teatralizuotuose renginiuose ir juose prisiima skirtingus vaidmenis. Dalinasi savo teatine patirtimi su kitais, apibūdina įsimintinus spektaklio epizodus, teatro formomis perteikiamas idėjas susieja su konkrečiomis gyvenimiškomis situacijomis ir išgyvenimais	Geba savarankiškai pasirinkti vaidmeninio žaidimo temą, plėtoti numatytą siužetą naudodamas įgytą patirtimi. Kuria lėlių, dramos vaidinimus. Improvizuoja veikėjų veiksmus, žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia emocines būsenas. Imasi įvairių vaidmenų. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, atributiką. Improvizuoja pasirinktą veikėją, naudoja charakteringas balso intonacijas, judesius, aprangos detales, dekoracijas. Mokosi kurti lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką, pasiūlytą situaciją, bendradarbiauja su kitais. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose mokosi perteikti veikėjų mintis ir emocijas
Dailės posritis:		
3-asis žingsnis	Žaisdamas su erdvinėmis ir grafinėmis priemonėmis bei medžiagomis, tyrinėja ant skirtingų paviršių paliktus pėdsakus ar išgautus vaizdus, mėgaujasi skirtingais potyriais. Kuriant statinius, lipdinius, keverzones ar „galvakojus“. Grafinius ir erdvinius kūrinius palydi garsais, veiksmais, sava kalba. Pradedama rinktis jam patrauklias raškos priemones, medžiagas	Ugdymosi procese nevaržomai veikia savo tempu, pagal savo norus ir galias. Tobulėjant motorikai bei akies ir rankos koordinacijai, ima vis labiau kontroliuoti savo judesius, jų kryptis ir vaizduoti įvairesnes linijas, formas. Moka spontaniškai piešti ilgus ir trumpas linijas, linijų raizginius, taškučius, brūkšnelius, mažus ir didelius apskritimus, jų derinius, jungia apskritimus tiesiomis, lenktomis linijomis. Geba skirti pagrindines spalvas, pasirenka kurios yra gražiausios. Moka dėlioti, klijuoti paruoštas kontrastiškų spalvų, įvairių formų figūras, elementarius vaizdelius. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo būdus: minko, maigo, volioja, spaudžia, ploja, tempia. Atpažįsta, išvardija, pasako kokiomis spalvomis pavaizduoti stebėti gamtos reiškiniai: lietų, sniegą, rudeniniai lapai ir t.t. Komentuoja ką padarė, mokosi įvardyti kaip pavyko, rodo draugams. Mėgaujasi procesu. Ugdymosi proceso metu lankosi meno galerijose, parodose, muziejuose, kokybiškos animacijos, kino žiūrėjimo, patiria įvairaus vaizduojamojo meno stilius, žanrus, formas
4-asis žingsnis	Noriai, drąsiai išbando naujas vizualinės raškos priemones, medžiagas, jas tyrinėja. Grafiškai	Geba orientuotis popieriaus lape. Moka pasirinkti įvairaus formato popierių, susipažįsta su jo savybėmis, išbando: piešia ant šlapio, glamžyto,

	pavaizduoja skirtingas linijas (storas, plonas, vingiuotas ir pan.), skirtingo dydžio dėmes, formas. Pradeda kurti objektų vaizdus. Komentuoja savo ar kitų sukurtus grafinius ir erdvinius kūrinius, tai, ką sukūrė, papildo pasakojimu. Turi savo mėgstamas priemones, spalvas, kurioms teikia pirmenybę	spalvoto popieriaus. Skiria ir įvardija pagrindines spalvas. Turi mėgstamas spalvas. Moka piešti nesudėtingų formų daiktus, aplikuoja plėšytas, kirptas formas. Vaizduoja dideles, mažas, kampuotas, apvalias, netaisyklingas formas. Naudoja paprastas, mišrias dailės technikas ir įvardija jas. Mokosi pasakoti ką nupiešė, žaidžia nupieštu piešiniu, rodo draugams. Uždaro flomasterį, pamirko teptuką, nubraukia į indelio kraštą dažų perteklių, lipdant naudoja lenteles, minko atitinkamą lipdymo medžiagos kiekį. Formuoja, sujungia trijų ir daugiau detalių lipdinio dalis, spaudžia duobeles, griovelius. Ugdomosi žaismingai eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis. Mokosi suprasti kaip iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbų. Ugdomosi proceso metu lankosi meno galerijose, parodose, muziejuose, kokybiškos animacijos, kino žiūrėjimo, patiria įvairaus vaizduojamojo meno stilius, žanrus, formas
5-asis žingsnis	Tyrinėja skirtingų technikų naudojimo vienam kūrybiniam darbui sukurti galimybes: tapo, piešia, aplikuoja, lipdo, konstruoja ar pan. Pradeda planuoti kūrybinį procesą: pasirenka norimas priemones, medžiagas, numato proceso eigą, kurią veikdamas gali keisti. Piešia, tapo, modeliuoja, lipdo erdvinius kūrinius, jungia skirtingas formas į bendrą objektą. Išbando skaitmenines programėles kaip kūrybos įrankį (piešti, fotografuoti). Pastebi ir komentuoja kitų kūrybą, vartoja paprasčiausias jam žinomas ir suprantamas dailės sąvokas. Grožisi savo ir kitų kūrinių, savaip perkelia matytas vizualias idėjas į savo kūrybą	Stebi gamtą, jos reiškinius, ieško kūrybos formų. Moka atrasti spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Mokosi maišant dažus išgauti naujų spalvų. Aplikavimą mokosi derina su piešimu, spaudavimu, tapymu. Aplikavimui moka naudoti gamtinę medžiagą, tekstilę, spalvotą popierių. Mokosi kurti įvairias dvimates ir trimates figūras, objektus ir kompozicijas iš įvairaus dydžio įprastų ir netikėtų priemonių bei medžiagų: kaladėlių, gamtinės medžiagos, buities rakandų, karštų klijų, antrinių žaliavų, naudodamas 3D pieštukus. Mokosi papasakoti apie jo kūrinėlį, diskutuoti, ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo. Ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt. Mokosi Klijuoja pedagogo paruoštas, savo pačių plėšytas, kirptas formas, kuria koliažus ant kartono, laikraščio, tapetų, audinio. Iš medžio gabaliukų, šapelių, putplastčio, dėlioja nesudėtingus vaizdelius, ornamentus, skulptūras. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris proceso eigoje kinta. Moka saugiai, tvarkingai dirba su žirkklėmis. Lipdo nesudėtingas formas iš molio, plastilino, modelino, druskinės tešlos. Atsižvelgia į lipdymo priemonių savybes mokosi jas: sušildyti tarp rankų, minkyti, sulipdyti atskiras lipdinio dalis. Lipdydami įsimena daikto požymius, savybes. Mokosi nuosekliai pasakoti veiklos eigą. Ugdomosi proceso metu lankosi

		meno galerijose, parodose, muziejuose, kokybiškos animacijos, kino žiūrėjimo, patiria įvairaus vaizduojamojo meno stilius, žanrus, formas
6-asis žingsnis	Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis (grotažas, monotipija), skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis. Kuria darbus, pasižyminčius fantastinėmis detalėmis, grafiniais ženklais (skaitmenimis, žodžiais, raidėmis, rodyklėmis). Turi išankstinį kūrybinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti; įgyvendindamas įvairias idėjas dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. Komentuoja ir kitaip reiškia nuomonę apie savo, kitų vaikų, menininkų darbus vartodamas žinomas dailės sąvokas. Gali išvardyti keletą technikų (piešta, fotografuota, tapyta). Samprotauja apie dailės kūrinių paskirtį. Supranta, kad yra skirtingos dailės rūšys	Tikslingai pasirenka priemones ir technikas. piešia išryškindamas atskiras detales, vaizdus papildo raidėmis, skaičiais, žodžiais. Komponuoja, išdėlioja vaizduojamus objektus pagal siužetą, išryškina atskirus bruožus, reikšmingas detales, žmogaus judesį. Pagal išankstinį sumanymą kuria koliažus, erdvines, mobilies, ant šviesos stalo kompozicijas, konstrukcijas, smėlio skulptūras. Bendradarbiauja, dalijasi idėjomis, kuria bendrus dailės darbus. Kerpa įvairias formas, ratukus, išgauna spirales, kuria ornamentus, vaizdus. Dekoruoja audinius, maišo spalvas, spauduoja, lieja. Eksperimentuoja įvairių medžiagų ir technikų teikiamomis galimybėmis: piešia šlapiame smėlyje, ant asfalto, plytelių. Mokosi naudoti šiuolaikines technologijas įvairiapusei kūrybinei raiškai: kompiuterį, šviesos stalą, fotoaparata, grafo projektorį, multimediją, interaktyvią lentą, skaitmenines priemones (programomis Paint, Paintbrush, Corel, Photoshop ir kt.). Mokosi kurti įvairias dvimates ir trimates figūras, objektus ir kompozicijas iš įvairaus dydžio įprastų ir netikėtų priemonių bei medžiagų: kaladėlių, gamtinės medžiagos, buities rakandų, karštų klijų, antrinių žaliavų, naudodamas 3D pieštukus. Žiūri pasiūlytus draugų, liaudies menininkų kūrinius, aplinkos objektus, savais žodžiais apibūdina juos. Vertina savo gimtą kraštą, jo žmones, tautos tradicijas. Ugdymosi proceso metu lankosi meno galerijose, parodose, muziejuose, kokybiškos animacijos, kino žiūrėjimo, patiria įvairaus vaizduojamojo meno stilius, žanrus, formas
19.5.3. Pasiekimų sritis – estetiškas suvokimas.		
Vertybinė nuostata. Domisi, gėrįsi, grožisi gamtine ir kultūrine aplinka.		
Esminiai gebėjimai. Atpažįsta įvairius gamtinės ir kultūrinės aplinkos reiškinius, reaguoja į juos, jaučia, suvokia ir, remdamasis savo supratimu, aptaria estetinius jų ypatumus, dalinasi asmeninėmis estetinėmis patirtimis, džiaugiasi savo ir kitų kūryba.		
Pasiekimų srities dėmenys: nusiteikimas estetiškiems potyriams ir džiaugsmui; aplinkos, žmonių santykių, meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajauta bei jautrumas kūrybos įvairovei; jutiminių ir emocinių grožio išgyvenimų prisiminimas, apmąstymas ir dalinimasis su kitais.		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos

3-iasis žingsnis	Emocingai reaguoja girdėdamas garsų, intonacijų sąskambį, stebėdamas savo ir kitų piešinius, paveikslus, šokių judesius, gamtos objektus bei reiškinius. Skirtingai reaguoja į estetinio patyrimo kontrastus (gražu – bjauru; šviesu – tamsu; tylu – garsu). Turi savo nuomonę (patinka, nepatinka) apie savo ir kitų kūrybą bei aplinką. Džiaugiasi, rodo, ką nors sako kitiems apie savo kūrybą. Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelų iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis	Džiaugiasi girdėtu muzikos įrašu, daina: suklūsta, rodo, šypsosi, mojuoja rankomis, kojomis į muzikos taktą. Žiūri lėlių, dramos spektaklius. Juokiasi, ploja, šūkčioja linksimų vaidinimų metu. Emocingai reaguoja į girdimus garsus, intonacijas, žodžių sąskambį, į savo ir kitų piešinius, spalvotas iliustracijas, džiaugiasi savo apranga. Galvos linktelėjimu, žodžiu „taip“ pasako ar patiko muzika, daina, šokis, vaidinimas, dailės darbelis. Atpažįsta meno paskirtis ir kontekstus, patirtus meno kūrinius susieja su savo asmenine raiška. Klausosi įvairios nuotaikos muzikos kūrinių, kad juos įsimintų. Pasakoja apie savo ar kitų piešinius, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygelų iliustracijas
4-asis žingsnis	Džiaugiasi, gėrisi menine veikla, noriai dainuoja, šoka, vaidina, piešia, su nuostaba stebi gamtos ir aplinkos grožį. Skirtingai reaguoja klausydamas ir stebėdamas įvairaus pobūdžio meno kūrinius, natūraliai priima stilių ir žanrų įvairovę. Atkreipia dėmesį į kūrinių ypatumus: spalvų, judesių, garsų įvairovę, muzikos, šokio nuotaiką. Pasako savo įspūdžius, nuomonę apie išklausytą muziką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinius, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius; pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę. Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinį, knygelų iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę	Džiaugiasi eidamas į muzikines veiklas, dainuoja, šoka, vaidina. Nori gražiai atrodyti. Pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainą, eilėraštį, pasaką, šokį, vaidinimą, knygų iliustracijas, gamtos, aplinkos reiškinius, pastebi, apibūdina kai kurias detales. Piešia įsiminusius šokio, vaidinimo personažus. Įsijaučia į piešimo procesą, emocingai komentuoja, reaguoja į kitų nuomonę. Stebi, analizuoja įvairius estetiškos aplinkos pavyzdžius (nuotraukas, paveikslėlius ir kt.). Dalyvauja muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose. Pajaučia vaizdo, nuotikų pasikeitimus keičiantis linijai, formai bei spalvai. Įsitraukia į sveikų ir skanių gėrimų bei užkandžių gamybą: mokosi suprasti ir patys kurti receptus; plauna, sveria, uosto, dalina, pjausto, maišo, skanauja, pavadina; gėrisi estetiniu įspūdžiu

5-asis žingsnis	Noriai įsitraukia ir mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Grožisi žmogaus sukurtos aplinkos ir gamtos spalvomis, formomis, garsais. Atpažįsta meno kūrinių išskirtinumą ir ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Demonstruoja savitą estetinį skonį. Pasako, kas patiko – nepatiko, gerai – blogai, gražu – bjauru; ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrasi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. Dalijasi išpuodžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinių, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbą, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus	Kartoja patikusius kūrinius, dainas, ratelius. Pasako nuomonę apie muzikos kūrinių, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbą, aplinką, drabužį. Nusako savo potyrius dainuojant, šokant, vaidinant, piešiant. Pastebi kai kuriuos kūrybinio proceso ypatumus: veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvą, veiksmus. Mėgdžioja pasakų, vaidinimų veikėjų balsų intonacijas, pakartoja savo žaidimuose. Dalyvauja edukacinėse veiklose, paaiškina kūrybos procesą. Gėrasi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Trumpai grožisi gamta, sutelkia dėmesį, pastebi spalvų, formų, garsų įvairovę. Dalijasi išpuodžiais po koncertų, renginių, parodų. Savo kūrinių ar lavindami kasdienius gyvenimo įgūdžius, padedant mokytoji kuria estetišką ugdymo(si) aplinką ar jos detales (įsitraukia į aplinkos pertvarkymo veiklas, ieško sprendimų, kaip aplinką paversti lengvai tvarkoma, patogia, malonia akiai). Pasakoja apie savo kūrybinius sumanymus. Žiūri lėlių ir dramos vaidinimus, klausosi vaidinimų įrašų, žiūri animacinius filmukus. Dalyvauja ar stebi įvairius muzikinius, vaidybinius renginius
6-asis žingsnis	Įgyvendindamas naujas kūrybines idėjas nebijo eksperimentuoti, laužyti taisykles ir normas, žaismingai stulbinti. Atpažįsta meno paskirtis ir kontekstus, patirtus meno kūrinius susieja su savo asmenine raiška. Pasakoja apie matytus dailės kūrinius, patirtą muziką, vaidinimą, šokį, jų siužetus, veikėjus, nuotaiką; gamtoje ir žmogaus sukurtoje aplinkoje kilusius vaizdinius. Siūlo, kaip savo aplinkoje ir už jos ribų panaudoti tai, kas jam patinka ir priimtina. Vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasakydamas vieną kitą argumentą. Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba. Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. Pasakoja išpuodžius	Apibūdina, palygina patikusią, ar nepatikusią muziką, šokį, dailės darbą, vaidinimą. Pasakoja ką sukūrė, kaip dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė. Dalinasi išpuodžiais apie muzikos, vaidinimo siužetą, vaizduojamus įvykius, veikėjus, jų nuotaiką, kilusius vaizdinius, potyrius. Ilgai sutelkia dėmesį, seka sudominusi filmą, spektaklį. Emociškai išgyvena: užsimerkia, linguoja, pats vaizduoja, įsijaučia, pasakoja, kartoja vaidinimų frazes, veikėjų intonacijas, užjaučia, reiškia norą padėti veikėjams. Gėrasi savo kūryba, užrašo vardą, rodo, eksponuoja kitiems. Reiškia nuomonę apie grupės aplinką, švarą, tvarką, pats tvarko, puošia. Piktinasi netinkamu elgesiu, išsako pastabas. Mėgdžioja gražaus elgesio pavyzdžius, kritiškai vertina savo ir kitų išvaizdą: aprangą, šukuoseną. Sako komplimentus. Vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, reiškia savo nuomonę, argumentuoja, kodėl gražu, pastebi nepavykusi kūrinių atlikimą. Įsitraukia į gilesnius tyrinėjimus ir apmąstymus, geriau suprasdami muzikos, šokio, teatro ir

	apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė	vizualaus meno estetikos ypatumus ir vertingumą. Mokosi gražiai elgtis viešose vietose (teatre, koncerte, parodoje, prekybos centre)
19.5.4. Pasiekimų sritis – kūrybiškumas.		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs drąsiai kurti ir autentiškai išreikšti save, noriai tyrinėti naujas idėjas.		
Esminiai gebėjimai. Pasitelkia patirtį ir vaizduotę, tyrinėja savo ir kitų idėjas, randa būdų ir priemonių parodyti originalumą ir išradingumą įgyvendindamas kūrybinius sumanymus, aptaria tai su kitais.		
Pasiekimų srities dėmenys: kūrybinių idėjų tyrinėjimas, fantazavimas, spontaniškas išbandymas, atkartojimas; kūrybinių idėjų plėtojimas ir įgyvendinimas (improvizavimas, komponavimas ir interpretavimas); savo ir kitų kūrybos reflektavimas, kūrybinių sprendimų pasirinkimas ir pritaikymas.		
Pasiekimų žingsniai	Vaiko pasiekimai	Vaiko veiksenos
3-iasis žingsnis	Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus	Veikia bandymų ir klaidų keliu. Domisi nematytais daiktais, reiškiniiais, aptinka neįprastas daiktų savybes. Išbando naujus potyrius. Kuria naujus objektus dėliodamas kaladėles, Lego. Atranda namų reikmenų (šaukštų, puodų, kočelių), maisto produktų (kruopų, miltų ir kt.) gamtos dovanų (gilių, kaštonų, kankorėžių ir kt.) naudojimo galimybes, sukuria iš jų netikėtus, naujus produktus. Klausosi pasakojimų apie gyvūnus, augalus, daiktus, jų išorines savybes. Užduoda klausimus, pasakoja apie juos. Išbando tai, ko dar nebandė, ieško naujų sprendimų, pasitelkia kūrybiškumą. Pats, be suaugusiųjų pagalbos, stato smėlio pilis, puošia jas kankorėžiais, smilgomis, kaštonais, žiedais. Piešia, tapo, eksperimentuoja tiek lauke, tiek viduje – aplinka tampa kūrybos ir tyrinėjimo lauku
4-asis žingsnis	Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas. Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų	Naudoja įprastus daiktus pagal kitą paskirtį. Sukuria naujus objektus derindamas įvairias medžiagas, buitines daiktus, baldus, išbando ir jungia įvairią veiklą. Persikūnija į įvairius veikėjus, sugalvoja nebūtus personažus. Pasakoja apie save, šeimą prikurdamas nebūtų įvykių. Pasitelkia vaizduotę žaisdamas, pasakodamas, judėdamas. Atlieka įvairius eksperimentus su jau žinoma medžiaga. Pastebi, kad tą patį daiktą galima naudoti skirtingiems tikslams – vieną kartą jis tampa žaislu, kitą – vaidinimo rekvizitu ar net dekoracija. Keičia daikto funkciją, pritaiko ją savaip – dažo, perkuria, jungia su kitais objektais, suteikia naują išvaizdą ir paskirtį. Atsiliepiama į

		netikėtus klausimus – vaikas mąsto, kuria, išsako originalias mintis. Drąsiai piešia, vaidina, juda, kuria garsus ir melodijas – išreiškia tai, kas šiuo metu gimsta jo galvoje. Idėjos įvairios, netikėtos, kūrybiškos
5-asis žingsnis	Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. Džiaugiasi savitu veiksmo procesu ir rezultatu	Aiškinasi, klausinėja apie jam rūpimus, nežinomus dalykus. Aiškina kitiems tai, kas pačiam buvo neaišku. Originaliai atsako į klausimus. Siūlo idėjas, fantazuoja. Tyrinėja, eksperimentuoja. Siūlo neįprastus sprendimų būdus, įvairius variantus. Inicijuoja naują veiklą aplinkai tyrinėti. Išradingai ir kūrybiškai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Realybę verčia nauja tikrove, atkartoja ir interpretuoja savo veikloje: vaidindamas, piešdamas, fantazuodamas, kurdamas istorijas. Kuria naujus žodžių, garsų, spalvų, judesių, istorijų derinius. Kūrybiškai naudoja įprastus daiktus savo veiklai. Vaidmenų žaidimuose pasirenka įvairių jam žinomų profesijų atstovų vaidmenis. Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu. Vaikas kuria taip, kaip nematė kitų kuriant – išsako mintis savitu būdu, fantazuoja, nebijo savo idėjų, leidžia joms skleistis be ribų. Žaidime atsiranda išgalvoti veikėjai, neįprastos vietos, netikėti siužetai. Kuria tiek individualiai, tiek porose ar mažose grupėse. Bendrauja, dalijasi idėjomis, priima bendrus sprendimus, kurdami naujus produktus – kartu planuoja, diskutuoja, derina mintis. Kūryba tampa bendru žaidimu, kuriame kiekviena mintis yra svarbi. Veiklos metu laikosi taisyklių, bendradarbiauja, sprendžia užduotis. Vis dažniau pats imasi iniciatyvos – kuria naujus žaidimus, siūlo taisykles, pritaiko žinomus žaidimus savaip, kviečia į juos kitus vaikus
6-asis žingsnis	Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip	Diskutuoja, svarsto, aptaria kilusias idėjas, temas, užduotis. Kelia klausimus, pastebi trūkstamą informaciją. Plečia patirtį naudodamasis knygomis, suaugusiais. Eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip. Domisi, atsako į neįprastus klausimus. Naudojasi anksčiau išbandyta medžiaga ją perkurdamas. Ieško būdų neįprastoms, netikėtoms idėjomis įgyvendinti. Bando nuspėti įvykius pagal tai ką pastebi. Žinomas istorijas pakeičia naujais herojais, veikėjais. Bando atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. Atsako į atvirus klausimus, pavyzdžiui: „Ką daryti, kad žmonės būtų laimingi?“ ar „Kas būtų, jei nustotų šviesti Saulė?“. Išvardija kuo daugiau daikto panaudojimo būdų –

		mąsto nestandartiškai, tyrinėja aplinką kūrybiškai. Vaikas dalyvauja aktyviai, reiškia mintis, fantazuoja, priima įvairius požiūrius ir mokosi žvelgti į pasaulį kūrėjo akimis. Atlikdamas simbolinius vaidmenis, vaikas naudoja išraiškingus kūno judesius, veido mimiką, balso intonacijas, giliai išgyvena kuriamas situacijas ir kartu mokosi tiksliau, aiškiau, autentiškai, kūrybiškai perteikti savo išgyvenimus kitiems vaikams ir suaugusiesiems
Ugdymo kontekstas: universalaus dizaino mokymuisi, judraus patirtinio ugdymosi, kūrybinių ir kultūrinių dialogų kontekstai. Mokytojo vaidmuo: padeda vaikams tyrinėti garsų ir muzikos pasaulį, pažinti muzikos vertingumą, išbandyti įvairias muzikinės raiškos priemones ir būdus. Supažindina su muzikiniais instrumentais, pratina girdėti, atkartoti dainuojant ir muzikuojant, kurti, siekti meistriškumo, ugdytis drausmingumą, suteikia saviraiškos galimybę, padeda patirti bendrumo jausmą muzikuojant drauge, gilina estetinį suvokimą. Per dainas, muzikinius žaidimus, ratelius ir kitokią muzikinę raišką vaikai susipažįsta su savo ir kitų tautų kultūros pavyzdžiais. Padeda vizualinės raiškos priemonėmis vaikams išreikšti save, savo jausmus, emocijas, potyrius, savo pasaulio matymą ir supratimą apie tam tikrus reiškinius, plėtoti vaizdinį ir erdvinį mąstymą, kūrybingumą. Padeda vaikams tyrinėti ir pažinti teatrinių raiškos formų įvairovę, patiems išbandyti skirtingas teatrinės raiškos priemones pasitelkiant savo kūno judesius, muzikavimą, spontanišką dainavimą bei kuriant improvizacinius teatro vaidinimus sau ir draugams, plėtoja vaikų kūrybiškumą ir pagilina estetinį pasaulio pažinimą. Organizuoja edukacines išvykas į Lėlių, Muzikinį ir Dramos teatrą, skatina išsakyti nuomonę po koncerto, muzikinio spektaklio, pramogos ar vakaronės. Veiklos centrai: Kalbos ugdymo, Aplinkos pažinimo ir gamtos tyrinėjimų, Statybinių žaidimų, Vaidmeninių žaidimų ir Dailės centrai.		

V SKYRIUS

VAIKŲ UGDYMO SI PAŽANGA, UGDYMO SI TĘSTINUMAS

20. Vaiko pasiekimų pažangos stebėjimas – tai nuolatinis vaiko stebėjimas, informacijos apie vaiką kaupimas, jo individualumo, gebėjimų lygio bei patirties (kaip kinta vaiko gebėjimai per tam tikrą laiko tarpą) pažinimas, informacijos apie ugdymosi ypatumus bei daromos pažangos kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas. Informacija apie matavimus kaupiama ir analizuojama, o rezultatai naudojami ugdymo(si) perspektyvų numatymui ir ugdymo(si) proceso pritaikymui vaikų grupės ir kiekvieno vaiko poreikiams ir galimybėms. Vaikų stebėjimas vykdomas nenutrūkstamai ir grįžtamai, lanksčiai.

21. Vaikų ugdymo(si) pasiekimai ir pažanga stebimi du kartus per metus (rudenį ir pavasarį). Nuo pirmojo iki antrojo stebėjimo pedagogai nustato vaiko vystymosi pažangą ir pokyčius.

22. Vaikų ugdymo(si) pasiekimus ir pažangą stebi mokytojai, tėvai ir švietimo pagalbos specialistai. Pedagogai pasyviai stebi vaikus, pasižymi, užsirašo, elektroniniame dienyne fiksuoja vaikų žinias ir supratimą, gebėjimus, vertybines nuostatas kasdienėse buities, žaidimų ir patirtinių veiklų situacijose. Analizuojant vaiko pasiekimus laikomasi stebėjimo etikos reikalavimų, objektyvumo ir humaniškumo, konfidencialumo bei pozityvumo principų.

23. Ugdymosi pasiekimų analizavimo metodai: stebėjimas, pokalbis, vaiko veiklos ir kūrybos darbų analizė, vaiko elgesio faktų analizė, situacijų aprašymas, garso, vaizdo dienoraščiai, pedagogo užrašai, vaiko ugdymosi pasiekimų įsivertinimas ir kt. Rengiamas vaiko pasiekimų aplankas, kuriame kaupiami vaiko veiklos pavyzdžiai, iliustruojantys vaiko pažangą bei pastangas, suteikiantys suprantamą informaciją apie vaiko pasiekimus visiems ugdymosi proceso dalyviams: vaiko aprašai, kūrybinių darbų pavyzdžiai, vaiko klausimai, pasakojimai, samprotavimai, žodinė kūryba, išsakytos idėjos, vaiko rašytinės kalbos pavyzdžiai, nuotraukos, įvairios vaiko veiklos stebėjimo užrašai, pedagogo refleksija apie vaiko pasiekimų lygį, daromą pažangą ir ugdymosi perspektyvą, tėvų (globėjų) mintys apie vaiką, draugų vertinimai ir kt.

24. Vaiko pasiekimų aplankas yra saugomas grupėje. Perėjus į kitą amžiaus grupę, Vaiko pasiekimų aplankas perduodamas grupės pedagogui, kur toliau nuosekliai kaupiamas ir pildomas. Aplanko medžiaga yra konfidenciali ir aptariama individualiai su vaiko tėvais, reikalui esant, su švietimo pagalbos specialistais. Tėvai su vaiko pasiekimais ir pažanga supažindinami asmeniškai, individualių pokalbių metu lapkričio ir gegužės mėnesiais.

25. Ikimokyklinio ugdymo(si) laikotarpiu plėtojamos pasiekimų sritys ir priešmokyklinio ugdymo(si) kompetencijos yra suderintos. Užtikrinamas nuoseklus pasiekimų sričių ir turinio augimas, siekiant, kad vaikas būtų pasiruošęs sėkmingai mokytis mokykloje. Vaiko pasiekimo rezultatai iš ikimokyklinio ugdymo grupės yra perduodami priešmokyklinio ugdymo grupės mokytojams.

SUDERINTA

Klaipėdos „Varpelio“ mokyklos-darželio
mokytojų tarybos 2025 m. balandžio 30 d. posėdžio
protokoliniu nutarimu (protokolas Nr. V1-2)
